

30K-2
2660

ПРОЛЕТАРЫ ВСЕХ СТРАН, ЕДИНИТЕСЬ!

БОЛЬШЕВІК

БЕЛАРУСІ

№ 2

№ 2

0605
18502

ОБЯЗАТЕЛЬНЫЙ
КОНТРОЛЬНЫЙ
ЭКЗЕМПЛЯР

М Е Н С К

Выдавецтва ЦК КП(б)Б „ЗВЯЗДА“
1939

[Faint, illegible handwriting across the page]

18205

009 05

005 05

18502

304-2
2600
18502

БОЛЬШЭВІК БЕЛАРУСІ

ТЭАРЭТЫЧНЫ І ПАЛІТЫЧНЫ
ЖУРНАЛ ЦК КП(б)Б

ГОД ВЫДАНИЯ XIII

№ 2
Люты 1939 г.

З М Е С Т

Стар.

Паведамленне ЦК ВКП(б) і СНК СССР і Прэзідыума Вярхоўнага Совета СССР аб смерці Надзежды Канстанцінаўны Крупскай	2
Трэці пяцігадовы план развіцця народнай гаспадаркі СССР (1938—1942 гг.)—Тэзісы даклада тав. В. Молатава на XVIII з'ездзе ВКП(б), адобраныя ў асноўным Палітбюро ЦК ВКП(б)	5
Змяненні ў статуте ВКП(б)—Тэзісы даклада тав. А. Жданова на XVIII з'ездзе ВКП(б), адобраныя ў асноўным Палітбюро ЦК ВКП(б)	26
Пастановы ЦК ВКП(б)	38
Перадавы—XVIII з'езд большэвіцкай партыі	39
Імя Серго будзе жыць у вянах (да 2-годдзя з дня смерці Серго Орджанікідзе)	51
Н. Янаўлеў—21 год Чырвонай Арміі і Ваенна-Марскога Флота	55
В. Кудраеў—Партсход—школа большэвізма	63
А. Рабчынскі—Дапамагчы інтэлігенцыі авалодаць большэвізмам	68

Кансультацыі

А. Свам—Аб двух родах войн	75
П. Рубенчын—Аб значэнні кнігі Плеханова „Да пытання аб раз- віцці маністычнага погляду на гісторыю“ ў прапагандзе ідэй марксізма ў Расіі	90

Адказы на пытанні

Т. Гладзінаў—Народнае паўстанне ў Кітаі ў 1900 годзе	108
--	-----

Адрас рэдакцыі:
Менск, вул. Карла Маркса,
Памешканне Парткурсаў пры ЦК КП(б)Б,
някой 13.
Тэлефоны: намрэдактара—комутатар
20-000, даб. 271; агульны—24-837.

Ад Цэнтральнага Камітэта Усесаюзнай Комуністычнай Партыі (большэвікоў) і Савета Народных Камісараў СССР

Цэнтральны Камітэт Усесаюзнай Комуністычнай Партыі (большэвікоў) і Савет Народных Камісараў СССР з глыбокім смуткам паведамляюць партыю, рабочы клас і ўсіх працоўных, што 27 лютага, у 6 гадзін 15 мінут раніцы, у Маскве, пасля цяжкай хваробы памерла старэйшы член партыі, бліжэйшы памочнік В. І. Леніна, член ЦК ВКП(б), дэпутат Вярхоўнага Савета СССР тав. Н. К. Крупская.

Смерць тав. Крупскай, якая аддала ўсё сваё жыццё справе камунізма, з'яўляецца вялікай утратай для партыі і працоўных Саюза ССР.

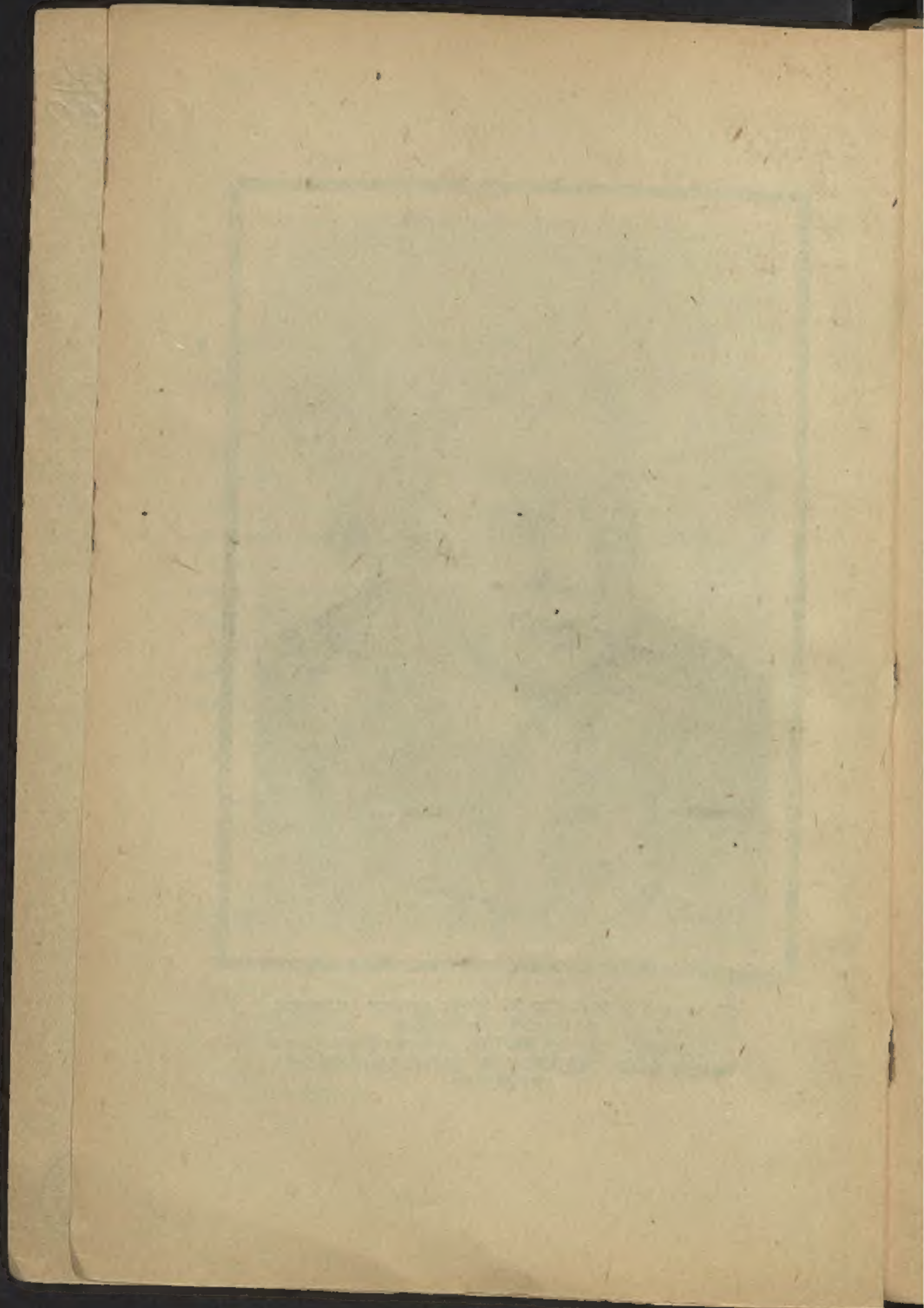
**ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ УСЕСАЮЗНАЙ
КОМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ (БОЛЬШЭВІКОЎ).
СОВЕТ НАРОДНЫХ КАМИСАРАУ СССР.**

Ад Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР

Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР з глыбокім смуткам паведамляе аб смерці старэйшага і адданейшага члена ВКП(б), нястомнага барацьбіта за справу камунізма, вернага друга і саратніка вялікага Леніна, члена Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР тав. НАДЗЕЖДЫ КАНСТАНЦІНАЎНЫ КРУПСКАЙ.

27 лютага ў 6 гадзін 15 мінут раніцы памерла
старэйшы член партыі, бліжэйшы памочнік
В. І. Леніна, член ЦК ВКП(б), дэпутат Вярхоўнага
Совета СССР НАДЗЕЖДА КАНСТАНЦІНАўНА
КРУПСКАЯ

Трэці пяцігадовы план развіцця народнай гаспадаркі СССР

(1938—1942 г.г.)

Тэзісы даклада тав. В. МОЛАТАВА на XVIII з'ездзе ВКП(б),
адобраныя ў асноўным Палітбюро ЦК ВКП(б).

2-гі ПУНКТ ПАРАДКУ ДНЯ З'ЕЗДА.

I. Ітогі другой пяцігодкі і асноўныя задачы трэцяга пяцігадовага плана.

1. У рэзультаце паспяховага выканання другога пяцігадовага плана (1933—1937 г. г.) у СССР вырашана асноўная гістарычная задача другой пяцігодкі—канчаткова ліквідаваны ўсе эксплуатацыйныя класы, поўнасьцю знішчаны прычыны, параджаючыя эксплуатацыю чалавека чалавекам і падзел грамадства на эксплуатацыйнага і эксплуатаемых. Рашана труднейшая задача сацыялістычнай рэвалюцыі: завершана калектывізацыя сельскай гаспадаркі, калгасны лад канчаткова ўмацаваўся. У нашай краіне «ажыццёўлена ў асноўным першая фаза кунізму—сацыялізм» (Сталін). Перамога сацыялізму законадаўча замацавана ў новай Канстытуцыі СССР.

Сацыялістычная, — дзяржаўная і кааператыўна-калгасная—уласнасць на вытворчыя фонды, на прылады вытворчасці і вытворчыя пабудовы, к канцу другой пяцігодкі складала 98,7 процанта ўсіх вытворчых фондаў у нашай краіне. Сацыялістычная сістэма вытворчасці стала безраздзельна панавачь ва ўсёй народнай гаспадарцы СССР: па валавой прадукцыі прамысловасці яна складала—99,8 процанта, па валавой прадукцыі сельскай гаспадаркі, уключаючы асабістую падсобную гаспадарку калгаснікаў,—98,6 процанта, па тавараабароту—100 процантаў.

У адпаведнасці з адбыўшайся сацыялістычнай перабудовай эканомікі краіны, змянілася і класавая структура савецкага грамадства. Занятая ў сацыялістычнай гаспадарцы СССР рабочыя і служачыя складалі ў 1937 годзе ў саставе ўсяго насельніцтва краіны—34,7 процанта; калгаснае сялянства, разам з кааперываванымі саматужнікамі,—55,5 процанта; армія, навучаючыся, пенсіянеры і іншыя—4,2 процанта. Такім чынам, ужо тады 94,4 процанта насельніцтва краіны было занята ў сацыялістычнай гаспадарцы або цесна звязана з ёю. Астатняя частка насельніцтва: сяляне-аднаасобнікі, некааперываваныя саматужнікі і рамеснікі складала толькі 5,6 процанта насельніцтва. З таго часу гэта частка насельніцтва яшчэ больш паменшылася.

Соцыялістычнае грамадства ў СССР складаецца цяпер з двух дружэственных адзін аднаму класаў—з рабочых і сялян, грані паміж якімі, а таксама паміж гэтымі класамі і інтэлігенцыяй, сціраюцца, па-ступова знікаюць. Працоўныя СССР у пераважаючай масе з'яўляюцца актыўнымі і свядомымі будаўнікамі бяскласавага соцыялістычнага грамадства, камунізма. Перамога соцыялізма ў СССР забяспечыла нябачанае раней нідзе ўнутранае маральнае і палітычнае адзінства народа, маральна-палітычнае адзінства працоўных пад сцягам і кіраўніцтвам камуністычнай партыі і Савецкай улады, якое здольна не толькі пакончыць з астаткамі варожых класаў, з іх чуждымі ўплывамі і даць адпор усякім варожым замахам звонку, але і з'яўляецца лепшай гарантыяй далейшага росту і росквіту нашай радзімы, гарантыяй перамогі камунізма ў нашай краіне.

2. Галоўная і рашаючая **гаспадарчая задача** другой пяцігодкі—завяршэнне тэхнічнай рэканструкцыі народнай гаспадаркі СССР—у асноўным выканана.

Карэнным чынам абнавіўся вытворча-тэхнічны апарат краіны. Звыш 80 процантаў усёй прадукцыі прамысловасці атрымана ў 1937 годзе з новых прадпрыемстваў, пабудаваных або цалкам рэканструяваных за першую і другую пяцігодкі; каля 90 проц. усіх дзеючых у сельскай гаспадарцы трактараў і камбайнаў выпушчаны савецкай прамысловасцю ў другой пяцігодцы. Заданні другой пяцігодкі ў галіне прамысловасці і транспарта выкананы датэрмінова. Другая пяцігодка выканана прамысловасцю ж 1-му красавіка 1937 года, гэта значыць у 4 год і 3 месяцы, прычым і ў другой пяцігодцы асабліва быстра расла цяжкая прамысловасць. Другая пяцігодка па перавозках чыгуначнага транспарта з перавышэннем выканана ў 4 год. Перавыкананы таксама важнейшыя заданні другой пяцігодкі па прадукцыі сельскай гаспадаркі: па зярну, па бабоўне.

У параўнанні з 1932 годам—з апошнімі годам першай пяцігодкі—прадукцыя прамысловасці ў 1937 годзе вырасла на 120 процантаў пры заданні па другому пяцігадовому плану ў 114 процантаў прыросту. Сярэднегадовыя тэмпы прыросту прадукцыі прамысловасці ў другой пяцігодцы складалі 17,1 процанта супроць намечаных па плане 16,5 процанта.

Ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі СССР выраслі вытворчыя кадры, якія паспяхова авалодваюць новай тэхнікай. Буйнейшай перамогай другой пяцігодкі з'яўляецца стварэнне значных, патрэбных для ўсіх галін соцыялістычнага будаўніцтва, кадраў савецкай інтэлігенцыі і шырокае вылучэнне новых кіруючых работнікаў з партыйных і непартыйных большэвікоў ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі.

Поспехі, дасягнутыя ў галіне асваення новай тэхнікі, атрымалі яркае выражэнне ў стаханаўскім руху. Разгортванне соцыялістычнага спаборніцтва і яго вышэйшай формы—стаханаўскага руху—прывяло да магутнага ўздыму прадукцыйнасці працы ў прамысловасці і ў іншых галінах народнай гаспадаркі. Прадукцыйнасць працы ў буйнай прамысловасці за другую пяцігодку павялічылася на 82 процанты супроць 63 процантаў па плане, а ў галіне будаўніцтва прадукцыйнасць працы за гэты перыяд павялічылася на 83 процанты супроць 75 процантаў па плане другой пяцігодкі. Уздым стаханаўскага руху і шматлікія выдатныя прыклады соцыялістычна-свядомай працы стаханаўцаў з іх высокімі паказчыкамі прадукцыйнасці працы стварылі прадпасылкі для карэннага ўмацавання працоўнай дысцыпліны ва ўсіх нашых прадпрыемствах і ўстановах, што з'яўляецца абавязковай умо-

вай высокай прадукцыйнасці працы ўсіх працоўных і залогам новага магутнага росту камунізма ў СССР.

Каб забяспечыць выкананне другога пяцігадовага плана, неабходна было арганізаваць барацьбу з астаткамі варожых класавых элементаў, з варожымі класавымі ўплывамі ў народнай гаспадарцы, у культурным будаўніцтве, ва ўсім палітычным жыцці. Для гэтага неабходна было, перш за ўсё, арганізаваць барацьбу за ахову і ўмацаванне сацыялістычнай, дзяржаўнай і калгаснай, уласнасці супроць зладзеяў і раскрадальнікаў дзяржаўнага і калгаснага добра, супроць усіх і ўсякіх пасобнікаў класавага ворага і, асабліва, супроць здраднікаў народа ў асобе трацкісцка-бухарынскіх і буржуазна-нацыяналістычных шпіёнаў, дыверсантаў і шкоднікаў, самкнуўшыхся з замежнымі разведкамі, стаўшых агентамі фашысцкіх ахранак. Іх здрадніцкая работа нанесла сур'ёзную шкоду ў радзе галін народнай гаспадаркі СССР. Разгром гэтых шпіёнска-шкодніцкіх банд расчысціў шлях для далейшых і яшчэ больш магутных поспехаў сацыялістычнай гаспадаркі ў нашай краіне.

3. Пастаўленая другім пяцігадовым планам задача ўздыму матэрыяльна-культурнага ўзроўню працоўных, з павышэннем узроўню народнага спажывання ў два разы і больш, таксама выканана.

Колькасць рабочых і служачых па ўсіх галінах народнай гаспадаркі вырасла за другую пяцігодку на 17,6 процанта. Сярэднегадавая зароботная плата рабочых і служачых па ўсёй народнай гаспадарцы вырасла ў 1937 годзе, у параўнанні з 1932 годам, на 113,5 процанта, гэта значыць больш, чым у два разы. Фонд зароботнай платы рабочых і служачых, замест устаноўленага па плане другой пяцігодкі росту на 55 процантаў, вырас на 150 процантаў, гэта значыць павялічыўся ў два з палавінай раза. Дзяржаўныя расходы на культурна-бытавое абслугоўванне рабочых і служачых (асвету, ахову здароўя і т. п.) павялічыліся за гэтыя годы з 4,4 мільярда рублёў да 14 мільярдаў рублёў, гэта значыць больш, чым у тры разы. Значна вырасла за годы другой пяцігодкі заможнасць калгаснікаў. Валавы даход калгаснікаў павялічыўся за 4 годы (1933—1937) больш, чым у 2,7 раза, а грашовыя даходы, размяркоўваемыя сярод калгаснікаў па працаднях, павялічыліся за гэтыя годы ў 4,5 раза.

У 1937 годзе вытворчасць прадметаў шырокага спажывання, у параўнанні з 1932 годам, вырасла больш, чым у два разы. Па раду важных прадуктаў і вырабаў шырокага спажывання дасягнута не толькі падваенне, але і патраенне вытворчасці. Дзяржаўна-кааператыўны тавараабарот за годы другой пяцігодкі павялічыўся больш, чым утвая, а разам з калгасным гандлем ён узняўся з 47,8 мільярда рублёў у 1932 годзе да 143,7 мільярда рублёў у 1937 годзе. Невыкананне заданняў другой пяцігодкі па зніжэнню рознічных цэн на тавары шырокага спажывання перакрыта значна большым, чым прадугледжана пяцігодкай, павышэннем мераў зароботнай платы рабочых і служачых, а таксама адбыўшымся значным павелічэннем грашовых даходаў калгасаў і калгаснікаў.

За годы другой пяцігодкі ў СССР праведзена сапраўдная культурная рэвалюцыя. Колькасць навучаючыхся ў пачатковай і сярэдняй школе вырасла з 21,3 мільёна да 29,4 мільёна, прычым колькасць навучаючыхся ў 5—7 класах падвоілася, а колькасць навучаючыхся ў 8—10 класах павялічылася ў 15 разоў. Колькасць навучаючыхся ў вышэйшых навучальных установах узнялася да 550 тысяч. Разгарнулася культурнае будаўніцтва і ва ўсіх іншых галінах.

Ва ўсіх саюзных рэспубліках СССР дасягнуты значныя поспехі ў справе індустрыялізацыі і ўздыму матэрыяльна-культурнага, ўзроўню насельніцтва, у стварэнні нацыянальных большэвіцкіх кадраў, ва ўздыме ўсёй нацыянальнай, соцыялістычнай па зместу, культуры. Асабліва вялікі былі тэмпы матэрыяльнага і культурнага ўздыму ў народаў савецкага Усхода.

4. На аснове пераможнага выканання другога пяцігадовага плана і дасягнутых поспехаў соцыялізма, СССР уступіў у трэцім пяцігоддзі ў новую паласу развіцця, у паласу завяршэння будаўніцтва бяскласовага соцыялістычнага грамадства і паступовага пераходу ад соцыялізма да камунізма, калі рашаючае значэнне набывае справа камуністычнага выхавання працоўных, пераадаленне перажыткаў капіталізма ў сазнанні людзей—будаўнікоў камунізма.

Нельга, аднак, пераўмяняць труднасцей рашэння гэтай гіганцкай задачы, асабліва ва ўмовах варожага капіталістычнага акружэння. Тым больш, што не гледзячы на паспяховае выкананне першай і другой пяцігодкі, не гледзячы на рэкордныя тэмпы развіцця нашай прамысловасці, не гледзячы на тое, што па тэхніцы вытворчасці прамысловасць СССР перагнала перадавыя капіталістычныя краіны,—не гледзячы на ўсё гэта мы яшчэ не дагналі ў эканамічных адносінах найбольш развітых капіталістычных краіны.

СССР ператварыўся ў незалежную эканамічна краіну, якая забяспечвае сваю гаспадарку і патрэбы абароны ўсім неабходным тэхнічным узбраеннем. Па тэмпах свайго развіцця прамысловасць СССР стаіць на першым месцы ў свеце. У той час як прамысловасць капіталістычных краін пасля пачаўшага ў канцы 1929 года найцяжэйшага эканамічнага крызіса дасягнула ў 1937 годзе ледзь 103,5 процанта ад узроўню 1929 года, а з другой палавіны 1937 года, пад ударамі новага крызіса, зноў скацілася ўніз,—уся буйная і дробная прамысловасць СССР у 1937 годзе дасягнула 371 процанта ад узроўню 1929 года, а сама буйная прамысловасць СССР—428 процантаў ад гэтага ўзроўню, што ў параўнанні з даваенным часам азначае павелічэнне прадукцыі буйнай прамысловасці больш чым у 7 раз. У 1938 годзе прадукцыя ўсёй прамысловасці СССР павялічылася ў адносінах да папярэдняга года яшчэ на 11 процантаў і дасягнула 412 процантаў да ўзроўню 1929 года, а па буйнай прамысловасці нават 477 процантаў да ўзроўню 1929 года,—у той час як у краінах капіталізма ў 1938 годзе прамысловая прадукцыя скарацілася на 13,5 процанта супроць папярэдняга года і ўпала да 91 процанта ад узроўню 1929 года.

У процілегласць капіталізму, дзе, пры вялікай нераўнамернасці развіцця па краінах, за апошнія дзесяцігоддзе ў прамысловасці ў цэлым не было росту, а адбылося прыкметнае памяншэнне прамысловай вытворчасці,—у СССР мы мелі няўхільны і быстры ўздым прамысловасці, высокія тэмпы росту прамысловай прадукцыі з года ў год. З прычыны таго, аднак, што ў мінулым наша краіна была крайне адсталай у эканамічных адносінах, узровень развіцця прамысловасці СССР у сэнсе размераў вытворчасці на душу насельніцтва і цяпер яшчэ значна ніжэй найбольш развітых у тэхніка-эканамічных адносінах капіталістычных краін Еўропы і ЗША. Вядома, што на душу насельніцтва ў нашай краіне прыходзіцца значна менш прамысловай прадукцыі, чым у такіх краінах, як Злучаныя Штаты Амерыкі, Англія, Германія, Францыя. Так, напрыклад, к канцу другой пяцігодкі на душу насельніцтва ў СССР прыходзілася: электраэнергіі ў два з

лішнім разам менш, чым ва Францыі, амаль у тры разы менш, чым у Англіі, у тры з палавінай разам менш, чым у Германіі, у пяць з палавінай разам менш, чым у ЗША; чыгуну—у два з лішнім разам менш, чым у Англіі і Францыі, у два з палавінай разам менш, чым у Германіі, у тры разы менш, чым у ЗША; сталі прыходзілася амаль у два разы менш, чым ва Францыі, амаль у тры разы менш, чым у Англіі і Германіі, амаль у чатыры разы менш, чым у ЗША; каменнага вугалю на душу насельніцтва ў СССР прыходзілася нямнога менш, чым ва Францыі і значна менш, чым у ЗША, Англіі і Германіі.

СССР усё яшчэ адстае па размерах вытворчасці на душу насельніцтва таксама такіх прамысловых тавараў, як тканіны, папера, мыла і некаторыя іншыя.

Гэта недастатковасць размераў прамысловай вытворчасці СССР, у параўнанні з найбольш развітымі ў тэхніка-эканамічных адносінах капіталістычнымі краінамі, павінна быць поўнасю ліквідавана, каб забяспечыць канчатковы поспех камунізма ў яго гістарычным саборніцтве з капіталізмам.

5. Цяпер, калі СССР склаўся як сацыялістычная дзяржава, закончыў у асноўным тэхнічную рэканструкцыю народнай гаспадаркі і пачаў узроўню тэхнікі вытворчасці ў прамысловасці і сельскай гаспадарцы станць уперадзе любой капіталістычнай краіны Еўропы,—цяпер мы можам і павінны ва ўсёй рост практычна паставіць і ажыццявіць рашэнне асноўнай эканамічнай задачы СССР: дагнаць і перагнаць таксама ў эканамічных адносінах найбольш развітыя капіталістычныя краіны Еўропы і Злучаныя Штаты Амерыкі, канчаткова рашыць гэту задачу на працягу бліжэйшага перыяду часу.

Для гэтага неабходзен далейшы значны рост тэхнічнага ўзбраення ўсіх галін народнай гаспадаркі і, значыць, ўсямернае развіццё машынабудаўніцтва і ўсёй цяжкай прамысловасці, рашучае палепшэнне ўсёй арганізацыі і тэхналогіі вытворчасці з шырокім укараненнем навіейшых дасягненняў навукі і вынаходніцтваў, колькасны і, асабліва, якасны рост вытворчых кадраў і высокае асваенне тэхнікі прамысловасці, на транспарце і у сельскай гаспадарцы. У адпаведнасці з указаннем Леніна аб тым, што «прадукцыянасць працы, гэта, у апошнім ліку, самае важнае, самае галоўнае для перамогі новага грамадскага ладу», мы павінны забяспечыць ўсямернае разгортванне сацыялістычнага саборніцтва і стаханавскага руху, няўхільнае ўмацаванне працоўнай дысцыпліны ва ўсіх прадпрыемствах і ўстановах, ва ўсіх калгасах, мы павінны забяспечыць дастойную сацыялістычнага грамадства высокую прадукцыянасць працы рабочых, сялян, інтэлігенцыі.

Разам з тым неабходна забяспечыць такі рост народнага даходу і развіццё тавараабароту, каб за годзі трыці пачалося павышэнне народнае спажывання ў паўтара—два разы. Для гэтага, побач з ўзмоцненым уздымам цяжкай і абароннай прамысловасці, неабходна разгарнуць работу па павышэнню вытворчасці та агульнага шырокага спажывання і харчовых прадуктаў, а таксама забяспечыць матчымасць адпаведнага росту рэальнай заробтнай платы рабочых і служачых, росту даходаў калгаснікаў.

У адпаведнасці з гэтымі асноўнымі задачамі трэцяй пяцігодкі, неабходна забяспечыць значны ўздым культурнага ўзроўню ўсёй масы працоўных горада і вёскі, ажыццявіць бліжэйшы крок наперад у гістарычнай справе павышэння культурна-тэхнічнага ўзроўню рабо-

чага класа, перадавой і кіруючай сілы сацыялістычнага грамадства, да ўзроўню работнікаў інжынерна-тэхнічнай працы.

Гіганцкі рост прамысловасці і ўсёй народнай гаспадаркі ў трэціх пяцігодцы і неабходнасць забеспячэння яе далейшага бесперабойнага ўздыму ў адпаведнасці з агульнадзяржаўным планам, асабліва ва ўмовах нарастання агрэсіўных сіл імперыялізма ў знешнім акружэнні СССР, патрабуюць стварэння буйных дзяржаўных рэзерваў, перш за ўсё, па паліву, электраэнергіі і некаторых абаронных вытворчасцях, а таксама па развіццю транспарта, з правільным размяшчэннем па адпаведных раёнах краіны, ўстраненнем непрадукцыйных і даўніх перавозак і забеспячэннем асноўных эканамічных ачагоў краіны максімальнай колькасцю рэсурсаў на месцы.

XVIII з'езд ВКП(б) зацвярджае наступныя заданні трэцяга пяцігадовага плана развіцця народнай гаспадаркі СССР, прадстаўленага Дзяржаўнай Планавай Камісіяй СССР і прынятага Цэнтральным Камітэтам ВКП(б) і Саветам Народных Камісараў СССР.

II. План росту вытворчасці па трэціх пяцігодцы.

1. Устаноўце аб'ём прадукцыі па ўсёй прамысловасці СССР у 1942 годзе, на апошні год па трэціх пяцігодцы, у 180 мільярдаў рублёў (у цэнах 1926—1927 г. г.) супроць 95,5 мільярда рублёў у 1937 годзе, гэта значыць рост прамысловай прадукцыі за трэцюю пяцігодку на 88 процантаў.

Сярэднегадавы тэмп росту прамысловай прадукцыі СССР у трэціх пяцігодцы ўстанавіць у 13,5 процанта, прычым сярэднегадавы прырост па вытворчасці сродкаў вытворчасці ўстанавіць—15,2 процанта, а па вытворчасці прадметаў спажывання—11 процантаў.

2. Вызначыць наступны размер прадукцыі па важнішых галінах прамысловасці на канец трэціх пяцігодкі, гэта значыць у 1942 годзе:

	1942 г.	1942 г. у процентах да 1937 г.
Уся прамысловасць (у цэнах 1926/27 г.) у млрд. руб.	180	188
У т. л.: вытворчасць сродкаў вытворчасці	112	203
Вытворчасць прадметаў спажывання	68	169
Машинабудаўніцтва і металапрацоўка (у цэнах 1926/27 г.) млрд. руб.	62	225
Паравозы магістральныя (у перавозе на ўмоўныя „Э“ і „СУ“) шт.	2.090	132
Вагоны таварныя ў 2-осным тыс. шт.	90	153
Аўтамабілі тыс. шт.	400	200
Электраэнергія млрд. кутг.	75	206
Каменны вугаль млн. тон	230	181
Нафта сырая з газам	54	177
Торф	49	206
Чыгун	22	152
Сталь	27,5	156
Пракат	21	162
У т. л. якасны	5	199
Хімічная прамысловасць (у цэнах 1926/27 г.) млрд. руб.	13,4	227

		1942 г.	1942 г. у процентах к 1937 г.
Цэмент	млн. тон	10	183
Вывазка дэлавон драуніны	млн. м.	200	180
Пілаватэрыялы	"	45	156
Папера	тыс. тон	1.300	156
Баваўняна-папяровыя тканіны	млн. мет.	4.900	142
Шарсцяныя тканіны	"	175	167
Абутак скураны	млн. пар	235	143
Цукар-пясок	тыс. тн.	3.500	144
Каясеры	млн. банак	1.800	206

3 Усямерным развіццём машынабудаўніцтва, якому належыць вя-
дучая роля ў тэхнічным узбраенні народнай гаспадаркі, забяспечыць
укараненне перадавой тэхнікі ва ўсе галіны народнай гаспадаркі і
для ўсіх відаў абароны СССР, у адпаведнасці з сучаснымі патраба-
ваннямі дзяржавы. Павялічыць прадукцыю машынабудаўніцтва к
канцу трэцяй пяцігодкі ў 2,25 раза, г. зн. значна вышэй агульнага
росту прамысловасці. Забяспечыць вытворчасць усіх відаў станкоў,
рашуча павысіўшы удзельную вагу высокапрадукцыйных і спецыяль-
ных станкоў, асабліва аўтаматаў і полуаўтаматаў. Павялічыць выпуск
металарэжучых станкоў да 70 тыс. штук у 1942 годзе супроць 36 ты-
сяч штук у 1937 годзе, давеўшы асартымент станкоў да 800 тыпа-
размераў.

Пераададець адноснае адставанне энергетычнага машынабудаў-
ніцтва ад ўсе растуцых патрэбнасцей народнай гаспадаркі СССР. Па-
вялічыць выпуск паравых турбін за пяцігоддзе ў 4,8 раза, паравых
катлоў—у 4,6 раза. Усямерна расшырыць і павялічыць удзельную
вагу ў вытворчасці сярэдніх і дробных турбін магутнасцю ў 12 ты-
сяч кінэват і ніжэй. Асвоіць вытворчасць магутных гідратурбін для
Куйбышэўскага гідравузла.

Асобую ўвагу ўдзяліць развіццю вытворчасці лакамабіляў, ста-
цыянарных і суднавых дызеляў, у першую чаргу быстраходных, а
таксама рухавікоў, працуючых на газе. Перавесці на газагенератары
ўсе машыны на лесанарыхтоўках, а таксама значную частку трактар-
нага парка сельскай гаспадаркі і аўтамабільнага парка.

Пераададець адставанне вытворчасці будаўнічых машын і меха-
нізмаў, а таксама ў выпуску будаўнічага інструмента.

Фарсіраваньне вытворчасці складаных апаратураў і абсталявання для
хімічнай прамысловасці і поўнасьцю забяспечыць яе магутны рост.
Асвоіць вытворчасць новых тыпаў машын для баваўнянапапяровых
і шарсцяных фабрык, лавідаваць адставанне вытворчасці прадзіль-
нага абсталявання, павялічыўшы выпуск ватэраў к канцу пяцігодкі
ў 6 раз. Забяспечыць марскі і акіянскі транспарт усімі відамі сучас-
ных суднаў і стварыць вытворчыя магутнасці для суднабудаўніцтва,
дастатковыя для забеспячэння аичынай вытворчасцю растуцых па-
трэбнасцей марскога і рачнога транспарта СССР. Расшырыць вы-
творчасць апаратураў аўтаматычнага і тэле механічнага кіравання.

4. Усямерна развіць **вугальную і нафтавую** галіны прамысловасці,
якія з'яўляюцца паліўнай базай усёй народнай гаспадаркі краіны.
Развіць здабычу вугалю да ўзроўню, забяспечваючага не толькі па-
крыццё бягучых патрэбнасцей краіны, але і стварэнне гаспадарчых
запасаў і дзяржаўных рэзерваў. Забяспечыць найбольш высокія

тэмпы здабычы вугалю ў вугальных раёнах Урала, Падмаскоўным басейне, на Далёкім Усходзе і Сярэдняй Азіі і павялічыць у іх здабычу вугалю за трэцюю пяцігодку: па Уралу ў 2,8 раза, па Падмаскоўнаму басейну—ў 2,4 раза, па Далёкаму Усходу ў 2,5 раза і па Сярэдняй Азіі—ў 4,4 раза. Павялічыць здабычу слых вугалю за перыяд трэцяга пяцігадовага плана ў 2,6 раза. Стварыць новыя базы здабычы мясцовых вугалю ва ўсіх раёнах краіны, дзе ёсць хоць-бы невялікія месцанараджэнні, і па меры іх развіцця пераводзіць прадпрыемствы мясцовай прамысловасці, камунальныя прадпрыемствы, школы, больницы і установы з далінепрывознага на мясцовае паліва. Зацяраць комплексную механізацыю здабычы вугалю ва ўсіх вугальных раёнах краіны і арганізаваць здабычу вугалю на аснове ўкаранення ва ўсіх вугальных раёнах краіны графіка цыклічнай работы асновы стаханавскай прадукцыйнасці працы шахцераў.

Стварыць у раёне паміж Волган і Уралам новую нафтавую базу—«Другое Баку». Праграму нафтаздабычы і нафтапераапрацоўкі забяспечыць быстрым развіццём геалага-разведачных работ, укараненнем высокай тэхнікі здабычы і пераапрацоўкі нафты: вярчальны спосаб бурэння, бурэнне пад даўленнем, кампрэсарная і глыбінна-насосная здабыта, закрыты метад эксплуатацыі з ўлаўліваннем і атрымліваннем бензіна з газа. Пабудаваць сетку нафтаправодаў і нафтабаз, асабліва ва ўсходніх раёнах СССР.

Разгарнуць тарфяную прамысловасць, асабліва ў такіх абласцях, як Іванаўская, у мэтах скарачэння перавозак вугалю на далёкую адлегласць, а таксама ўсямерна ўзмацніць скарыстанне сланцоў.

Шырока разгарнуць газіфікацыю ўсіх відаў паліва і падземную газіфікацыю вугалю, ператварыўшы ў трэцію пяцігодку падземную газіфікацыю вугалю ў самастойную галіну прамысловасці. Павялічыць здабычу газа з нафтовых і чыста газовых месцанараджэнняў за трэцюю пяцігодку ў 3,5 раза. Пабудаваць і ўвесці ў эксплуатацыю рад прамысловых станцый падземнай газіфікацыі ў Данбасе, у Падмаскоўным басейне і на Усходзе СССР са скарыстаннем атрымліваемага газа для энергетыкі, хімічнай прамысловасці і камунальнай гаспадаркі. Развіць скарыстанне коксавых і доменных газаў шляхам будавання сеткі магістральных газанаводаў, у першую чаргу ў Данбасе.

Стварыць прамысловасць лігучага вадкага паліва на аснове гідрызацыі дэрдата паліва, у першую чаргу на Усходзе, а таксама сінтэза вадкага паліва з газа.

5. У галіне электрагаспадаркі ліквідаваць маючыся частковую дыспропорцыю паміж вількім ростам прамысловасці і несістэматычным павелічэннем магутнасці электрастанцый з тым, каб рост электрастанцый дзяржаўнага не толькі рост прамысловасці, але і забяспечыць стварэнне значных рэзерваў электрычных магутнасцей. У адпаведнасці з гэтым павялічыць агульную магутнасць электрастанцый за перыяд 1955—1960 года ў 2,1 раз. У будаўчых планах электрастанцый пераважыць дадзеныя і сярэдніх электрастанцый у 25 тысяч кілават і ніжэй. Асабліва ўважліва і шкодна для народнай гаспадаркі захаванне буйнымі электрастанцыямі ва ўшчэрб невялікім і сярэднім. Магутнасць раённых цеплавых электрастанцый зацвярджаць Ураду ў кожным пазасобным выпадку. Шырока ўкараніць навішнюю энергетычную тэхніку, высокае даўленне і перагрэў пары, прымяненне на вейшых цеплафікацыйных турбін і аўтаматызацыі асноўных вытворчых працэсаў электрастанцый і сецывой гаспадаркі.

6. Претваріць хімічную прамысловасць у адну з вядучых галін прамысловасці, павялічыць здзяўняльныя патрэбы населення і абароны краіны. Трэцяя пяцігодка—пяцігодка хіміі. З'езд настаніў іх павялічыць прадукцыю хімічнай прамысловасці ў 2,3 раза, гэта значыць значна вышэй росту прамысловасці ў цэлым. Значна павялічыць вытворчасць серна-азотнай кіслаты, сінтэтычнага аміяка, штучнага ватакна і пластычных мас. Стварыць новыя галіны арганічнага сінтэза (сінтэтычны спірт, уксусная кіслата і інш.)—на аснове скарыстання пабочных прадуктаў нафтаперапрацоўкі, вытворчасці каучука, кокса і прыродных газаў. Забяспечыць ва ўсіх галінах хімічнай прамысловасці цвёрды тэхналагічны рэжым і няухільнае ўдараўненне навішніх дасягненняў інтэнсіфікацыя хімічнай вытворчасці, пераход з перыядычнага працэса на бесперапынны, скарыстанне высокага даўлення, развіццё электрахімічных метадаў. Мехапізаваць працаемкія работы ў хімічнай прамысловасці, развіць аўтаматызацыю вытворчасці.

7. У галіне чорнай металургіі, развіццё якой ва многім вызначае рост усёй прамысловасці і народнай гаспадаркі і таму патрабуе асобных пастаянных клопатаў аб павелічэнні вытворчых магчымасцей, дабавіца няухільнага і сур'езнага уздыму вытворчасці. Трэцяя пяцігодка—пяцігодка спецыяльных сталей. З'езд настаніў іх павялічыць выпуск якаснага пракату ў два разы і забяспечыць рэзкае павелічэнне выпуску спецыяльных сталей: цвёрдых сплаваш, нержавеючых, кытата- і жараупорных, інструментальных, прэцэсійных, трансфарматарных, а таксама ферасплаваў. Шырока разгарнуць выплаўку драўніна-вугальных чыгуноў з чыстых ад серы і фосфара руд. Пачаць ішоўніцкую секцыяпізацыю пракатных станаш, павялічыць да сустрэчных і далніх перавозак метала і забяспечыць на асноўных металургічных базаш канцыт пракату ўсіх налічана хадзячых сяртох метала. Стварыць на Далекім Дзехоўх новую металургічную базу з новым металургічным шыадам для заахавання ўсіх патрэбнах металаша і тапілаша на месцы. Пачаць ішоўніцкую секцыяпізацыю вагу ўсходніх раёнаў Саюза ў выплаўцы чыгуна з 28 да 35 процантаў ад агульнай выплаўкі ў краіне.

8. Павялічыць вытворчасць каліяровых металаў да размераў, забяспечваючых заданне бастра растуцых патрэбнах і народнай гаспадаркі і абароны краіны. У 1-2 годзе выпуаку чорны метал павялічыць у 2,5 разо, выпуаку алюмінія (уключаючы сплаваш) у 3,3 раза ў параўнанні з 1937 годам. Забяспечыць высокія тэмпы вытворчасці свінца, цынка, нікеля, волава, мідзія, вальфрама, молабдена. Шырока ўкараніць змяніцелі каліяровых металаў ва ўсіх галінах машынабудаўніцтва.

9. Пакончыць з адставаннем лясной прамысловасці. Ажыццявіць шырокую комплексную механізацыю ўсіх вытворчых працэсаў лесазагатавак на базе газагенератараў і паравых рухавікоў. Макепімальна скарыстаць сезонныя перавагі зімовых лесазагатавак, адначасова забяспечваючы круглаадовыя загатоўкі драўніны. Стварыць на лясных біржах буіныя запасы лесу натуральнай суахі. Усямерна развіць паровую і лесахімічную прамысловасць, асабліва гідроліз драўніны.

10. З'езд настаніў іх павялічыць вытворчасць прадметаў шырокага спажывання ў трэцяй пяцігодцы ў 1,7 раза.

У легкой прамысловасці поўнісна скарыстаць узросшыя рэсурсы сыравіны для павелічэння вытворчасці, расшырэння асартымента і павышэння якасці прадукцыі з адначасовым стварэннем неабходных

запасаў сыравіны. Ліквідаваць дыспрапорцыю паміж падрыхтоўчымі і прадзільнымі цэхамі, а таксама паміж ткацтвам і адстаўшым прадзеннем. Тэхнічна удасканаліць абсталяванне бававняна-папяронай прамысловасці: укараніць высокаскарасныя і аднапрацэсныя машыны, прыборы высокіх выцяжак, аўтаматычныя ткацкія станкі.

У харчовай прамысловасці значна расшырыць асартымент прадукцыі, асабліва вышэйшых і першых сартоў. Палепшыць якасць выпускаемых прадуктаў, стварыць масавую вытворчасць кулінарыі і поўфабрыкатаў. Распача перадавецтва адставаў рыбнай прамысловасці.

11. Усямерна развіваць мясцовую прамысловасць і промкааперацыю, якія з'яўляюцца буйнымі крыніцамі задавальнення растуўх патрэбнасцей працоўных. Лічачы недастатковым цяперашні тэмп іх росту, з'яўляецца буйнай задачай павелічэння выпуску прадукцыі мясцовай прамысловасці і промкааперацыі не менш, чым у два разы. Пабліж павелічэннем выпрацоўкі прадметаў шырокага спажывання, што з'яўляецца асноўнай задачай мясцовай прамысловасці і промкааперацыі, неабходна ўсямерна развіваць здабычу мясцовых відаў паліва і вытворчасць будматэрыялаў.

12. Устаноўлены план росту прамысловай прадукцыі і далейшым задачы асваення новай тэхнікі патрабуюць значнага росту прадукцыйнасці працы і сурэзнага зніжэння сабекошту прадукцыі. З гэта вызначае на трэцюю пяцігодку:

а) Рост прадукцыйнасці працы ў прамысловасці за трэцюю пяцігодку на 65 процантаў, што павінна забяспечыць у 1942 годзе супроць 1937 года прырост прамысловай прадукцыі толькі за кошт павелічэння прадукцыйнасці працы на 62 мільярды рублёў.

б) Зніжэнне сабекошту прамысловай прадукцыі за пяцігоддзе (у цэнах 1937 г.) на 11 процантаў, што павінна забяспечыць дзяржаве ў 1942 годзе эканомію ў параўнанні з 1937 годам у размеры 21 мільярда рублёў.

Неабходна ўсямерна павышаць якасць прадукцыі ва ўсіх галінах прамысловасці, арганізаваць барацьбу са стратамі ў вытворчасці, знізіць нормы расходавання сыравіны, матэрыялаў, паліва і электраэнергіі.

13. XVIII з'езд ВКП(б) вызначае рост прадукцыі ва ўсёй сельскай гаспадарцы з 19,8 мільярда рублёў у 1937 годзе (у цэнах 1926-1927 г. г.) да 30,2 мільярда рублёў у 1942 годзе, гэта значыць на 53 процанты. Па важнейшых галінах сельскай гаспадаркі з'езд вызначае наступныя заданні:

а) Па зярну забяспечыць, супроць сярэднегатавога збору зерных у другой пяцігодцы ў размеры 5,5 мільярда пудоў, сярэднегатавы збор зярна ў трэцію пяцігодцы ў размеры 7 мільярдаў пудоў, гэта значыць рост на 27 процантаў.

б) Па тэхнічных культурах да 1942 года: цукровыя буракі збор у 300 мільёнах цэнтнераў пры ўраджайнасці ў 250 цэнтнераў з гектара; бавоўна-сырэц 32,9 мільёна цэнтнераў пры ўраджайнасці паліўной бавоўны ў 19 цэнтнераў з гектара; льно-валакно 8,5 мільёна цэнтнераў пры ўраджайнасці ў 4,6 цэнтнера з гектара.

в) Прырост пагалоўя жывёлы і рост таварнай прадукцыі жывёлагадоўлі ў размерах, поўнасцю забяспечваючых вырашэнне праблемы жывёлагадоўлі ў СССР. Пагалоўе коней павялічыць на 35 процантаў, буйнай рагатай жывёлы на 40 процантаў, свіней на 100 процантаў, авечак і коз на 110 процантаў. Павысць прадукцыйнасць жывёлагадоўлі шляхам палепшэння пароднасці жывёлы і карэннага палеп-

шэння племянной справы, правільнага раяніравання парод, умацавання кармавой базы, паляпшэння догляду за жывёлай.

г) Стварыць вакол Масквы, Ленінграда, Баку, Харкава, прамысловых цэнтраў Данбаса, Кузбаса, Горкага і ўсіх іншых буйных гарадоў бульбяна-гароднінныя і жывёлагадоўчыя базы, забяспечваючы поўнасцю снабжэнне гэтых цэнтраў гароднінай, бульбай і, у значнай ступені, малаком і мясам.

д) Забяспечыць пасевы зернавых і іншых культур выключна высокасортным і патэнсійным адборным насеннем як селекцыйным, так і мясцовых сартоў. Укараніць у калгасах і соўгасах правільныя севазвароты з прымяненнем травасеяння і чорных папараў, забяспечваючы значнае павелічэнне пладароддзя глебы, рост ураджайнасці і стварэнне моцнай кармавой базы для растучай жывёлагадоўлі.

е) Завяршыць у трэцій пяцігодцы **комплексную механізацыю** сельскагаспадарчых работ. Шырока ўкараніць перадавыя і перадавыя кузавы з навуковым скарыстаннем вынікаў практычнай і вонкавай перадачковай сельскай гаспадаркі.

ж) На аснове дадзенай механізацыі сельскагаспадарчай вытворчасці і росту прадукцыйнасці працы, на справе ператварэння **соўгасы** ў высокапрадукцыйныя, высокакарэнтабельныя гаспадаркі, служачыя прыкладам арганізацыі сельскагаспадарчай вытворчасці, прыкладам **высокай яе ўраджайнасці і прадукцыйнасці**.

14. З'езд устанаўлівае рост **грузаабароту** чыгуначнага транспарта з 355 мільярдаў тона-кілометраў у 1937 годзе да 510 мільярдаў тона-кілометраў у 1942 годзе; рачнога транспарта з 33 мільярдаў да 58 мільярдаў тона-кілометраў; марскога транспарта—з 37 мільярдаў тона-кілометраў да 51 мільярда тона-кілометраў. Важнейшай задачай транспарта з'яўляецца упарадкаванне планавання грузаабароту з мэтай усямернага скарачэння далніх чыгуначных перавозак, ліквідацыі сустрэчных і нерацыянальных перавозак і далейшага павышэння ўдзельнай вагі воднага і аўтатранспарта ў грузаабароце краіны.

У адпаведнасці з гэтым з'езд устанаўлівае наступныя заданні па транспарту на трэцюю пяцігодку:

а) Павялічыць **парк лакаматываў** на 7 370 адзінак, у тым ліку: серыі «ФД» на 1 870 паравозаў, кандэнсатыйных паравозаў на 3 200, пасажырскіх паравозаў серыі «ПС» на 1 300. Кандэнсатыйныя паравозы ў бліжэйшыя годы павінны заняць вядучае месца ў грузавым парку паравозаў.

б) Павялічыць **вагонны парк** грузавых вагонаў на 178 тысяч чатырохосных, парк пасажырскіх вагонаў—на 12 тысяч. Абсталяваць аўтацэпкані 300 тысяч вагонаў дзеючага таварнага парку і 4 тысячы пасажырскіх вагонаў. Абсталяваць аўтагармазмі 200 тысяч вагонаў дзеючага таварнага парку. Расшырыць рамонтную базу паравозаў і вагонаў, асабліва на чыгунках Урала, Сярэдняй Азіі, Сібіры, Далёкага Усхода.

в) Для забеспячэння далейшай рэканструкцыі чыгуначнага транспарта і асабліва чыгуначнага пуці пабудаваць у трэцій пяцігодцы **новых чыгунак** і злаць у эксплуатацыю 11 тысяч кілометраў. Правесці ўкладку другіх лучей на працяжэнні 8 тысяч кілометраў.

г) **Электрыфікаваць** 1 840 кілометраў чыгунак, у першую чаргу горных чыгунак, ліній, маючых напружаныя размеры грузаабароту, а таксама буйнейшыя вузлы з інтэнсіўным прыгарадным рухам.

д) Развіць чыгуначныя станцыі і вузлы ў першую чаргу на напрамках, звязваючых Данбас з Крывым Ромам, Ленінградам і Масквой, усходнія раёны Урала, Паўночны край, Мурманскую вобласць з цэнтральнай часткай СССР, Заходнюю Сібір з Сярэдняй Азіяй, на чыгунках паўднёва-заходніх, заходніх і ўсходніх.

е) Ліквідаваць адставанне воднага транспарта, павысіць яго ролю ў абслугоўванні народнай гаспадаркі, асабліва ў перавозках масавых грузаў: лес, хлеб, вугаль, нафта. Палепшыць тэхнічнае становішча марскога і рачнога флота, павялічыць яго больш дасканалымі тыпамі суднаў, шырока ўкараніць газагенератарныя ўстаноўкі на рачных суднах. Расшырыць будаўніцтва судна-рамонтнай базы і марскіх партоў.

Правесці шырокія мерапрыемствы па рэканструкцыі і прывядзенню ў парадак існуючых водных пудоў, рэканструіраваць пудоў Астрахань—Горкі—Рыбінск—Масква з тым, каб у канцы трэцяй пяцігодкі стварыць глыбокаводны транзітны пудоў ад Астрахані да Масквы з забеспячэннем глыбіні на ўсіх перакатах не менш 2,6 метра. Разгарнуць рэканструкцыю Волга-Балтыйскага воднага пудоў. Агульнае працяжэнне ўнутраных суднаходных водных пудоў павялічыць за пяцігоддзе з 101 тысячы кілометраў да 115 тысяч кілометраў.

Ператворыць к канцу трэцяй пяцігодкі Паўночны Марскі Пудоў у нармальна дзеючую водную магістраль, забяспечваючую планамерную сувязь з Далёкім Усходам.

ж) Арганізаваць рэгулярны рух аўтамабільнага транспарта на аўтамагістралях, трактах і грузанепруканых пад'ездах да гарадоў, чыгуначных станцый і воншых пудоў. Павялічыць аўтаперавозкі за пяцігоддзе ў 4,6 раза. Пабудавать і рэканструіраваць 210 тысяч кілометраў дарог, рашуча павялічыўшы ў параўнанні з другой пяцігодкай удзельную вагу будаўніцтва ўдасканаленых і ўдасканаленых, асфальта-бетонных і бетонных дарог.

з) На авіятранспарту павялічыць працяжэнне паветраных пудоў, абсталяваць трасы паветраных магістралей, расшырыць і палепшыць наземныя пабудовы для авіятранспарту.

і) Павысіць прадукцыйнасць працы ў трэцяй пяцігодцы на 32 процанты на чыгуначным транспарце і на 38 процантаў на водным транспарце, механізавіць пагрузачна-разгрузачныя работы на чыгуначным, водным і аўтамабільным транспартах.

15. З'езд падкрэслівае неабходнасць большага развіцця ўсіх відаў сувязі, асабліва міжнароднай.

Завяршыць ўстанавленне прамой тэлефоннай сувязі паміж Масквой і усімі рэспубліканскімі, краёвымі і абласнымі цэнтрамі, а таксама дапоўніць радыяльную сістэму вузлавой сістэмай сувязі паміж буйнейшымі цэнтрамі СССР. Пачынаючы завяршыць тэлефанізацыю раённых цэнтраў, сельсоветаў, МТС і саўгасаў. Павялічыць у 2,3 раза колькасць прыёмных радыётрансляцыйных кропак. Пабудавать у радзе буйных гарадоў тэлевізійныя цэнтры.

16. Важнай умовай выканання заданняў праграмы росту вытворчасці ў трэцяй пяцігодцы з'яўляецца падрыхтоўка кваліфікаваных рабочых кадраў, тэхнікаў і інжынераў, а таксама шырокае разгортванне работ па ўкараненню найвышэйшай тэхнікі і навуковай арганізацыі вытворчасці. З'езд лічыць неабходным прадугледзець у трэцім пяцігадовым плане:

а) Разгортванне шырокай сеткі школ і курсаў па падрыхтоўцы і

перападрыхтоўцы кваліфікаваных рабочых і майстраў сацыялістычнай працы.

б) Выпуск 1,4 мільёна тэхнікаў розных спецыяльнасцей і 600 тысяч спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй.

III. План новага будаўніцтва і яго размяшчэння па трэцяй пяцігодцы.

1. У адпаведнасці з планам росту вытворчасці, XVIII з'езд ВКП(б) устаноўляе аб'ём капітальных работ па народнай гаспадарцы па трэцяй пяцігодцы у размеры 180 мільярдаў рублёў (у дзеючых каштарысных цэнах) супроць 115 мільярдаў рублёў за другую пяцігодку, з іх:

а) У прамысловасць—103,3 мільярда рублёў супроць 58,6 мільярда рублёў у другой пяцігодцы, у тым ліку: па прамысловасці, выпускаючай сродкі вытворчасці—86,8 мільярда рублёў супроць 49,8 мільярда рублёў за другую пяцігодку, або рост на 74 процанты; па прамысловасці, выпускаючай сродкі шырокага спажывання—16,5 мільярда рублёў супроць 8,8 мільярда рублёў у другой пяцігодцы, або рост на 88 процантаў.

б) У транспарт—35,8 мільярда рублёў супроць 20,7 мільярда рублёў у другой пяцігодцы, або рост на 73 процанты.

в) У сельскую гаспадарку—10,6 мільярда рублёў, у тым ліку: у МТС—5,2 мільярда рублёў, на ірыгацыю і меліярацыю—1,2 мільярда рублёў.

2. З'езд зацвярджае ўвод у дзеянне новых і рэканструіраваных прадпрыемстваў у трэцяй пяцігодцы коштам 179 мільярдаў рублёў (у дзеючых каштарысных цэнах) супроць 103 мільярдаў рублёў у другой пяцігодцы.

З'езд адзначае, што ўстаноўлены аб'ём капітальных работ і праграма ўводу ў дзеянне новых і рэканструіраваных прадпрыемстваў забяспечыць дасягненне выскі росту вытворчасці тэхнічнай базы СССР і ўтварэнне неабходных рэзерваў магутнасцей у важкіх галінах народнай гаспадаркі. У трэцяй пяцігодцы вырастаюць:

а) Вытворчыя магутнасці—па электрастанцыях з 8,1 мільёна кіловат на канец другой пяцігодкі да 17,2 мільёна кіловат у трэцяй пяцігодцы; па вугальнай прамысловасці—у 1,7 раза з дасягненнем к канцу трэцяй пяцігодкі магутнасці шмат да 285 мільёнаў тон вугалю; па чорнай металургіі (чыгун)—да 24 мільёнаў тон; па каляровай металургіі (медзь)—у 2,4 раза; па алюмінію—у 3,8 раза; па аўтамабільнай прамысловасці—у 2,4 раза; па баваўняна-папяровай прамысловасці (верацёны)—у 1,5 раза.

б) Асноўныя фонды па ўсёй народнай гаспадарцы—з 189,3 мільярда рублёў да 347,0 мільярда рублёў, або на 83,6 процанта, у тым ліку: па прамысловасці з 68,2 мільярда рублёў да 142,4 мільярда рублёў; па сельскай гаспадарцы—з 23,2 мільярда рублёў да 31 мільярда рублёў; па транспарту—з 38,7 мільярда рублёў да 69,1 мільярда рублёў.

3. З'езд лічыць, што ў размяшчэнні новага будаўніцтва ў трэцяй пяцігодцы па раёнах СССР неабходна зыходзіць з набліжэння прамысловых раёнаў, крыніц сыравіны і раёнаў спажывання ў мэтах ліквідацыі перавозных і празмерна далніх перавозак, а таксама—дасягнення ў гэтым у мінулым эканамічна адсталых раёнаў СССР. У адпаведнасці з гэтым у трэцім пяцігадовым плане неабходна:

а) У асноўных эканамічных раёнах Саюза забяспечыць комплекс-

нае развіццё гаспадаркі і арганізаваць збычу паліва і вытворчасць такіх відаў прадуктаў, як цэмент, алебасіт, хімічныя агняцены, шкло, масавыя вырабы лёгкай і харчовай прамысловасці ў размерах, забяспечваючых патрэбнасць гэтых раёнаў. Асобае значэнне мае забеспячэнне на месцы палівам і некаторымі труднымі к перавозцы прадуктамі тых буйных прамысловых раёнаў, залежнасць якіх ад дальняга прывозу вялікай колькасці грузаў павялічылася ў сувязі з іх прамысловым ростам і быстрым павелічэннем індустрыяльнага насельніцтва.

Такія прадукты харчавання, спажываемыя ўсюды ў масавай колькасці, як бульба, гародніна, малочныя і мясныя прадукты, мучка, калдзіцёрскія вырабы, піва, а таксама рад прамысловых вырабаў масавага спажывання—галантарэя, вырабы швейнай прамысловасці, мэбля, цэгла, вапна і т. д., павінны ў дастатковай колькасці вырабляцца ў кожнай рэспубліцы, краі і вобласці.

Забяспечаны патрэбы кантроль за выкананнем рашэння ЦК ВКП(б) і ЦК ССР аб забароне будавання новых прадпрыемстваў у Маскве і Ленінградзе, а таксама раснаўсюдзіць гэту паставілку ў Кіеве, Харкаве, Рыгаве, Дняпе, Горкі, Свердловск, у якіх надалей забароніць будаўніцтва новых прадпрыемстваў.

б) У такіх эканамічных ачагах краіны, як усходнія раёны, Урал і Пів. Сібірь, у тэрыторыях, якіх сёлета будаванне машынабудаўніцтва, нафтаперапрацоўкі і хіміі, каб устрымаць выпадковасці ў снабжэнні некаторымі прамысловымі прадуктамі з прадпрыемстваў-унікумаў.

в) Прадугледзець больш быстры рост аб'ёму капітальных работ і будаўніцтва новых прадпрыемстваў ва ўсходніх і далёкаўсходніх раёнах Саюза ССР. Прадугледзець усямернае развіццё металургічнай базы ў гэтых раёнах, для чаго з агульнай колькасці доменных пячёр тры чвэрці іх пабудавачь у трэцій пяцігодцы ва ўсходніх раёнах краіны.

Стварыць новую буйную вытворчую базу тэкстыльнай прамысловасці на ўсходзе ССР з перапрацоўкай сярэднеазіяцкай бавоўны. На Далёкім Усходзе прадугледзець быстрыя тэмпы развіцця збычу вугалю, а таксама цэменту ў размерах, забяспечваючых поўнасцю яго патрэбнасці.

г) Забяспечыць далейшы гаспадарчы і культурны ўздым нацыянальных рэспублік і абласцей, у адпаведнасці з асноўнымі задачамі размяшчэння прадукцыйных сіл у трэцій пяцігодцы.

4. З'езд лічыць неабходным у трэцій пяцігодцы канцэнтравачь увагу на наступных важнейшых будоўлях:

а) У машынабудаўніцтве, у адпаведнасці з устаноўленай на трэцюю пяцігодку праграмай вытворчасці, значна перавышаючай агульны тэмп уздыму прамысловасці, шырока разгарнуць будаўніцтва і паскорыць увод у дзеянне новых заводаў, у асаблівасці станкабудаўнічых і энергетычнага абсталявання. Закончыць будаўніцтва трох заводў цяжкага станкабудаўніцтва, заводаў фрэзерных станкоў у Горкім, станкоў-аўтаматаў у Кіеве і разгарнуць будаўніцтва раду новых станкабудаўнічых заводаў сярэдняй магутнасці па вырабшліфавальных, зубарэзных, прадольна-стругальных станкоў, карусельных, расточных і станкоў-аўтаматаў, а таксама заводаў кавальска-прэсавага абсталявання. Пабудавачь на працягу трэцій пяцігодкі і ўвесці ў дзеянне пяць заводаў турбабудаўніцтва, у тым ліку заводы турбін у раёнах Свердловска, Орска, Новасібірска, Новачаркаска, Калугі і

адпаведныя ім заводы котлабудаўніцтва і дэпаможнага энергетычнага абсталявання. Закончыць будаўніцтва Горкаўскага і Маскоўскага аўтазаводаў. Пабудавать завод малатражных аўтамабіляў, рад новых аўтааборачных заводаў і разгарнуць будаўніцтва новых заводаў грузавых аўтамабіляў у Сібіры і на Далёкім Усходзе, а таксама рад сумесных прадпрыемстваў аўтапрамысловасці. Пабудавать завод прадзільных машын у Курску і ткацкіх станкоў у Заходняй Сібіры. Закончыць будаўніцтва Саратаўскага шарыкападшыпнікавага завода і разгарнуць будаўніцтва двух новых шарыка- і роўкападшыпнікавых заводаў. Пабудавать адзін—два заводы цяжкага і сярэдняга хімічнага машынабудаўніцтва.

б) У галіне электрыфікацыі важніцца часткай будаўнічай праграмы з'ездзіць прырост магутнасцей за кошт будаўніцтва новых невялікіх і сярэдніх электрастанцый, а таксама ўзмацнення будаўніцтва гідраэлектрастанцый. Разгарнуць будаўніцтва найвялікшай у свеце збудавання—двух куйбышэўскіх гідрастанцый агульнай магутнасцю ў 3,4 мільёна кіловат, адначасова вырашаючага праблему арашэння засушлівых зямель для дасягнення ўстойлівых ураджаў у Заваложжы і справу суднаходства па Волзе і Каме. Пачаць таксама будаўніцтва Калужскай гідраэлектрастанцыі на р. Оке. Закончыць будаўніцтва і ўвядзе ў дзеянне існуючыя гідрастанцыі: Угліцкую, Рыбінскую, Чырніўскую, Канкірскую, Ст.-2, Пів.-2, Сухомскую і іншыя; пачаць будаўніцтва новых гідрастанцый Верхне-Камская, Матвееўская і Усць-Каменогорская, а таксама шпрук разгарнуць будаўніцтва невялікіх мясцовых гідрастанцый. Прадугледзець будаўніцтва і расчынуць пільны электрастанцыі з уводам у дзеянне Курчатовскай, Пекінскай, Кіюўскай у Ленінградзе, Фрунзенскай у Маскве, Чэробаканскай ЦКЦ, Сумгаіцкай, Комсамольскай, Кіеўскай, Нікалаеўскай, Кірава-Чэпецкай, Сызранскай, Ожскіх, Карыдзіцкай, Краснаярскай, Хабараўскай, Кузнецкай і іншых. Пабудавать у раёне Іванава новую цеплаэлектрастанцыю на торфе для тэкстыльнай прамысловасці.

Агульны прырост магутнасцей па электрабудаўніцтву за трэцюю пяцігодку вызначыць у 9 мільёнаў кіловат, забяспечыўшы стварэнне ў прамысловых раёнах пасаяннага энергетычнага рэзерва магутнасцю ў 10—15 процантаў.

в) У вугальнай прамысловасці разгарнуць будаўніцтва шахт як па здабычы каменнага вугалю, так і па здабычы бурага вугалю. Асвоіць новыя расны здабычы вугалю, асабліва на Урале, у Башкірыі, Сярэдняй Азіі, Усходняй Сібіры, Забайкаліі, Хабараўскім і Прыморскім краях, на Украіне, у Кіргізкай і Таджыкскай ССР. Будаваць, галоўным чынам, шахты сярэдняй і невялікай магутнасці, усмерна скарачаючы і паскараючы тэрмы будаўніцтва. Усяго за пяцігоддзе закладзіць новых каменнавугальных шахт на агульную магутнасць 150 мільёнаў тон, з уводам у дзеянне 130 мільёнаў тон.

У нафтавай прамысловасці забяспечыць увод у дзеянне новых магутнасцей нафтаперапрацоўчых заводаў на 15 мільёнаў тон і, акрамя таго, крэкінг-устаноў на 4,5 мільёна тон. Рашаючай задачай у трэцяй пяцігодцы лічыць стварэнне яшчэ адной магутнай нафтавай базы ў раёне паміж Волгай і Уралам, пабудаванні ў ім нафтаперапрацоўчых заводаў на магутнасць 6 мільёнаў тон. Забяспечыць разгортванне геалага-пошукавых і разведачных работ у новых раёнах здабычы нафты: паміж Волгай і Уралам, у Сібіры, у Далёка-Усходнім краі, на Украіне і ў Сярэдняй Азіі.

На тарфянай і сланцавай прамысловасці забяспечыць неабходны рост капітальных работ. Прадугледзець будаўніцтва заводаў штучнага абязводжвання торфу, якое кладзе аснову для ліквідацыі сезоннасці торфаздабычы. Ажыццявіць будаўніцтва двух-трох коксавых заводаў, прадугледзеўшы выпрацоўку на іх таксама хімічных прадуктаў.

г) У чорнай металургіі закончыць будаўніцтва Магнітагорскага камбіната, Нова-Тагільскага і Петруска-Забайкальскага заводаў, Амурскага, Запарожскага, Азоўскага, Жэсцэбуда, Уральскага і Нікопальскага (па скарочанаму праекту) трубных заводаў. Пачаць будаўніцтва новых металургічных заводаў на Паўднёвым Урале (на халмаўскіх і бакальскіх рудах) і ва Усходняй Сібіры, завода зварных труб на Урале, аднаго трубнапракатнага завода ў Сібіры і трубалацейнага заводу ў цэнтры. На базе скарыстання лому і металадыходаў разгарнуць будаўніцтва невялікіх перапрацоўчых заводаў для мясцовых патрэбнасцей у раёнах Сярэдняй Азіі і Закаўказзя. Усяго за трэцюю пяцігодку пабудавань 20 новых доменных печэй і аднавіць тры драўніна-вугальныя доменныя печы на Урале.

д) У калійнай металургіі закончыць будаўніцтва Прыбалхашскага медзеплавільнага камбіната, Сярэдне-Уральскага і Баянскага камбінатаў. Разгарнуць будаўніцтва Джэзказганскага і Алмалыкскіх медзеплавільных камбінатаў, а таксама свінцовых і цынкавых заводаў на Алтаі. Увесці ў дзеянне Уральскі алюмініевы камбінат, а таксама Кандагажскі і Рыбінскі алюмініевыя заводы, Ціхонскі гліназемны завод, Паўднёва-Уральскі і Паўночны нікелевыя камбінаты. Пачаць будаўніцтва раду новых прадпрыемстваў па вытворчасці свінца, дынка, вольфрама, вольфрама і мангану. Пабудавань заводы катроўка праката і біметала, а таксама па перапрацоўцы алюмініевых і маганіевых сплаваў.

е) У хімічнай прамысловасці разгарнуць будаўніцтва новых туклавых камбінатаў, содавых, серна-кіслотных заводаў, галоўным чынам, на базе мясцовага калчадана і на газах металургічных заводаў і электрастанцый, заводаў сінтэтычнага каучука і шынных заводаў, з улікам у дзеянне 13 заводаў сінтэтычнага каучука, 7 кордных і 14 шынных заводаў, раскандэпчываных на краіне. Пабудавань два заводы штучнага вадкага паліва, 16 заводаў па перапрацоўцы натуральнага каучука і некалькі заводаў па перапрацоўцы адыходаў сінтэтычнага каучука і харчовай прамысловасці.

ж) Спінюць завоз цэменту з Еўрапейскай часткі СССР ва ўсходнія раёны і рэспублікі Сярэдняй Азіі, для чаго пабудавань новыя цэментныя заводы сярэдняй і невялікай магутнасці ўсяго на 4,4 мільёна тон, у тым ліку ў раёнах Далёкага Усходу, Сібіры, Казахскай ССР, рэспублік Сярэдняй Азіі і на Урале.

з) У лясной прамысловасці ўвесці ў дзеянне Салікамскі, Сябскі, Марыйскі, Краснаярскі, Камскі і Кандапожскі цэлюлозныя і цэлюлозна-папяровыя камбінаты. Разгарнуць будаўніцтва новых цэлюлозных, папяровых, фанерных, лесахімічных прадпрыемстваў і заводаў гідроліза драўніны. Прадугледзець быстрае развіццё лясной прамысловасці ў паўночных і паўночна-заходніх раёнах Еўрапейскай часткі СССР і на Урале, адпаведна змяніўшы размяшчэнне лесапільных заводаў і спыніўшы завоз лесу з Сібіры у Еўрапейскую частку СССР.

і) У лёгкай прамысловасці ўвесці ў дзеянне новыя баваўняна-папяровыя фабрыкі ў Барнауле, Новасібірску і ў Кузбасе, а таксама

ажыццявіць будаўніцтва невялікіх прадзільных фабрык у старых тэкстыльных раёнах для ліквідацыі дыспрапорцыі паміж прадзеннем і ткацтвам, увесці ў дзеянне другую чаргу Ташкенскага баваўняна-папяровага камбіната, Ленінканскую прадзільную фабрыку, Кіеўскі і Семіпалацінскі суконныя камбінаты, заводы гумован падэшвы ў Калініне і штучнай скуры ў Казані. Разгарнуць будаўніцтва новых тэкстыльных фабрык у Заходняй Сібіры і Казахскай ССР, а таксама будаўніцтва раду новых трыкатажных і чулочных фабрык, невялікіх ільняных камбінатаў, скураных заводаў, абутковых і шаўковых фабрык.

к) У харчовай прамысловасці поўнасю закончыць будаўніцтва і ўвод у дзеянне мясакамбінатаў у Орск, Энгельсе, Улан-Удэ, Іркуцку, Хабарўску, Свердлоўску, Іванаве, Пальчыку, Куйбышэре, Днепрапетроўску, Варашылаўградзе, Ашхабадзе, Сталінабадзе; цукровых заводаў ў Елань-Калене, Жэрдзеўцы, Совецкім (Курская вобласць), Алма-Аце, Нова-Троцку. Пабудаваньне рад новых спіртазаводаў, маслазаводаў, заводаў згушчонага і сухога малака, кандзіцэрскіх і чайных фабрык. Разгарнуць будаўніцтва новых мясакамбінатаў сярэдняй магутнасці, цукровых заводаў, хлебазаводаў і халадзільнікаў.

У рыбнай прамысловасці павялічыць марскі рыбалоўны флот і закончыць будаўніцтва рыбных камбінатаў у Комсамольску, Хабарўску, Маскве і ў Муінаку; халадзільнікаў—у Балхашы, Мангістаў, Ахтарах, Соўтавіш, Петрапаўлаўску-на-Камчатцы і 20 дробных халадзільнікаў у ДВК; суднаверфі—у Мурманску, Нікалаеўску-на-Амуры і Петрапаўлаўску-на-Камчатцы.

л) У мясцовай прамысловасці і прамкааперацыі разгарнуць будаўніцтва дробных прадпрыемстваў на базе мясцовай сыравіны і мясцовага паліва.

м) У гарадскім будаўніцтве забяспечыць разгортванне работ па жыллеву будаўніцтву і па добрабыту гарадоў і прамысловых цэнтраў. Пабудаваньне новых ваданаводы ў 50 гарадах, каналізацыю ў 45 гарадах, трамвай у 8 гарадах. Развіць газыфікацыю гарадской гаспадаркі.

Забяспечыць далейшае развіццё і рэканструкцыю Масквы і Ленінграда ў адпаведнасці з прынятымі планамі. Закончыць будаўніцтва трэцяй чаргі метро ў Маскве.

Закончыць к канцу трэцяй пяцігодкі асноўныя будаўнічыя работы па пабудове Палаца Саветаў.

н) У галіне сельскай гаспадаркі ажыццявіць будаўніцтва 1500 МТС як за лік новых, так і за лік разбурэння старых МТС. Забяспечыць неабходную рамонтную базу для трактараў, камбайнаў і іншых сельскагаспадарчых машын. Разгарнуць у саўтасах будаўніцтва жыллагадоўчых будоўляў у размерах поўнага забеспячэння ўтрымання жывёлы.

Па ірыгацыі і меліярацыі закончыць усе пачатыя работы па буйнаму ірыгацыйнаму і асушальнаму будаўніцтву: Вахш, Калхыда, Невіннамыскі канал, Мургабскі аазіс. Прыступіць да будаўніцтва арацыйнай сістэмы ў Заваложжы. Умацаваць вытворча-тэхнічную базу ў сельскай гаспадарцы раёнаў засухі.

о) Пабудаваньне сеткі новых зерняных элеватараў і складаў на агульную магутнасць звыш 10 мільянаў тон прадуктаў, забяспечышы поўную ліквідацыю ўжо ў першай палавіне трэцяй пяцігодкі захоўвання хлеба ў бунтах.

5. У мэтах паскарэння тэрмінаў будаўніцтва і ўводу ў дзеянне вытворчых магутнасцей, а таксама раскэнцэнтравання новых прадпрыемстваў па асноўных эканамічных раёнах краіны, XVIII з'езд ВКП(б) патрабуе рашучай барацьбы з гігантаніяй у будаўніцтве і шырокага пераходу да пабудовы сярэдніх і вялікіх прадпрыемстваў ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі Саюза ССР.

З'езд звяртае ўвагу на неабходнасць рашучага ўкаранення ў практыку скарасных метадаў будаўніцтва, для чаго патрабуецца развіццё будаўнічай індустрыі, ператварэнне яе з адстаючай у перадавую галіну народнай гаспадаркі, з шырокім развіццём комплекснай механізацыі і прымяненнем стандартных будаўнічых дэталей і канструкцый, пабудоваўшы неабходныя для гэтага прадпрыемствы.

Для выканання намечанай праграмы будаўнічых работ вызначылі, на трэцюю п'яцігодку рост прадукцыінасці працы ў будаўніцтве на 75 процантаў і зніжэння кошту будаўнічых работ к канцу трэцяй п'яцігодкі на 12 процантаў супроць узроўню канца другой п'яцігодкі.

IV. План далейшага павышэння матэрыяльнага і культурнага ўзроўню працоўных на трэцяй п'яцігодцы.

Выкананне першай і другой п'яцігодкі азначала не толькі велізарны ўздым і сацыялістычнае ператварэнне народнай гаспадаркі разам з умацаваннем аэароназдольнасці Савецкага Саюза, але і вялікі ўздым матэрыяльна-культурнага ўзроўню народаў СССР.

Трэцяя п'яцігодка павінна забяспечыць яшчэ больш высокае задавальненне патрэб і запросаў працоўных у неабходных таварах, прадуктах, жылы, у бытавым і культурным абслугоўванні насельніцтва. Выкананне трэцяй п'яцігодкі забяспечвае, акрамя таго, новы буйнейшы крок уперад у стварэнні магутнай матэрыяльнай базы для наступнага развіцця прадукцыйных сіл, добрабыту і культуры сацыялістычнага грамадства ў СССР. Цяпер справа ідзе не аб знішчэнні беспрацоўя і ліквідацы жабрацтва ў усцы, — з гэтым мы ўжо справіліся поўнасьцю і назаўсёды. Цяпер задача заключаецца ў стварэнні такога добрабыту і павышэння культурнасці працоўных, якія адпавядаюць узросшым запросам савецкага народа, якія недасягальны для самых багатых краін капіталізма і азначаюць пачатак сапраўднага росквіту сіл сацыялізма, росквіту новай, сацыялістычнай культуры.

XVIII з'езд ВКП(б) устанаўлівае на трэцюю п'яцігодку наступныя заданні ў галіне павышэння матэрыяльнага і культурнага ўзроўню рабочых і працоўных вескі.

1. а) Павелічэнне спажывання працоўных СССР больш, чым у паўтара раза, у адпаведнасці з ростам даходаў рабочых, сялян і служачых.

б) Павелічэнне колькаснасці рабочых і служачых к канцу трэцяй п'яцігодкі на ўсіх галінах народнай гаспадаркі на 17 процантаў у параўнанні з 1937 годам сярэдняй зароботнай платы на 35 процантаў і фонда зароботнай платы на 62 процанта.

в) Павышэнне дзяржаўных расходаў на культурна-бытавое абслугоўванне працоўных горада і вескі, гэта значыць расходаў на сацыяльнаму страхаванню і затратах дзяржавы на асвету, ахову здароўя, дапамогі многадзетным мацярам і на культурна-бытавое абслугоўванне рабочых і служачых — да 53 мільярдаў рублёў

супроць 30,8 мільярда рублёў у 1937 годзе, — рост больш, чым у 1,7 раза.

г) Значнае павелічэнне даходаў калгаснікаў у рэзультаце росту прадукцыйнасці працы ў калгасах, уздыму прадукцыйнасці ў с.х. сельска-гаспадарчых культур і павелічэння прадукцыйнасці жывёлагадоўлі.

д) Працягненне шырокага круга мерапрыемстваў для сурэзнага прасоўвання ўсерад у ажаніцтва і павышэння культурна-тэхнічнага ўзроўню рабочага класа СССР да ўзроўню развіцця інжынерна-тэхнічнай працы.

е) Асаблівае ўвага ўдзялена сярэдняму адукацыі ў горадах і вёсках, у тым ліку ў сельскіх і сельска-гаспадарчых рэспубліках. Усеагульнае сярэдняе адукацыі з расшырэннем ахвату дзяцей 10-гадовам адукацыям з тым, каб павялічыць колькасць навучаючыхся ў пачатковых і сярэдніх школах у гарадах і рабочых пасёлках з 8,6 да 12,4 мільёна, а ў сельскіх мясцовасцях з 20,8 да 27,7 мільёна.

ж) Канцыгент навучаючыхся ў ВНУ і ВТНУ ўзніць да 650 тысяч чалавек з тым, каб галоўная ўвага ў бліжэйшыя годы была звернута на павышэнне якасці вышэйшай адукацыі.

з) Павелічэнне секі кіно-тэатраў, клубаў, бібліятэк, дамоў культуры і чыталняў з шырокай арганізацыяй і павелічэннем у 6 раз стацыянарных і іншых гукавых кіноўстаноў.

і) Значнае ўзмацненне работы па ахове здароўя працоўных, на павышэнню больнічнай дапамогі, на расшырэнню санітарна-прафілактычных мерапрыемстваў, на аказанню радыёльнай дапамогі родам і расшырэнню дзіцячых больніц, на ўзяццю аховы працы і арганізацыі рабочага адпачынку і фізкультуры, з павелічэннем дзяржаўных затрат на ахову здароўя з 10,3 мільярда рублёў у 1937 годзе да 16,5 мільярда рублёў у 1942 годзе. Колькасць месц у пастаянных яслях і дзіцячых садах павялічыць у 1942 годзе да 4,2 мільёна супроць 1,8 мільёна ў 1937 годзе.

к) Узмацненне жыллёвага будаўніцтва ў гарадах і рабочых пасёлках з ўводам у дзеянне за трэцюю пяцігодку 35 мільёнаў квадратных метраў новай жыллёвай плошчы.

2. У мэтах павышэння матэрыяльнага ўзроўню жыцця працоўных забяспечыць у трэцяй пяцігодцы ўсямернае развіццё культурнага савецкага гандлю і ў адпаведнасці з гэтым устанавіць:

а) Павелічэнне аб'ёму дзяржаўна-кааператывага тавараабароту у 1942 годзе да 206 мільярдаў рублёў супроць 126 мільярдаў рублёў у 1937 годзе, з павелічэннем абароту сталовых, рэстаранаў, кафэ і буфетаў у два разы.

б) Рост рознічнага дзяржаўна-кааператывага гандлёвага секі на 26 процантаў з павышэннем усеагульнага гандлёвага абароту (халодзільная гаспадарка, будаўніцтва гандлёвых баз і складаў, даставка і забой тавараў), з асаблівым развіццём у быстра растуць сельска-гаспадарчых рэчэй, сада, крам і магазінаў з таварамі, абслугоўваючымі насішчым бытавыя, рамонтныя і будаўнічыя патрэбы сялян.

3. З'езд вызначае рост народнага даходу за трэцюю пяцігодку ў 1,8 раза і ўстанавіць у сувязі з гэтым новую магчымасць забяспечыць растуць даходамі насішчым і дзяржавы як патрэбы народнага спажывання, так і дзяржаўныя патрэбы ў развіцці народна-гаспадаркі, ўмацаванні абароназдольнасці і стварэнні неабходных дзяржаўных рэзерваў.

З'езд пацвярджае неабходнасць палепшэння бюджэтнай і крэдытнай работы і ўмацавання савецкага рубля на аснове росту сацыялістычнай вытворчасці, ўзмоцненага развіцця тавараабароту і агульнага ўздыму матэрыяльнага ўзроўню жыцця народа.

* * *

У мэтах безумоўнага выканання пастаўленых трэцім пяцігадовым планам задач XVIII з'езд ВКП(б) патрабуе ад усіх партыйных, савецкіх, гаспадарчых і профсаюзных арганізацый:

а) жывой аператыўнасці і дзелавітасці гаспадарчага кіраўніцтва, канцэнтраванне работы кіраўнікоў на правільным падборы кадраў, на штодзённай фактычнай праверцы выканання ўстаноўленых партыяй і ўрадам заданняў;

б) правільнай арганізацыі зароботнай платы рабочых, майстраў, інжынерна-тэхнічных работнікаў, з належным матэрыяльным заахвочваннем росту прадукцыйнасці працы;

в) разгортванне сацыялістычнага спаборніцтва і стаханавецкага руху з забеспячэннем у прадпрыемствах, установах і ў калгасах моцнай працоўнай дысцыпліны і высокай прадукцыйнасці працы ўсіх працоўных.

Для ажыццяўлення задач трэцяга пяцігодкі неабходна поўнасцю ліквідаваць вынікі контррэвалюцыйнага шкодніцтва, шпіёна-трацкісцка-бухарынскіх агенстаў фашызма і замежнага капітала, узяць большэвіцкую пільнасць ва ўсёй рабоце па будаўніцтву камунізма і заўсёды помніць указанне партыі аб тым, што пачаць існуе ў нас існае капіталістычнае акружэнне, разведкі замежных дзяржаў будуць засылаць да нас шкоднікаў, дыверсантаў, шпіёнаў і забойцаў, каб пераваць, пакасаць і аслабляць нашу краіну, каб перашкаджаць росту камунізма ў СССР.

Ажыццяўленне вялікіх задач трэцяга пяцігадовага плана настолькі цесна звязана з кроўнымі інтарэсамі рабочых, сялян і савецкай інтэлігенцыі, што забеспячэнне яго выканання залежыць, перш за ўсё, ад нас—камуністаў і непартыйных большэвікоў-кіраўнікоў, і асабліва ад нашага ўмення арганізаваць працу і ўзняць камуністычнае выхаванне працоўных. Ад усіх нас, ад кіраўнікоў і радавых рабочых, служачых і калгаснікаў патрабуюцца, у першую галаву, свядомыя адносіны да сваіх абавязкаў, чэсная праца і дапамога адстаючым для таго, каб трэці пяцігадовы план перамог, каб Савецкі Саюз зрабіў новы гіганцкі крок на шляху да поўнага таржаства камунізма. У цяперашніх умовах, калі ў СССР безраздзельна пануюць сацыялістычныя формы гаспадаркі, сацыялістычная ўласнасць, сацыялістычная арганізацыя працы, калі рашаючае значэнне для поспеху нашай справы набывае камуністычная свядомасць у рабоце на карысць нашай дзяржавы, народа і ўсіх працоўных, гіганцкі ўзнімаецца роля савецкай інтэлігенцыі, якая ўмее па-большэвіцку працаваць, па-большэвіцку змагацца за ўздым культурнасці і камуністычнай свядомасці працоўных. Цяпер, пасля канчатковага ўмацавання палітычных і эканамічных пазіцый сацыялістычнага грамадства ў СССР, рашаюць справу кадры, асвоішыя тэхніку вытворчасці, рашаюць справу савецкіх культурных сіл, якія ўзначальваюць масы працоўных у іх вялікай барацьбе за поўную перамогу камунізма.

У капіталістычных краінах грамадства ўсе глыбей раз'ядаецца новым сусветным эканамічным крызісам, які выкідае на вуліцу новыя мільёны беспрацоўных, узмацняе жабрацтва і распач сярод паднявольнай капіталу масы працоўных. У стане капіталізма тон задаюць фашысцкія краіны з іх унутраным крывавым тэрорам і знешняй імперыялістычнай агрэсіяй, якая прывяла ўжо да другой імперыялістычнай вайны, з удзелам раду краін Еўропы і Азіі і пагражае разліцця далей. Усё гэта бясспрэчныя прызнакі ўзмацнення агульнага, незлечымага крызіса капіталізма, паразітычнага гніення капіталізма, набліжэння яго краху. Тым алказней нашы абавязкі, абавязкі будаўнікоў першага соцыялістычнага грамадства, паспеўшага ўжо палітычна і эканамічна канчаткова ўстаць на свае ўласныя ногі, поўнага сіл і ўпэўненасці ў сваёй перамозе, нараджаючага бадзерасць і веру ў сваё блізкае вызваленне ў працоўных усіх краін. Выкананне трэцяга пяцігадовага плана будзе лепшым сведчаннем усеперамагаючай сілы кунізма ў яго гістарычным снаборніцтве з капіталізмам.

XVIII з'езд ВКП(б) патрабуе ад усіх большэвікоў і ад усіх адданных справе будаўнікоў кунізма зрабіць усе для таго, каб яшчэ больш згуртаваць над вялікім сцягам партыі Леніна -- Сталіна рабочых, калгаснікаў, інтэлігенцыю для барацьбы за перамогу трэцяга пяцігадовага плана.

Змяненні ў статуте ВКП(б)

Тэзісы даклада тав. А. ЖДАНОВА на XVIII з'ездзе ВКП(б),
здобраныя ў асноўным Палітбюро ЦК ВКП(б)

3-ці ПУНКТ ПАРАДКУ ДНЯ З'ЕЗДА.

1. Перамога соцыялізма ў СССР забяспечыла панаванне соцыялістычнай эканомікі. Адпаведна з карэннымі змяненнямі ў галіне эканомікі СССР змяніўся класавы састаў насельніцтва СССР. За годы соцыялістычнага будаўніцтва былі ліквідаваны ўсе эксплуатацыйныя элементы—капіталісты, кулакі, спекулянты. Працоўныя СССР—рабочыя, сяляне, інтэлігенцыя—глыбока змяніліся за годы соцыялістычнага будаўніцтва.

Карэнным чынам змяніўся рабочы клас, які ператварыўся ў зусім новы клас, вызвалены ад эксплуатацыі, які знішчыў капіталістычную сістэму гаспадаркі і ўстанавіў соцыялістычную ўласнасць на сродкі вытворчасці.

Карэнным чынам змянілася сялянства, якое ператварылася ў зусім новае сялянства, вызваленае ад усякай эксплуатацыі, з'яўляецца ў сваёй пераважнай большасці класным сялянствам, базіруе сваю работу і свой здабытак не на прыватнай гаспадарцы, аднаасобнай працы і адстамай тэхніцы, а на калектыўнай уласнасці, на калектыўнай працы і сучаснай тэхніцы.

Змянілася інтэлігенцыя, якая стала ў сваёй масе зусім новай інтэлігенцыяй, звязанай усімі сваімі карэннямі з рабочым класам і сялянствам. Савецкая інтэлігенцыя—гэта ўчорашнія рабочыя і сяляне і сёння рабочыя і сяляне, якія вылучыліся на камандныя пасты. Савецкая інтэлігенцыя служыць не капіталізму, як старая інтэлігенцыя, а соцыялізму і з'яўляецца роўнапраўным членам соцыялістычнага грамадства.

Такім чынам класавыя грані паміж працоўнымі СССР сціраюцца, падаюць і сціраюцца эканамічныя і палітычныя супярэчнасці паміж рабочымі, сялянамі і інтэлігенцыяй. Стварылася аснова маральна-палітычнага адзінства савецкага грамадства. Гэта маральна-палітычнае адзінства савецкага народа атрымала сваё бліскучае падцверджанне ў стварэнні блока камуністаў і беспартыйных на выбарах у Вярхоўны Совет СССР і ў Вярхоўныя Саветы саюзных рэспублік і ў поўнай перамозе гэтага блока. Вакол партыі выраслі шматлікія кадры не-партыйных большэвікоў, перадавых рабочых, сялян і інтэлігентаў, актывістых і свядомых брацтваў ішоў за сямую партыю, праваднікоў яе лініі ў масах.

У гэтай новай астаноўцы насіць неабходна змянення прад-
угледжаных статутаў у адносінах прыёму ў партыю новых членаў. Зараз
дзеючы, адна статута партыі, а радак прыёму ў партыю па чаты-
рох розных катэгорыях, у залежнасці ад сацыяльнага становішча
прымаемага ў партыю, якое адпавядае зместу ўдзялення
перамогі сацыялізма ў СССР катэгорыі структуры савецкага грамад-
ства. Патрэба ва ўстанаўленні розных катэгорый пры прыёме ў пар-
тыю і роля катэгорый адносна аднаго. У сувязі з гэтым для
ўсіх прымаемых у партыю павінны быць устаноўлены адзіныя умовы
прыёму і аднолькавы кандыдацкі стаж, незалежна ад іх прыналеж-
насці да рабочага класа, сялянства або інтэлігенцыі.

2. Неабходна ў адпаведнасці з гэтым змяненне ў членах партыі
і іх абавязках паводзінах і правах членаў партыі, правах, якія
лічацца само сабою зразумелымі, але не адзначаны ў статуте.
Гэкое змяненне статута партыі адпавядае росту актыўнасці чле-
наў партыі і мае выключнае значэнне для павышэння іх адказнасці
за справу партыі, для аграджэння членаў партыі ад праяўленняў
эўракрытызму. Параграф 57 статута партыі гаворыць, што: «Свабод-
нае і дзелавое абмеркаванне пытанняў партыйнай палітыкі у па-
добных арганізацыях або ў партыі ў пэўным зыхваццё і адпаведным
правам кожнага члена партыі, якое выцякае з унутрыпартыйнай
дэмакратыі».

Акрамя гэтага права ў статуте павінны быць агавораны наступ-
ныя правы членаў партыі:

- а) права членаў партыі крытыкаваць на партыйных сходах лю-
бога работніка партыі;
- б) права членаў партыі выбіраць і быць выбранымі ў партыйныя
органы;

в) права членаў партыі патрабавань асабістага ўдзелу ва ўсіх
справах, калі выносіцца рашэнне аб іх дзейнасці або паводзінах;

г) права членаў партыі звяртацца з любым пытаннем і заявай
у любую партыйную інстанцыю аж да ЦК ВКП(б).

3. Статутам ВКП(б) прадугледжаны правы, якія перыядычнымі
рашэннямі ЦК ВКП(б) чысты партыі. Вопыт паказаў, што надалей
неабходна адмовіцца ад масавых чыстак партыі па наступных ма-
тыях:

а) метады масавых чыстак, уведзены ў пачатку НЭП'а, у перыяд
ажыццёвага капіталістычнага элемента, каб аграджаць партыю ад
пранікнення ў яе рады людзей, якія разставаліся ў сувязі з НЭП'ам.
страду глебоў для прырашчэння абстаноўкі, калі капіталістычны эле-
менты ліквідаваны. Акрамя таго, на практыцы, як паказаў вопыт,
метады масавых чыстак выклікае магчымасць адзіна правільна і ін-
дывідуальна паводзінаў да членаў партыі памятаючы яго агульным
стандартным падыходам да членаў партыі «па адной мерцы». У су-
вязі з гэтым пры масавых чыстках метад месца шматлікіх падгрун-
таванняў выключна з партыі, а віроўныя элементы, якія прабраліся
у партыю, скарыстоўваючы гэтыя метады і дэкаванні і збіваючы членскі ра-
ботніцка;

б) метады масавых чыстак не дае магчымасці ў поўнай меры
ажыццявіць партыйную ўстаноўку аб узабясненні адносінах да чле-
наў партыі, да работнікаў і на практыцы частую бядзе да ушчам-
лення правоў членаў партыі;

в) у адносінах да віроўных элементаў, якія прабраліся ў партыю,
маскіруюць свае віроўныя гвар сродкамі дэурушніцтва і абману

партыі, метада масавых чыстак аказуся мала дзеісным і не дасягаючым мэты;

г) метада масавых чыстак аказаўся звернутым сваім астрыём, галоўным чынам, супроць так званых пасіўных членаў партыі і прыводзіў да выключэння з партыі чэсных і добрасумленных яе членаў па матывах іх, нібыта, пасіўнасці.

У сувязі з гэтым перыядычныя масавыя чысткі партыі неабходна адмяніць, устанавішы, што партыя можа ў звычайным парадку ачышчаць свае рады ад асоб, парушаючых праграму, статут, дысцыпліну партыі.

4. Партыя на лютаўска-сакавіцкім пленуме ЦК 1937 года і студзеньскім пленуме ЦК 1938 года асудзіла практыку фармальных і бяздушна-бюракратычных адносін да пытання аб лесе членаў партыі, аб выключэнні з партыі членаў партыі і аб аднаўленні выключаных членаў у партыі. Гэта практыка, як вядома, была шырока скарыстана пранікнымі ў партыю кар’ерысцкімі элементамі, якія стараліся адзначыцца і высунуцца на выключэннях з партыі, роўна як замаскіраванымі ворагамі ўнутры партыі, якія стараліся шляхам шырокага правядзення мер рэпрэсіі перабіць чэсных членаў партыі і пасеяць залішнюю падазронасць у партыйных радах.

Студзеньскі пленум ЦК 1938 года прыняў рад мер, забяспечваючых ліквідацыю практыкі агульных выключэнняў з партыі, устанаўлення на справе дыферэнцыраванага падыходу пры рашэнні пытанняў аб выключэнні з партыі ці аб аднаўленні выключаных членаў у партыі.

У аднаведнасці з гэтым неабходна дапоўніць статут радамі палажэнняў, якія павінны:

а) забяспечыць уважлівы падыход і дасканалы разгляд абірунтаванасці абвінавачанняў, прад’яўленых члену партыі;

б) аградзіць правы членаў партыі ад усякага сваявольства;

в) із’яць з практыкі прымяненне выключэння з партыі, якое з’яўляецца вышэйшай мерай партыйнага пакарання, у адносінах да членаў партыі, зрабіўшых малаважныя праступкі.

5. Неабходна адмяніць статутнае патрабаванне да кандыдатаў, уступаючых у партыю, згодна якому ўмовай іх прыёму ставіцца, паміма прызнання праграмы і статута партыі і праходжэння статутнага кандыдацкага стажу, таксама ўсваенне праграмы.

Таварыш Сталін у дакладзе на лютаўска-сакавіцкім пленуме ЦК 1937 года ўказваў:

«Каб усвоіць праграму партыі, трэба быць сапраўдным марксістам, правэраным і тэарэтычна падрыхтаваным марксістам. Я не ведаю, ці многа знойдзецца ў нас членаў партыі, якія ўжо ўсвоілі нашу праграму, сталі сапраўднымі марксістамі, тэарэтычна падрыхтаванымі і правэранымі. Калі ісці далей па гэтаму шляху, то нам прышлося-б пакінуць у партыі толькі інтэлігентаў і наогул людзей вучоных. Каму патрэбна такая партыя? У нас ёсць правэраная і вытрымаўшая ўсё выпрабаванні ленінская формула аб членстве ў партыі. На гэтай формуле членам партыі лічыцца той, хто прызнае праграму партыі, плоціць членскія ўзносы і працуе ў адной з яе арганізацый. Звярніце ўвагу: у ленінскай формуле гаворыцца не аб усваенні праграмы, а аб прызнанні праграмы. Гэта дзве зусім розныя

рэчы. Няма чаго і даказваць, што прау тут Ленін, а не нашы партыйныя таварышы, якія дарэмна балбасуць аб усваенні праграмы. Ёно і зразумела. Калі-б партыя зыходзіла з таго, што членамі партыі могуць быць толькі такія таварышы, якія ўжо ўсвоілі праграму і сталі тэарэтычна падрыхтаванымі марксістамі, то яна не стварала-б у партыі тысячы партыйных гурткоў, сотні партыйных школ, дзе членаў партыі абучаюць марксізму і дапамагаюць ім усвоіць нашу праграму. Зусім ясна, што калі партыя арганізуе такія школы і гурткі сярод членаў партыі, то гэта таму, што яна ведае, што члены партыі не паспелі яшчэ ўсвоіць партыйную праграму, не паспелі яшчэ стаць тэарэтычна падрыхтаванымі марксістамі».

Па гэтых матывах неабходна адмяніць указанае статутнае палажэнне.

6. Новыя задачы партыі, узнікшыя ў сувязі з паваротам у палітычным жыцці краіны, з прыняццем новай Канстытуцыі Саюза ССР, патрабавалі ад партыі аднаведнай перабудовы практыкі партыйнай работы на аснове безумоўнага і поўнага правядзення ў жыццё пачаткаў унутрыпартыйнага дэмакратызма, правядзення статутаў партыі. У гэтых мэтах партыя ліквідавала месца ў практыцы партыйнай работы парушэнне асноў дэмакратычнага цэнтралізма і аднавіла, у адпаведнасці са статутам партыі, выбарнасць кіруючых органаў партыйных арганізацый.

Партыя правяла таксама рэт дадатковых мер, якія забяспечваюць правядзенне паслядоўнай дэмакратычнай практыкі, а імена: адмена практыкі казінцы, забарона пры выбарах партыйных органаў галасавання спіскам, пераход да галасавання па імянах кандыдатурах, адносіны за ўсім часам партыі неабмежаванага права адноду кандыдатаў і крыжык апошніх, устанавленне пры выбарах партыйных органаў закрытага (тайнага) галасавання кандыдатаў, устанавленне абавязковай перыядычнай скароткі гарадскіх партыйных актываў, а ў вялікіх гарадах — таксама і раённых актываў.

Статут павінен адлюстравать гэтыя новыя мерапрыемствы партыі, прасветныя практыкі, забяспечваючы дзейнае развіццё крытыкі і самкрытыкі, націм атэнісці партыйных органаў перад партыйнай масай, роег актывасці партыйнай масы, і тым самым спрыяючы ўбрасанню партыі для паспяховага вырашэння новых задач палітычнага кіраўніцтва.

7. Згодна статуту партыі для практычнай работы па ажыццяўленню партыйных рашэнняў і пастаноў (і праверкі іх выканання савецка-гаспадарчымі органамі і ілжэнным партыйным арганізацыям) у абкомах, краінах, ЦК парткомпартыі і ЦК ВКП(б) павінны існаваць цётасныя вытворча-галіныя аддзелы, прычым «у кожным вытворча-галінным аддзеле сканцэнтравана ўся работа ў цэлым па данай галіне: арганізацыя, размеркаванне і падрыхтоўка кадраў, агітмасработы, вытворчая прапаганда, нагляд за выкананнем партыйных рашэнняў аднаведнымі савецка-гаспадарчымі органамі і партыйнымі арганізацыямі».

Практыка паказала, аднак, што такая арганізацыя партыйнага апарата аказалася недастатковай.

Цэнтральнай арганізацыйнай задачай партыі за прайшоўшы перыяд і ў давы момант была і астасца задача правільнага падбору

людзей і праверкі выканання. Гэтым пытанню надаваў выключнае значэнне Ленін, указваючы на XI з'ездзе партыі:

«Мы прышлі к таму, што гвоздзь становішча ў людзях, у падборы людзей... Падбірайце патрэбных людзей і правярайце практычнае выкананне,—і гэта народ ацэніць».

У сваім дакладзе на XVII з'ездзе партыі таварыш Сталін з усёй сілай падкрэсліў значэнне правільнага падбору людзей і праверкі выканання, гаворачы:

«Перамога ніколі не прыходзіць сама,—яе звычайна прыцягваюць. Добрыя рэзалюцыі і дэкларацыі за генеральную лінію партыі—гэта толькі пачатак справы, бо яны азначаюць толькі жаданне перамагчы, але не самую перамогу. Пасля таго, як дана правільная лінія, пасля таго, як дано правільнае рашэнне пытання, поспех справы залежыць ад арганізацыйнай работы, ад арганізацыі барацьбы за правядзенне ў жыццё лініі партыі, ад правільнага падбору людзей, ад праверкі выканання рашэнняў кіруючых органаў. Без гэтага правільная лінія партыі і правільныя рашэнні рысуюць пацярпець сур'ёзны ўшчэрб. Больш таго: пасля таго, як дана правільная палітычная лінія, арганізацыйная работа рашае ўсё, у тым ліку і лёс самой палітычнай лініі,—яе выкананне, або яе правал».

Вопыт паказаў, што слабасці нашай арганізацыйнай работы па падбору людзей і праверцы выканання да гэтага часу неперадолены. Распыленне справы падбору кадраў паміж вытворча-галіннымі аддзелаў прывяло да зніжэння размаху арганізацыйнай работы, адруліла неабходнае іх узаўзаадасноўванне і пераключэнне ў другую, вылучэнне людзей, мэтазгоднае скарыстанне іх на тых участках, якія ў даны момант прадстаўляюць асобую важнасць для партыі. Распыленне справы падбору кадраў па розных вытворча-галінных аддзелах партыйнага апарата стала прамым тормазам паспяховага вырашэння задачы падбору і размеркавання кадраў. Гэта задача патрабуе накіравання ўсёй работы па кадрах з аднаго цэнтра шляхам канцэнтрацыі гэтай работы ў адным апарате, дзе павінны быць канцэнтраваны вопыт па падбору кадраў, справа вывучэння кадраў, вопыт па іх расстаноўцы.

ЦК ВКП(б), улічваючы такое становішча, прыняў рад мер, канцэнтрававшы справу падбору кадраў у Аддзеле кіруючых партарганаў (АКІО ЦК). Прымаючы, аднак, пад увагу першаступенную важнасць справы падрыхтоўкі і падбору кадраў і вялікі аб'ём гэтай работы, належала-б рэарганізаваць АКІО, выдзеліўшы работу па кадрах усіх галін работы ў самастойнае Упраўленне кадраў, а пытанні партыйна-арганізацыйнага кіраўніцтва — у спецыяльны Арганізацыйна-інструктарскі аддзел.

8. Недастатковай аказалася таксама практыка распылення праверкі выканання партыйных дырэктыв паміж рознымі вытворча-галіннымі аддзелаў. Гэту работу неабходна таксама канцэнтраваць у адным месцы, змяніўшы, у адпаведнасці з гэтым, характар дзейнасці КПК. Цэнтральнай задачай КПК павінна стаць задача ўзмацнення кантроля за выкананнем рашэнняў ЦК ВКП(б) і арганізацыі сістэматычнай праверкі работы мясцовых арганізацый. Неабходна ўстанавіць, што КПК працуе пры ЦК ВКП(б). У сувязі з гэтым адпадае і неабходнасць выбараў КПК непасрэдна на З'ездзе партыі. Камісія

партыйнага кантроля павінна выбірацца пленумам Цэнтральнага Камітэта ВКП(б) і працаваць пад кіраўніцтвам і па дырэктывах ЦК ВКП(б).

9. Задача ліквідацыі тэарэтычнай і палітычнай адсталасці партыйных кадраў, зацана ўзбраення членаў партыі марксісцка-ленінскай тэорыяй і авалодання большэвізмам патрабуе падняцця на належны узровень справы партыйнай прапаганды і агітацыі, у адпаведнасці з рашэннем ЦК «Аб пастаўцы партыйнай прапаганды ў сувязі з выпускам «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)».

ЦК ВКП(б) павінен мець магутны апарат прапаганды і агітацыі ў выглядзе Упраўлення прапаганды і агітацыі, які канцэнтруе ўсю работу па друкаванай і вуснай прапагандзе і агітацыі.

10. Вытворча-гальінныя аддзелы ЦК ВКП(б) павінны быць ліквідаваны, за выключэннем Сельскагаспадарчага аддзела, з прычыны асобай важнасці задачы кантроля і нагляду за дзейнасцю савецкіх і партыйных арганізацый у галіне сельскай гаспадаркі, і Аддзела школ, які павінен кантраляваць пастаўку справы народнай асветы ва ўсіх рэспубліках.

У абкомах, крайкомах і ЦК нацкомпартый павінны быць створаны аддзелы: кадраў, прапаганды і агітацыі, арганізацыйна-інструктарскі і сельскагаспадарчы і скасаваны ўсе астатнія вытворча-гальінныя аддзелы.

У райкомах і гаркомах неабходна мець аддзелы: кадраў, прапаганды і агітацыі і арганізацыйна-інструктарскі.

Кіраўніцтва аддзеламі прапаганды і агітацыі і аддзеламі кадраў у абкомах, крайкомах і ЦК нацкомпартый павінна быць ускладзена на асобых сакратароў.

11. Ва ўмовах быстрага ўздыму соцыялістычнай гаспадаркі, быстрага палітычнага і культурнага росту рабочых, сялян і інтэлігенцыі рэзка павысіўся тэмп партыйнага і дзяржаўнага жыцця. Дзякуючы гэтаму, каб ажыццяўляць кіраўніцтва дзяржаўнымі і партыйнымі справамі, быстра рэагаваць на запросы, якія высоўвае жыццё, і счасова вырашаць наспеўшыя пытанні, неабходна дапоўніць існуючую схему цэнтральных арганізацый партыі — З'езд партыі, ЦК ВКП(б) новым органам, — Усесаюзнай партыйнай канферэнцыяй. Гэта тым больш неабходна, што вялікі прамежак часу паміж з'ездамі партыі абмяжоўвае магчымасць вылучэння на кіруючую работу, і ў асаблівасці ў ЦК ВКП(б), вырашаных кадраў работнікаў партыі, а канферэнцыя магла б даць партыі такую магчымасць. У сувязі з гэтым неабходнасць дапоўніць схему цэнтральных арганізацый партыі — З'езд партыі, ЦК ВКП(б) Усесаюзнай канферэнцыяй партыі, склікаемай не радзей аднаго разу ў год з прадстаўнікоў мясцовых арганізацый, з тым, каб галоўнай задачай Усесаюзнай канферэнцыі партыі лічыць абмеркаванне наспеўшых пытанняў палітыкі партыі.

Усесаюзнай канферэнцыі партыі трэба прадаставіць права замены часткі членаў ЦК, гэта значыць права вываду з састава ЦК паасобных членаў ЦК, якія не забяспечваюць выканання імі сваіх абавязкаў, як членаў ЦК, і замены іх іншымі, але ў колькасці не больш адной пятай састава ЦК, выбранага З'ездам партыі. Канферэнцыя павяўняе састаў членаў ЦК з ліку кандыдатаў, выбраных З'ездам партыі, і ўзамен іх выбірае адпаведную колькасць новых кандыдатаў у члены ЦК.

Рашэнні канферэнцыі, за выключэннем рашэння аб замене членаў ЦК і выбранні новых кандыдатаў у члены ЦК, якое не мае па-

трэбы ў зацвярджэнні ЦК ВКП(б), падлягаюць зацвярджэнню ЦК ВКП(б). Рашэнні канферэнцыі, зацверджаныя ЦК ВКП(б), з'яўляюцца абавязковымі для усіх партыйных арганізацый. Дэлегаты канферэнцыі выбіраюцца на пленумах абкомаў, краікомаў і ЦК нацкомпартый. Члены ЦК, калі яны не з'яўляюцца дэлегатамі па поўнамоцтву ад мясцовых арганізацый, удзельнічаюць у работах канферэнцыі з правам дарадчага голасу.

12. За прайшоўшы перыяд на аснове ўздыму партыйна-палітычнай і партыйна-арганізацыйнай работы ўмацаваліся пярвічныя парт. арганізацыі, палепшылася іх сувязь з масамі, павысілася авангардная роля камуністаў, падняўся узровень партыйнага жыцця. Партыйныя арганізацыі бліжэй падыходзілі да практычных пытанняў гаспадарчага і культурнага будаўніцтва.

Вопыт паказаў, што паспяховая работа партыйных арганізацый была забяспечана там, дзе пярвічная партыйная арганізацыя здолела спалучыць партыйна-палітычную работу з барацьбой за паспяховае выкананне вытворчых планаў, за паляпшэнне работы дзяржаўнага апарата, за асваенне новай тэхнікі, за ўмацаванне працоўнай дысцыпліны з разгортваннем сгашанскага руху, з вылучэннем на партыйна-гаспадарчую работу новых кадраў. І наадварот, там, дзе партыйныя арганізацыі адышлі ў бок ад гаспадаркі, абмежаванні свае задачы анітацыяй, або там, дзе партыйныя арганізацыі прынялі на сябе неўласцівыя ім функцыі кіравання гаспадаркай, падмяняючы і аб'яўляючы гаспадарчыя органы, там работа немінуча нападала ў тупік.

У цяперашні час наспела неабходнасць больш дакладна вызначыць задачы рознага тыпу пярвічных партыйных арганізацый і ў гэтым плане такіх розных тыпаў пярвічных партыйных арганізацый, як партыйныя арганізацыі на вытворчасці (фабрыка, завод, саўгас, калгас) і партыйныя арганізацыі наркамата. Партыйнай арганізацыяй вытворчага тыпу (фабрыка-заводская, саўгаса, калгаса) павінна быць прадастаўлена права кантроля за станам спраў прадпрыемства, саўгаса ці калгаса. Гэта павінна прывесці да ўзмацнення ролі і адказнасці пярвічных партыйных арганізацый на вытворчасці. Што датычыць партыйных арганізацый наркаматаў, то яны, не маючы, у сілу спецыфічных умоў, функцый кантроля, павінны ўзмацніць сваю ролю ў справе палепшэння работы дзяржаўнага апарата. Наркаматскія партыйныя арганізацыі абавязаны спецыялізаваць аб'ектах работы таго ці іншага наркамата, адзначаць недахопы паасобных работнікаў і паведамляць аб іх у ЦК і кіраўнікам наркамата.

Усе члены партыі, працуючыя ў тым ці іншым наркамате, павінны аб'ядноўвацца агульна-наркаматскай партыйнай арганізацыяй. Сакратар пярвічнай арганізацыі наркамата павінен зацвярджацца ЦК ВКП(б).

XVIII З'езд ВКП(б) пастанавіў унесці ў статут ВКП(б) наступныя асноўныя змяненні і дапаўненні:

I

Аб членах партыі і іх правах і абавязках.

1. Адмяніць існуючыя катэгорыі пры прыёме з кандыдатаў у члены партыі і ўстанавіць адзіны парадак прыёму з кандыдатаў у члены партыі для рабочых, сялян і інтэлігенцыі. Усе ўступаючыя ў

партыю абавязаны прадставіць рэкамендацыі трох членаў партыі з трох. У гэтым партыйным спіскам, гэтак жа як і ў сумесным рэшэнні, месца ёсць і для членаў з іншых партый, якіх ужо зарэгістравалі ў спісках пазвыні. Рэзультат партыйна-партыйнага ўрэшэння аб гэтым, а не прама ўступіць у спіска на з'ездзе, абавязана дапрадаваць на гаркомам.

Даноўніць раздзел аб членах партыі і іх абавязках пунктам аб членах партыі, ўключыўшы і:

парты крытыкаваць на партыйных сходах лю-
бога работніка партыі;

б) права членаў партыі _____ і _____ выбранымі ў партыйныя органы

в) права членаў партыі натрабаваньч хасабістага ўдзелу ва
выпадках, калі выносіцца рашэньне аб іх дзейнасці або паводзінах.

г) права члена партії звертатися з будь-яким питанням і заявляти в будь-яку партію, що належить до її складу, про:

що партія може у звичайним царядку ачышчаць свае рады ад асоб, парушаючых праграму партыі, статут партыі, дысцыпліну партыі

* існий максимум вугорів на території України

ты, і што за дробныя праступкі (няяўка на сход, няўплата ў тэрмін членскіх узносаў) павінны прымяняцца прадугледжаныя статутам меры партыйнага дысцыплінарнага пакарання, а не меры дзяржаўнага права, якое з'яўляецца вышэйшай мерай партыйнага пакарання.

5. Рашэнне прызначыць партыйнай арганізацыі аб выключэнні з

ты прывяжэ сёму толькі ў тым, каб
комам (краінкомам) партыі

б. Апелляцыі выключаных з партыі павінны разглядацца адпаведна паставіннымі органамі не пазней, чым у двухтыднёвы тэрмін

7. Адмяницъ статутнае патрабаванне да канд
таварышы, якія прайшлі

[illegible]

Аб кандыдатах у члены партыі.

8. Прывесці раздзел аб кандыдатах у члены партыі ў адпавед-
насці з раздзелам аб членах партыі (адмена катэгорый па прыёму).

Устанаўіць агульны для рабочых, сялян і інтэлігенцыі кандыдацкі стаж тэрмінам у адзін год.

10. Для выхадцаў з іншых краін захаваць зараз дзеючыя ста-
тутныя правілы.

III

Аб арганізацыйнай будове партыі.

11. Уключыць у статут наступныя дадатковыя палажэнні, выцякаючыя з задач правядзення у партыі паслядоўнай дэмакратычнай практыкі і ажыццяўлення да канца асноў дэмакратычнага цэнтралізма:

а) забараніць пры выбарах партыйных органаў галасаванне сніскам. Галасаванне праводзіць па асобных кандыдатурах, забяспечваючы пры гэтым за ўсімі членамі партыі неабмяжаванае права адводу кандыдатаў і крытыкі апошніх;

б) устанавіць пры выбарах партыйных органаў закрытае (тайнае) галасаванне кандыдатаў.

12. Улічваючы асобнае палітычнае значэнне партыйнага актыва ў жыцці партыі, дапоўніць статут наступным пунктам аб актывах гарадскіх арганізацый:

Лічыць неабходным, каб ва ўсіх без выключэння рэспубліканскіх, краёвых і абласных цэнтрах, а таксама ва ўсіх больш ці менш значных прамысловых цэнтрах абавязкова склікаліся актывы гарадскіх партыйных арганізацый для абмеркавання важнейшых рашэнняў партыі і ўрада, каб актывы склікаліся не для параду і фармальна-ўрачыстага адабрэння гэтых рашэнняў, а для сапраўднага іх абмеркавання, каб у вялікіх цэнтрах склікаліся не толькі гарадскія, але і раённыя партыйныя актывы.

13. Ліквідаваць у ЦК ВКП(б) вытворча-галінныя аддзелы, за выключэннем Сельскагаспадарчага аддзела і Аддзела школ.

Меняць у ЦК ВКП(б) наступныя ўпраўленні і аддзелы:

- а) Упраўленне кадраў;
- б) Упраўленне прапаганды і агітацыі;
- в) Арганізацыйна-інструктарскі аддзел;
- г) Сельскагаспадарчы аддзел;
- д) Аддзел школ.

У абкомах, крайкомах і ЦК нацкомпартый ствараюцца:

- а) Аддзел кадраў;
- б) Аддзел прапаганды і агітацыі;
- в) Арганізацыйна-інструктарскі аддзел;
- г) Сельскагаспадарчы аддзел.

У гаркомах і райкомах ствараюцца:

- а) Аддзел кадраў;
- б) Аддзел прапаганды і агітацыі;
- в) Аддзел арганізацыйна-інструктарскі.

14. У змяненне існуючага статутнага парадку ўстанавіць, што Камісія партыйнага кантроля выбіраецца пленумам ЦК і працуе пад кіраўніцтвам ЦК ВКП(б).

Камісія партыйнага кантроля:

- а) кантралюе выкананне дырэктыв ЦК ВКП(б) сельска-гаспадарчымі органамі і партыйнымі арганізацыямі;
- б) прэзьярае работу мясцовых партыйных арганізацый;
- в) прыцягвае да адказнасці вінаватых у парушэнні праграмы і статут ВКП(б) і партыйнай дысцыпліны.

15. Кіраўніцтва аддзеламі прапаганды і агітацыі і аддзеламі кадраў у абкомах, крайкомах і ЦК нацкомпартый павінна быць ускладзена на асобных сакратароў.

IV.

Аб цэнтральных арганізацыях партыі.

16. Дапоўніць статут ВКП(б) наступнымі палажэннямі аб Усесаюзнай партыйнай канферэнцыі:

а) Усесаюзная канферэнцыя склікаецца з прадстаўнікоў мясцовых арганізацый для абмеркавання наснеўшых пытанняў палітыкі партыі;

б) Усесаюзная канферэнцыя склікаецца не радзей аднаго разу ў год;

в) Дэлегаты Усесаюзнай канферэнцыі выбіраюцца на пленумах абкомаў, крайкомаў, ЦК нацкомпартый;

г) Парадак выбараў і нормы прадстаўніцтва на Усесаюзную канферэнцыю ўстанаўліваюцца ЦК ВКП(б);

д) Усесаюзная канферэнцыя прадстаўляецца права замяняць частку членаў ЦК, г. эц. права выводзіць з састава ЦК наасобных членаў ЦК, якія не забяспечваюць выканання ім сваіх абавязкаў, як членаў ЦК, і замяняць іх іншымі, але ў кожным выпадку не больш адной пятай састава ЦК, выбранага 3'ездам партыі. Усесаюзная канферэнцыя павялічвае састав членаў ЦК з ліку кандыдатаў, выбраных 3'ездам партыі, і ўзамен іх выбірае аднаведную катэгорыю новых кандыдатаў у члены ЦК;

е) рашэнні Усесаюзнай канферэнцыі, за выключэннем рашэння аб замене членаў ЦК і выбранні новых кандыдатаў у члены ЦК, якія не мае патрэбы ў зацвярджэнні ЦК ВКП(б), падлягаюць зацвярджэнню ЦК ВКП(б). Рашэнні Усесаюзнай канферэнцыі, зацвярджаныя ЦК ВКП(б), з'яўляюцца абавязковымі для ўсіх партыйных арганізацый;

ж) члены ЦК, калі яны не з'яўляюцца дэлегатамі на поўнамоцтве ад мясцовых арганізацый, удзельнічаюць у работах Усесаюзнай канферэнцыі з правам дарадчага голасу.

V.

Аб партыйным стажы для сакратароў абкомаў, гаркомаў, райкомаў і начальнікаў палітаддзелаў Чырвонай Арміі і Ваенна-Марскога Флота.

17. У мэтах стварэння неабходных умоў для вылучэння на кіруючую партыйную работу новых катраў партыйных работнікаў, у змяненне аднаведных параграфў статута, ўстанаўліць партыйны стаж для сакратароў абкомаў, крайкомаў, ЦК нацкомпартый замест 12 год не менш 5 год, для сакратароў гаркомаў замест 10 год не менш 3 год, для сакратароў райкомаў замест 7 год не менш 3 год і для сакратароў першых партыйных арганізацый і цэхарторгаў замест стажу ў першым выпадку не менш 3 год, а ў другім не менш 2 год, ўстанаўліць партыйны стаж не менш 1 года.

Для начальнікаў палітупраўленняў акруг, флотаў і армій лічыць абавязковым замест 10-гадовага—5-гадовы партыйны стаж і для начальнікаў палітаддзелаў дывізій і брыгад замест 6-гадовага—3-гадовы партыйны стаж.

VI.

Аб крайвых-абласных-республіканскіх арганізацыях партыі.

18. Устаноўце, што ў абкомах, крайкомах і ЦК нацкомпарты павінна быць і сакратароў, у тым ліку першы сакратар, другі сакратар, сакратар па кадрах і сакратар па прапагандзе.

VII

Аб акруговых арганізацыях партыі.

19. Прадаставіце акруговым партыйным арганізацыям права, дапоўніўшы статут ВКП(б) гэтым паложэннем:

VIII

Аб партарганізацыях у Чырвонай Арміі і Ваенна-Марскім Флоте.

20. У сувязі са стварэннем Наркамата Ваенна-Марскога Флота рашэннем ЦК ВКП(б) паложыце аб партыйных арганізацыях у Чырвонай Арміі і ваенна-марскіх партарганізацыях Ваенна-Марскога Флота, устанавіўшы, што гэтыя партарганізацыі ў Ваенна-Марскім Флоте працуюць на правах Ваенна-Марскога Аддзела ЦК ВКП(б).

IX.

Аб первічных партыйных арганізацыях.

21. Для павышэння ролі первічных партыйных арганізацый і іх творчых прадпрыемстваў, у тым ліку саюзаў і калгасаў, і іх аказнасці ў сапраўднай працы прадпрыемстваў, прадаставіце первічным арганізацыям права кантролю працы адміністрацыі прадпрыемства.

Наркамацкія партыйныя арганізацыі, якія, у сілу асобы іх працы, савет іх устаноў, функцыямі кантролю карыстацца не могуць, абавязаны адзначаць аб недачотах у працы і адзначаць недахопы у рабоце Наркамата і яго падсобных арганізацый і іншых арганізацый, якія падпарадкаваны ЦК ВКП(б) і Наркамату.

Сакратары наркамацкіх партыйных арганізацый зацвярджаюцца ЦК ВКП(б).

Усе камуністы—работнікі цэнтральнай апарата на працягу года ходзяць у адну агульнанаркамацкую партыйную арганізацыю.

22. У змяненне існуючага палажэння імянаваць надалей вышэйшымі органамі первічных партыйных арганізацый не камітэта (біро такой-то партыйнай арганізацыі).

23. Бюро первічных партарганізацый ствараюцца у партарганізацыях, якія налічваюць не менш 15 членаў партыі.

24. У мэтах быстрага вырашчвання і выхавання членаў партыі ў духу калектыўнага кіраўніцтва прадаставіць права цэхавым партыйным арганізацыям, якія налічваюць не менш 15, але не больш 100 членаў партыі, выбіраць бюро цэхавай партыйнай арганізацыі ў саставе ад 3 да 5 чалавек, а налічваючым звыш 100 членаў партыі ад 5 да 7 чалавек.

Постановы ЦК ВКП(б)

I.

Аб правядзенні сходаў первічных партарганізацый, раённых, гарадскіх, краявых партканферэнцый і з'ездаў нацкомпартый, у сувязі са скліканнем XVIII з'езда ВКП(б).

1. У перыяд з 1-га лютага па 1-е сакавіка 1939 г. правесці:

а) Закрытыя сходы первічных партыйных арганізацый для выбараў дэлегатаў на раённыя і гарадскія партканферэнцыі;

б) раённыя і гарадскія партканферэнцыі для выбараў дэлегатаў на абласныя, краявыя партканферэнцыі і з'езды нацкомпартый саюзных рэспублік, не маючых абласнога дзялення;

в) абласныя, краявыя партканферэнцыі і з'езды нацкомпартый саюзных рэспублік, не маючых абласнога дзялення, для выбараў дэлегатаў на XVIII з'езд ВКП(б).

2. Выбары дэпутатаў на партыйныя канферэнцыі, дэлегатаў на XVIII з'езд ВКП(б) правесці шляхам закрытага (тайнага) галасавання.

3. У гарадскіх партарганізацыях, маючых раённае дзяленне, выбары дэлегатаў на абласныя, краявыя партканферэнцыі і з'езды нацкомпартый правесці на раённых партыйных канферэнцыях.

4. На сходах первічных партарганізацый, раённых, гарадскіх, абласных, краявых партканферэнцыях і з'ездах нацкомпартый абмеркаваць тэзісы па дакладу тав. Молатава аб трэцім пяцігадовым плане развіцця народнай гаспадаркі СССР і тэзісы па дакладу т. Жданова аб змяненнях у статуте ВКП(б).

II.

Аб абмеркаванні тэзісаў к XVIII партыйнаму з'езду.

1. Тэзісы па дакладу тав. Молатава—«Трэці пяцігадовы план развіцця народнай гаспадаркі СССР» (2-гі пункт парадку дня з'езда) і па дакладу тав. Жданова «Змяненні ў Статуте ВКП(б)» (3-ці пункт парадку дня з'езда)—паставіць на абмеркаванне партыйных сходаў і ў друку.

2. Пры «Правде» выдаць «Дыскусійны лісток», у якім друкаваць крытычныя артыкулы, папраўкі і канкрэтныя прапановы к тэзісам.

Восемнаццаты з'езд большэвіцкай партыі

10 сакавіка адкрыецца чарговы, XVIII з'езд нашай вялікай Хэсэскай Комуністычнай Партыі (большэвіцкай). Ленінскія сыны нашай радзімы, адданая вушч вялікага Сталіна патывадуць на з'ездзе вынікі гіганцкай работы, праробленай працоўнымі нашай краіны пад кіраўніцтвам партыі і яе ленинска-сталінскага Цэнтральнага Камітэта, і намецяць задачы далейшага пераможнага шэства ўперад, да камунізма.

XVIII з'езд большэвіцкай партыі заслухае справаздачны даклад ЦК ВКП(б), з якім выступіць правадыр партыі і народа—тэварыш Сталін, сьправаздачны даклады Цэнтральнага рэвізійнага камітэта і дэлегацыі ВКП(б) у ВККІ. У парадку дня XVIII з'езда стаіць даклад тав. Молатава аб трохм пяцігоднім плане развіцця народнай гаспадаркі СССР, даклад тав. Жданова аб змяненнях у статucie ВКП(б) і аб агульных прынцыпах выбары камітэта і членаў праграмы ВКП(б), а таксама выбары цэнтральных органаў партыі.

З'езд большэвіцкай партыі маець гаспадарнае значэнне ў жыцці нашай партыі, у жыцці ўсяго савецкага народа, у гісторыі міжнароднага рэвалюцыйнага руху. Бо гэта—з'езды партыі, якая стаіць на чале магутнай сацыялістычнай дзяржавы рабочых і сялян, партыі, якую стварылі і выкавалі найвялікшыя геніі чалавечтва—Ленін і Сталін, партыі, якая сваім мудрым большэвіцкім кіраўніцтвам за апошнія дзесяцігоддзі перамяніла сацыялізм на дачынаў шостае частцы зямнога шара, партыі, якая пераможна вядзе народы нашай сацыялістычнай радзімы да поўнага трыумфу камунізма.

Кожны з'езд партыі Леніна і Сталіна ярка дэманструе усенерамагаючую сілу камунізма, умацоўвае упэўненасць у яго сусветным трыумфе, патхнае масы міжнароднага пролетарыята і прыгнечаных усяго свету на барацьбу з прыгнятальнікамі.

XVII з'езд партыі, які адбыўся пяць год назад, увайшоў у гісторыю ВКП(б) як з'езд пераможцаў. Да гэтага з'езда за год першага сталінскага пяцігодкі быў ужо створан у нашай краіне непахісны фундамент сацыялістычнай эканомікі, створана першакласная сацыялістычная індустрыя і буйнае машынізаванае земляробства, ліквідавана беспрацоўе ў горадзе і жабрацтва на весцы, знішчана эксплуатацыя чалавека чалавекам, забяспечаны ўмовы для безупыннага павышэння матэрыяльнага і культурнага ўзроўню працоўных. Соцыялістычны лад і стаў непалымым патрункам і адзінай камандуючай сілай ва ўсёй народнай гаспадарцы СССР.

Сесіянцы з'езд ВКП(б) намецце разгорнутую праграму барацьбы за канчатковую ліквідацыю капіталістычных элементаў, праграму загарчэння рэканструкцыі ўсёй народнай гаспадаркі, павелічэння пра-

Поўнасьцю вырашана асноўная палітычная задача другой пяцігодкі—канчатковая ліквідацыя капіталістычных элементаў і знішчэнне прычын, якія параджаюць класы і эксплуатацыю чалавека чалавекам. Удзельная вага сацыялістычных форм гаспадаркі ва ўсім народным набытку складае цяпер 99,1 проц., у валавой прадукцыі ўсёй прамысловасці—99,8 проц., у валавой прадукцыі ўсёй сельскай гаспадаркі—98,6 проц. і ў рознічным тавараабароце—100 проц.

За мінулае пяцігоддзе прадукцыйнасць працы нашых рабочага павялічылася больш, чым у два разы, а ў капіталістычных краінах размер гадзіннай выпрацоўкі на аднаго рабочага за апошнія 7—8 год была няменным. Адзін толькі гэты факт ясна сведчыць аб правах сацыялістычнай працы і пацвярджае ленинскае геніяльнае ўказанне: «Капіталізм... будзе канчаткова пераможан тым, што сацыялізм створыць новую, значна больш высокую прадукцыйнасць працы».

Толькі на падставе перамог сацыялізма, атрыманых у нашай краіне, мог узнікнуць магутны стаханавскі рух, які падрыхтоўвае умовы для пераходу ад сацыялізма да камунізма. Гэты рух з'яўляецца бліскучым пацверджаннем таго, што вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя дала народу не толькі палітычную свабоду, але і матэрыяльныя умовы для заможнага і культурнага жыцця. У мінулым пяцігоддзі наш савецкі народ з асаблівага сілай адчуў пладз вялікіх перамог ленинска-сталінскага плана будаўніцтва сацыялізма. Нямерна ўзняўся матэрыяльны і культурны узровень жыцця працоўных нашай краіны. У два разы і больш узрасло народнае спажыванне. Сярэднядаўня зарплата рабочых і службовых у 1937 годзе параўнанні з 1932 годам на 113,5 процанта. Фонд зароботнай платы павялічыўся на 150 проц. супроць 65 проц., прадугледжаных планам другой пяцігодкі. Валавы даход калгасаў узрос за чатыры год больш чым у 2,7 раза, а грашовыя выдаткі, размяркоўваемыя на працаднях, у 4,5 разы.

У гэтыя годы праведзена сапраўдная культурная рэвалюцыя. Наша краіна пакрылася густою сеткаю школ і вышэйшых навучальных устаноў, дворцоў культуры, клубаў і т. д. Толькі з 1934 па 1937 год колькасць вучняў пачатковых і сярэдніх школ узрасла з 22 мільёнаў да 28 мільёнаў 800 тысяч. У 1938 годзе колькасць студэнтаў ВНУ дасягнула 600 тысяч чалавек замест 417 тысяч у 1934 годзе. Гераічныя людзі савецкай краіны, перадавыя вучоныя сваімі вынаходствамі, сваёй творчай працай унісалі новыя бліскучыя старонкі ў развіццё сусветнай навукі і тэхнікі.

У нашай краіне з кожным днём растуць і квітнеюць таленты народа. Акадэмія Навук СССР напоўнілася новымі сапраўднымі членамі, сярод іх лепшыя таленавітыя прадстаўнікі рабочага класа і калгаснага сялянства: Лысенка, Цыцын, Собалеў, Образцоў і рад дзругіх буйнейшых вучоных з сусветным імем. Узнагароджан ордэнамі перадавы атрад пісьменнікаў нашай радзімы. Высокую ўзнагароду народ атрымаў паэты і пісьменнікі БССР, народныя паэты рэспублікі Янка Купала і Язэп Колас, Эмірск Бядуля, Міхась Лыньскі, Эдуард Самуйлёнак, Пятрусь Броўка, Пятро Глебка. Іх творчасць высока ацэнена партыяй і савецкім урадам.

Бліскучых поспехаў дасягнула і сацыялістычнае земляробства. Узнялася ўраджайнасць калгасных і саўгасных палёў. Наша самая перадавая ў свеце сельская гаспадарка шчыльна падышла да вырашэння задачы—штргодна знімаць з сацыялістычных палёў 7—8 мільярдаў пудоў зерна.

У новай калгаснай весцы праца ў сваёй аснове стала рознавіднасцю індустрыяльнай працы. Калі к XVII з'езду ВКП(б) у МТС і саўгасах было 204 000 трактароў, то цяпер іх стала звыш 500 000. Камбайнаў у МТС тады налічвалася 11,5 тыс., а зараз іх 150 тысяч. Акрамя гэтага, наша сацыялістычная сельская гаспадарка мае звыш 170 тысяч аўтамабіляў, сотні тысяч складаных і поўскладаных сельскагаспадарчых машын. Усёй гэтай складанай і рознастайнай тэхнікай кіруюць нашы народныя кадры, выхаваныя камуністычнай партыяй і савецкай уладай. Апіраючыся на калгасны лад, наша краіна зрабіла буйны крок уперад на шляху ліквідацыі процілегласці паміж горадам і вёскай.

Бліскучая перамога калгаснага ладу дае яркі прыклад велізарнай і найжыццёвай сілы марксізма-ленінізма. Наша большэвіцкая партыя пераможна ажыццявіла сталінскі план калектывізацыі—гэты глыбокі рэволюцыйны пераварот, роўназначны «па сваіх выніках рэволюцыйнаму перавароту ў кастрычніку 1917 года», таму што кіравалася перадавой рэволюцыйнай тэорыяй. Яна смела ўзялася за гэта беспрыкладнае рэволюцыйнае пераўтварэнне, бо была упэўнена ў перамозе і перамагла. З завяршэннем калектывізацыі сельская гаспадарка і канчатковым умацаваннем калгаснага ладу сацыялістычная сістэма вытворчасці стала непадзельна пануючай ва ўсёй народнай гаспадарцы СССР. Як непарушная аснова савецкага грамадства, зацвердзілася сацыялістычная ўласнасць на сродкі вытворчасці ва ўсёй народнай гаспадарцы.

З перамогай сацыялістычнай сістэмы змянілася ў корані класавая структура савецкага грамадства. Ужо к канцу другой пяцігодкі 94,4 процанта ўся а пасельніцтва было занята ў сацыялістычнай сістэме гаспадаркі. Пасельніцтва нашай краіны складаецца цяпер з двух дружэбных класаў—рабочых і сялян, а таксама інтэлігенцыі, і гэта так, як і ў любым іншым краіне, чым далей—тым усе большыя справяюцца. Працоўныя нашай сацыялістычнай радзімы ў падарышчаны большасцю з'яўляюцца актыўнымі будаўнікамі бясхмарнага грамадства, будаўнікамі камунізма.

На гэтай аснове стварылася моцнае маральна-палітычнае адзінства савецкага народа. Народ і камунізм у нашай краіне зліліся ў адзінае гаспадарства і адзінае, ператварыліся ў такую сілу гістарычнага развіцця, якой не страпіны ніякія ворагі, ніякія сілы капіталістычнага свету.

Уркім падтверджаннем маральна-палітычнага адзінства савецкага народа з'яўляецца бліскучая перамога олока камуністаў і беспартыйных у выбарах у Вярхоўны Совет СССР і Вярхоўныя Саветы саюзных і аўтаномных рэспублік. Галасуючы за кандыдатаў непераможнага олока камуністаў і беспартыйных, савецкі народ галасаваў за палітыку большэвіцкай партыі, за правадыра народаў тагачаснага Сталіна, за камунізм. Гэтыя выбары прынялі на аснове дзяцкі і Сталінскай калектывізацыі, якая знамянуе сабой цэлую эпоху ў гісторыі чалавецтва, служыць узорам правядзення паспяховага, да канца сённяшняга дэмакратызма, канчаткова замацаваўшы перамогу сацыялізма ў нашай краіне.

Савецкая Беларусь, пры брацкай дапамозе і падтрымцы вялікага рускага народа і ўсёй сям'і народаў Савецкага Саюза, пры неаслабнай увазе і клопатах Іосіфа Вісарыёнавіча Сталіна, камуністычнай партыі і саюзнага ўрада, на аснове няўхільнага ажыццяўлення ленінска-сталінскай нацыянальнай палітыкі, ператварылася ў перадавую індустрыяльна-калгасную краіну і стала непрыступным фараостам савецкіх рубяжоў на Захадзе.

За годы двух сталінскіх пяцігодак вырасла наша сацыялістычная прамысловасць. Па аб'ёму валавой прадукцыі прамысловасць БССР у канцы другой пяцігодкі перавысіла даваенны ўзровень у 20 раз. У 1937 годзе выпушчана прадукцыі амаль на 2 мільярды рублёў.

Удзельная вага прамысловасці ва ўсёй гаспадарцы БССР узрасла ў 1938 годзе да 79,6 процанта, сельская гаспадарка—да 20,4 процанта. Толькі у буйную прамысловасць БССР укладзена 800 мільёнаў рублёў. Створаны новыя галіны прамысловасці: машынабудаўнічая, хімічная, цэментная, тлушчавая.

На каласных палях Беларускай працуе 8.141 трактар, звыш 1000 камбайнаў, каля 4000 аўтамашын і многа іншых сельскагаспадарчых машын.

Сувесна гістарычныя перамогі, атрыманыя савецкім народам пад кіраўніцтвам большэвіцкай партыі, пад мудрым кіраўніцтвам вядомага правадыра народаў таварыша Сталіна, выклікаюць законны гонар і радасць усіх удзельнікаў сацыялістычнага будаўніцтва, усіх праўдзівых СССР, усёго пратрэснутага чалавечтва. Яны наглядна паказваюць працоўным усёго свету, што толькі сацыялістычны лад, звыш усе рабаўе з эксплуатацый, гарантуе прадоем радасце, культурнае і заможнае жыццё, тое жыццё, якое пры капіталізме з'яўляецца для працоўных недасяжнаю марай.

Нашы перамогі не прышлі самі сабой. Яны былі заваяваны ва ўспарты саўдзельніцтва з ворагамі ўсіх мас, з ацэнтурай фашысцкіх разбейцаў, трацкістамі, бухарынцамі, буржуазнымі нацыяналістамі. Гэты фашысцкі мразь сваёй тайнай падрыўной работай хацела перашкодзіць нашаму народу будаваць заможнае, культурнае і свабоднае сацыялістычнае жыццё. Яна ставіла сваю мэту перадымаць у нас уладу партыі і народаў СССР, распусціць іх у іх радзімах, астаўляць у нашай краіне агіднага капіталістычнага рабства.

Але ворагі пралічыліся.

«Гэтыя белавардзейскія казаяўкі забылі, што гаспадаром Савецкай краіны з'яўляецца Савецкі народ, а паны рыкавы, бухарыны, зноуевы, каменевы з'яўляюцца усяго толькі—часова знаходзіліся на службе ў дзяржавы, якая ў любую минуту можа знішчыць іх з сваіх канцылярыяў, як непатрэбны хлам».

Гэтыя нікчэмныя лакеі фашыстаў забылі, што варта Савецкаму народу варухнуць пальцам, каб ад іх не асталася і следу»^{*)}.

Пад кіраўніцтвам партыі і таварыша Сталіна савецкі народ разграміў змяіныя гнезды фашысцкіх наёмнікаў. Знішчэнне трацкісцка-буржуазных банд—вельзарная перамога партыі і савецкага народа, рэвалюцыйнае вядзенне боі ў ланне. Пад кіраўніцтвам партыі, узброены указаннямі таварыша Сталіна аб павышэнні рэвалюцыйнай пільнасці савецкі народ да канца вынішчыў усіх фашысцкіх наёмнікаў і знішчыў усіх варожых паследышаў.

Вялікі гістарычны этап пройдзены нашай краінай за перыяд ад XVII да XVIII з'езда партыі. Савецкая краіна, ідучы насустрач XVIII з'езду ВКП(б), уступіла ў новую паласу развіцця, у паласу зацвердзячых сацыялістычнага грамадства і пратэпаванага

^{*)} „Кароткі курс гісторыі ВКП(б)“, стар. 328.

пераходу да камуністычнага грамадства. Як і рухоным пачаткам грамадскага жыцця павінен быць камуністычны прынцып: «Ад кожнага па яго здольнасцях, кожнаму—па яго патрэбнасцях»^{*)}.

Тэзісы даклада тав. Молатава на XVIII з'ездзе ВКП(б) аб трэцім пяцігоддзі даюць нам яснае ўяўленне пра далейшае развіццё народнай гаспадаркі СССР. Гэты доклад перад намі новыя шырокія магчымасці далейшага руху ўперад ва ўсіх галінах будаўніцтва камунізма. Трэцяя сталінская пяцігодка азначае новы гіганцкі крок уперад па шляху да поўнага трыумфу камунізма.

Тэзісы даклада тав. Молатава прадугледжваюць рост прамысловай прадукцыі за трэцюю сталінскую пяцігодку на 88 проц., гэта значыць, што аб'ём прамысловай прадукцыі ў 1942 годзе ўзрастае да 11,88 мільярдаў рублёў супроць 9,55 мільярда рублёў у 1937 годзе. Такім чынам сярэднегадавы тэмп росту прамысловай прадукцыі павінен склаасці 13,5 проц. Прычым сярэднегадавы прырост па вытворчасці сродкаў вытворчасці ўстанавляецца ў 11,2 проц., а па вытворчасці прадметаў спажывання—у 11 проц.

У трэцяй сталінскай пяцігодцы маюцца будаўніцтва, якое з'яўляецца базай тэхнічнага ўзбраення народнай гаспадаркі, павялічыць сваю прадукцыю ў 2,25 раза. Гэта значна вышэй агульнага росту прамысловасці. Максімальная ўвага, адведзеная ў трэцяй пяцігодцы маюцца будаўніцтва, глуміцца на пачатку перадавой тэхнікі ва ўсе галіны народнай гаспадаркі, у тым ліку ва ўсе галіны, звязаныя з абаронай СССР.

Трэцяя сталінская пяцігодка—гэта пяцігодка далейшага магутнага росту ва ўсёй народнай гаспадарцы, стварэння новых і развіцця старых вытворчых баз, у тым ліку на ўсіх рэчах, з'яўляюцца новыя механізмы, шырокага прымянення газіфікацыі ўсіх відаў паліва і стварэння новых нафтавых баз, «Дружбы Баку», нафтавага ўра-ла.

Велізарны рост намечан і ў электрапрамысловасці. Магутнасць электрастанцый узрастае за пяцігодку ў 2,1 раза. Гэта дасць магчымасць не толькі задавоільваць пашырэнне вытворчасці на электрэнергію, але і забяспечыць стварэнне значных рэзерваў электрычнай магутнасці.

Трэцяя пяцігодка з'яўляецца пяцігодкай хіміі. Прадукцыя хімічнай прамысловасці павінна павялічыцца ў 2,3 раза. Гэта забяспечыць ператварэнне хімічнай прамысловасці ў адну з вядучых галін, здольных поўнасьцю задавоільваць патрэбы народнай гаспадаркі і абароны краіны. Трэцяя пяцігодка з'яўляецца пяцігодкай спецыяльных сталей і якаснага пракату, пяцігодкай чорнай і каляраванай металургіі, магутнага машынабудавання, лёгкай і харчовай прамысловасці. Асіметрычна набывае таксама мясцовая прамысловасць і прамкааперацыя. У адпаведнасць з растуць запатрабаваннямі насельніцтва на прадметы шырокага спажывання, у трэцяй пяцігодцы намечана павялічыць прадукцыю лёгкай прамысловасці ў 1,7 раза, а мясцовай прамысловасці і прамкааперацыі—не менш чым у 2 разы.

Трэцяя сталінская пяцігодка ставіць адказныя ганаровыя задачы перад сельскай гаспадаркай. Тэзісы даклада таварыша Молатава намечваюць рост прадукцыі ва ўсёй сельскай гаспадарцы на 5,5 проц. сярэднегадавы збор зярна ў размеры 7 мільярдаў пудоў, буйны рост тэхнічных культур, цукровых буракоў, бавоўны, льну, пры-

^{*)} «Каготкі курс гісторыі ВКП(б)», стар. 326—327.

рост пагалоўі жывёлы і рост прадукцыі жывёлагадоўлі ў
размерах, якія цалкам заахвочваюць жывёла-
твораў СССР

Праграма трэцяй сталінскай пяцігодкі прадбачае рост соцыя-
лістычнага транспарта: чыгуначнага, аўтамабільнага, чыгунач-
нага навігацыйнага на 11 процантаў, аўтамабільнага на 11,5 мільяр-
даў чыгуначных ліній і на 8 мільярдаў аўтамабільных і іншых дру-
гих ліній.

Аб'ём капіталістых краін у трэцяй пяцігодцы павялічыцца ў раз-
віццё будаўніцтва і будаўніцтва ў будаўніцтве 11,5 мільяр-
даў у другой пяцігодцы

Будаўнічая праграма трэцяй пяцігодкі патрабуе шырокага пераходу
да пабудовы сярэдніх і невялікіх прадпрыемстваў ва ўсіх галінах на-
роднай гаспадаркі, рашучай барацьбы з гігантаманіяй у будаўніцтве
і зага забяспечыць паскарэнне тэрмінаў будаўніцтва, увяду ў дзей-
насць вытворчых магутнасцей і рэканцэнтраванне новых прад-
прыемстваў у асноўных эканамічных раснах краіны

Каб іспісчыць паскарэнне выканання вытворчай і будаўнічай
праграмы трэцяй сталінскай пяцігодкі, неабходна ва ўсіх галінах на-
роднай гаспадаркі мець адзін агульны дым прадукцыі і працы, яка-
сціва ўзрастае ў прамысловым і сельскагаспадарчым прадукцыі і
транспарце—на 32 процанты, а ў сельскай гаспадарцы на 10 процантаў

У СССР з года ў год ідзе хуткае развіццё прамысловасці
Высокія тэмпы росту нашай прамысловай прадукцыі не могуць ісці
ні ў якае параўнанне з тэмпамі развіцця гаспадаркі ў капіталісты-
чных краінах. Аднак, паколькі наша краіна ў мінулым была называлася
ставай, узровень развіцця прамысловасці СССР яшчэ не
паўнацэнна найбольш развітых краін капіталізма. Зыходзіць, што на-
шаму насельніцтву ў нашай краіне пэдае значна менш прад-
укцыі, чым у такіх краінах, як Злучаныя Штаты Амерыкі, Англія

Асноўная эканамічная задача СССР—на працягу бліжэйшага ча-
цвяці: пераўтварыць у эканамічных адносінах найбольш развітыя ка-
піталістычныя краіны Еўропы і Злучаныя Штаты Амерыкі

Гэту гістарычную задачу мы маем усе магчымасці выканаць. А д-
ля гэтага неабходна ўзяць арганізацыйнае кіраўніцтва да ўзроўню і

рэвалюцыйнага штурхання граждзянска-буржуазных і буржуазна-
дэмакратычных асяродкаў краіны м.а. ўсмерды павялічыць ро-
вую вытворчасць, неабходна рашуча даць справу тэхнічнага ўзро-
сці ўсіх галін народнай гаспадаркі, вырощэння вытворчых кадраў
і высокага якасця іх працы, асабліва павялічэнне сацыялістычнай

і павялічэнне ўсё гэта дасць нам значна павялічэнне вытворчай прад-
укцыі і праймы, якая на працягу бліжэйшага перыяда часу на-
мала з'явіцца і якая краіну пераўтварыць у сацыялістычную краіну

Гэты і тым асабліва ўсмерды павялічэнне вытворчай прадукцыі і павялічэнне
рычным спадарніцтвам з капіталізмам

Гіганцкі ўзнімаецца роля савецкай інтэлігенцыі ў барацьбе за рос-
культурнасці і камуністычнай свядомасці працоўных, роля больш

ніцкіх арганізатараў-кіраўнікоў, якія ўмеюць добра арганізаваць працу, падабраць людзей, правярыць выкананне.

Рашаючае значэнне для поспеху справы камунізма набывае зараз камуністычная свядомасць у адносінах да работы на агульную карысць, выхаванне працоўных у духу камунізма, пераадаленне перажыткаў капіталізма ў свядомасці людзей.

«Цяпер, пасля канчатковага ўмацавання палітычных і эканамічных пазіцый соцыялістычнага грамадства ў СССР, рашаюць справу кадры, асвойшыя тэхніку вытворчасці, рашаюць справу савецкія культурныя сілы, якія стаяць на чале працоўных у іх вялікай барацьбе за поўную перамогу камунізма» *).

Залогам перамог у трэцяй сталінскай пяцігодцы з'яўляецца большэвіцкае кіраванне партыі Леніна-Сталіна, якія неўхільна вядзе народы СССР ад перамогі да перамогі. Узброеная рэвалюцыйнай тэорыяй марксізма-ленінізма, веданнем законаў грамадскага развіцця, яна ўмее правільна арыентавацца ў абстаноўцы і прадбачыць ход гістарычных падзей. Наша большэвіцкая партыя, якая цесна звязана з народам, мае за дэвіз: арганізаваць і прывесці ў выконанне пераможнае дзейства будучыня сацыялізма і далавіццёвае пераход да камунізма.

* * *

Велізарнае значэнне мае трэці пункт парадку дня XVIII з'езда партыі «Змяненні ў статуте ВКП(б)».

Апублікаваныя па гэтай пытанню тэзісы даклада тав. Жданова, а таксама ў асноўным Пленум ЦК ВКП(б), з'яўляюцца вынікам дакументам, які ярка адлюстроўвае вялікія перамогі соцыялізма, атрыманыя савецкім народам пад кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна.

Гэты дакумент сведчыць аб росце сілы і магутнасці нашай партыі, аб жалезным адзінстве і згуртаванасці яе рэшот, аб яе непахіснай вернасці ленінізму, аб поўнай баявой гатоўнасці яе да вырашэння грандыёзных задач трэцяй сталінскай пяцігодкі, да барацьбы за поўны і канчатковы трыумф камунізма.

Прасякнуты сталінскімі клопатамі аб арганізацыі і магутнасці большэвіцкай партыі—партыі новага тыпу, гэты дакумент адлюстроўвае яе гіганцкі вопыт, паказвае карэнныя змены, якія ўтварыліся ў эканоміцы і класавай структуры савецкага грамадства. Ён намячае змяненне ў статут ВКП(б) раду змен і дадаткаў, што выцякаюць з гістарычнай абстаноўкі, у якой дзейнічае партыя, і з вопыту, набытага ёю ў партыйным будаўніцтве.

Перамога соцыялізма ў нашай краіне, карэнныя змены ў класавым складзе насельніцтва СССР ставяць па-новаму рад пытанняў арганізацыйна-партыйнага будаўніцтва. Змены ў арганізацыі і класавай структуры савецкага грамадства, выклікаюць таксама неабходнасць змяніць і ўмовы прыёму ў партыю.

«У гэтай новай абстаноўцы,—гаворыцца ў тэзісах даклада гав. Жданова,—наспела неабходнасць змянення прадугледжаных статутам умоў прыёму ў партыю новых членаў. Цяпер дзеючы, згодна статуту партыі, парадак прыёму ў

* 3 тэзісаў даклада тав. Молатава.

партыю па чатырох розных катэгорыях, у залежнасці ад сацыяльнага становішча прымаемага ў партыю, яўна не адпавядае змяніўшайся ў выніку перамогі сацыялізма ў СССР класавай структуры савецкага грамадства. Патрэба ва ўстанаўленні розных катэгорый пры прыёме ў партыю і рознага кандыдацкага стажу адпадае. У сувязі з гэтым да ўсіх прымаемых у партыю павінны быць устаноўлены адзіныя ўмовы прыёму і аднолькавы кандыдацкі стаж, незалежна ад іх прыналежнасці да рабочага класа, сялянства або інтэлігенцыі.

Тэзісы прадугледжваюць прадстаўленне ўсімі ўступаючымі ў члены і кандыдаты ВКП(б) толькі трох рэкамендацый членаў партыі з трохгадовым партыйным стажам, якія ведаюць іх па сумеснай рабоце не менш аднаго года. Для выхадцаў з іншых партый дахоўваецца стары парадак прыёму. Новыя ўмовы прыёму яшчэ больш зблізяць нашу партыю з масамі рабочых, сялян і савецкай інтэлігенцыі.

У тэзісах гаворыцца таксама аб неабходнасці адмяніць статутнае патрабаванне да кандыдатаў, уступаючых у члены партыі, па якому ад кандыдатаў патрабавецца не толькі прызнанне праграмы і статута ВКП(б), але і засваенне праграмы.

Таварыш Сталін у дакладзе на лютаўска-сакавіцкім пленуме ЦК ВКП(б) (1937 г.) звярнуў увагу на такое няпраўльнае патрабаванне:

«У нас ёсць правяраная і вытрымаўшая ўсе іспыты ленинская формула аб членстве ў партыі. Па гэтай формуле членам партыі лічыцца той, хто прызнае праграму партыі, плаціць членскія ўзноскі і прымае ў асяродку сваёй арганізацыі. Звярніце ўвагу: у ленинскай формуле гаворыцца не аб усваенні праграмы, а аб прызнанні праграмы. Гэта дзве зусім розныя рэчы».

Ад уступаючых у партыю неабходна патрабаваць прызнання праграмы і статута ВКП(б), далейшай работы, ужо ў радах партыі, над павышэннем тэарэтычнага ўзроўню і засваення праграмы, каб яны маглі стаць тэарэтычна падрыхтаванымі большэвікамі.

У новай паласе развіцця СССР задачы кожнага большэвіка яшчэ больш узраслі. Актыўнасць членаў партыі нязмерна павысілася і павышаецца. Усе больш і больш. Усё гэта дэкавае неабходнасць «дапоўніць статутнае палажэнне аб членах партыі і іх абавязках палажэннем аб правах членаў партыі, якія лічыцца само сабой разумеючыміся, але не адзначаны ў статуте»^{*)}.

У статут ВКП(б), як гэта прадугледжана ў тэзісах тав. Жданова, павінен быць унесены дадатак, які гаворыць аб праве членаў партыі прымаць удзел у партыйных сходах, любых работках партыі, аб праве выбіраць і быць выбраным у партыйныя органы, аб праве членаў партыі працаваць асабіста ўдзельнічаючы ў усіх справах, якія тычацца рэалізацыі аб'ектаў дзялення або паводзін, аб праве членаў партыі звяртацца з любым пытаннем і заявай у любую партыйную інстанцыю, аж да ЦК ВКП(б).

Тэзісы тав. Жданова паволам ставяць пытанне аб ачышчэнні партыі ад сваіх радоў ад асоб, якія парушаюць праграму, статут, дысцыпліну партыі. Вопыт паказвае, што ў новых умовах неабходна адмовіцца ад метада масавых чыстак партыі. У цяперашняй абста-

*) З тэзісаў тав. Жданова.

б) з'ясування мотивів поведінки обвинуваченого; в) з'ясування умов життя та роботи обвинуваченого; г) з'ясування особливостей характеру обвинуваченого; д) з'ясування стосунків обвинуваченого з родичами та близькими; е) з'ясування стосунків обвинуваченого з колегами по роботі; ж) з'ясування стосунків обвинуваченого з сусідами; з) з'ясування стосунків обвинуваченого з іншими людьми; и) з'ясування стосунків обвинуваченого з владою; й) з'ясування стосунків обвинуваченого з правосуддям; к) з'ясування стосунків обвинуваченого з громадськістю; л) з'ясування стосунків обвинуваченого з культурою; м) з'ясування стосунків обвинуваченого з релігією; н) з'ясування стосунків обвинуваченого з національністю; о) з'ясування стосунків обвинуваченого з расою; п) з'ясування стосунків обвинуваченого з сексуальною орієнтацією; р) з'ясування стосунків обвинуваченого з іншими факторами.

Важливо зауважити, що всі ці дані повинні бути отримані до початку розбору справи. Інакше це може призвести до того, що суд не зможе правильно оцінити докази та винести справедливе рішення.

Отже, слідство має проводитися повноцінно, а саме:

а) з'ясування всіх обставин справи; б) з'ясування мотивів поведінки обвинуваченого; в) з'ясування умов життя та роботи обвинуваченого; г) з'ясування особливостей характеру обвинуваченого; д) з'ясування стосунків обвинуваченого з родичами та близькими; е) з'ясування стосунків обвинуваченого з колегами по роботі; ж) з'ясування стосунків обвинуваченого з сусідами; з) з'ясування стосунків обвинуваченого з іншими людьми; и) з'ясування стосунків обвинуваченого з владою; й) з'ясування стосунків обвинуваченого з правосуддям; к) з'ясування стосунків обвинуваченого з громадськістю; л) з'ясування стосунків обвинуваченого з культурою; м) з'ясування стосунків обвинуваченого з релігією; н) з'ясування стосунків обвинуваченого з національністю; о) з'ясування стосунків обвинуваченого з расою; п) з'ясування стосунків обвинуваченого з сексуальною орієнтацією; р) з'ясування стосунків обвинуваченого з іншими факторами.

Тільки так можна забезпечити належну якість судового процесу та захист прав людини.

Слід також пам'ятати, що всі ці дані повинні бути отримані до початку розбору справи. Інакше це може призвести до того, що суд не зможе правильно оцінити докази та винести справедливе рішення.

Отже, слідство має проводитися повноцінно, а саме:

а) з'ясування всіх обставин справи; б) з'ясування мотивів поведінки обвинуваченого; в) з'ясування умов життя та роботи обвинуваченого; г) з'ясування особливостей характеру обвинуваченого; д) з'ясування стосунків обвинуваченого з родичами та близькими; е) з'ясування стосунків обвинуваченого з колегами по роботі; ж) з'ясування стосунків обвинуваченого з сусідами; з) з'ясування стосунків обвинуваченого з іншими людьми; и) з'ясування стосунків обвинуваченого з владою; й) з'ясування стосунків обвинуваченого з правосуддям; к) з'ясування стосунків обвинуваченого з громадськістю; л) з'ясування стосунків обвинуваченого з культурою; м) з'ясування стосунків обвинуваченого з релігією; н) з'ясування стосунків обвинуваченого з національністю; о) з'ясування стосунків обвинуваченого з расою; п) з'ясування стосунків обвинуваченого з сексуальною орієнтацією; р) з'ясування стосунків обвинуваченого з іншими факторами.

Тільки так можна забезпечити належну якість судового процесу та захист прав людини.

б) аградзень права членаў партыі ад усякага сваявольства:

в) із'яць з практики примынення выключэння з партыі.

односинах да членау парты, зрабіўшых мадэнажна праступкі.

После этого в течение нескольких месяцев в Москве и Ленинграде проходили курсы подготовки кадров для партийных и государственных органов. В результате в 1937 году в органы внутренних дел было направлено около 10 тысяч человек. Многие из них были направлены в органы безопасности, где они занимались борьбой с преступностью. В то же время в органы внутренних дел были направлены и многие бывшие заключенные, которые были освобождены из лагерей. Многие из них были направлены в органы безопасности, где они занимались борьбой с преступностью. В то же время в органы внутренних дел были направлены и многие бывшие заключенные, которые были освобождены из лагерей.

гласаванне павінна праводзіцца па асобных кандыдатурах. За ўсімі

понижаються переродженні склікання гарадських партійних,

Як сведчыць жыццё, гэтыя мерапрыемствы дапамагалі партыі і ўдзельнікам партыі перадаць партыйнае месца, рост актыўнасці і партыйна-арганізацыйнай работы, і гэты ўздым трэба падтрымліваць і развіць.

...насліді з новими задачами повинен бути перебудований і

1. расстановки кадрів в Управленні кадрів ЦК ВКП(б), а в ЦК
нацкомпартий, а в комах, кранкомах, гаркомах, і райкомах — в

... підбір людей і перевірку виконання.

будзе сканцэнтравана аным месць у Камісіі Парэйнага

Кантроля. Задачай КПК павінна быць ўзмацненне кантролю за выкананнем рашэнняў ЦК ВКП(б) і арганізацыя сістэматычнай праверкі работы мясцовых органаў. КПК павінна працаваць пры ЦК ВКП(б). Таму аднаго неабходнасьць выбрана КПК непасрэдна на зездзе партыі. КПК павінна выбірацца Пленумам ЦК ВКП(б) і працаваць пад кіраўніцтвам і па дырэктывах ЦК ВКП(б).

Партыя паставіла задачу — перамагчы тэарэтычную і палітычную адсталасць нашых кадраў, узброіць іх марксісцка-ленінскай тэорыяй. Каб паставіць на належную вышыню разортванне партыйнай прапаганды і агітацыі, кіраўніцтва гэтай важнейшай галіной работы будзе сканцэнтравана ва Управленні прапаганды і агітацыі пры ЦК ВКП(б) і ў аддзелах прапаганды і агітацыі мясцовых рэспубліканскіх, краевых, абласных, гарадскіх і раённых арганізацый. У гэтых аддзелах будзе сканцэнтравана ўся работа па кіраўніцтву друкаванай і вуснай прапагандай і агітацыяй.

У тэзісах даклада тав. Жданова ўдзелена вялікая ўвага пярвічным партыйным арганізацыям, іх умешна правільна спалучаць партыйна-палітычную работу з барацьбой за развіццё гаспадаркі і паліпшэнне дзяржаўнага апарата. Партыйным арганізацыям вытворчых прадпрыемстваў павінна быць прадастаўлена права кантролю за становішчам спраў на прадпрыемстве, ў саюгасе, калгасе. Гэта ўзмацніць ролю пярвічных партыйных арганізацый ва ўсіх галінах гаспадарчага жыцця.

Важнае значэнне мае прапануемае тэзісам тав. Жданова дапаўненне схем і цэнтральных арганізацый партыі — зезд партыі, ЦК ВКП(б) новым органам: Усесаюзнай партыйнай канферэнцыяй, якая склікаецца не раз у аднаго года ў год для абмеркавання наспеўшых пытанняў палітыкі партыі.

У тэзісах падрабязна ўказваюцца правы Усесаюзнай партыйнай канферэнцыі і парадак яе склікання. Скліканне кожнага года Усесаюзнай партыйнай канферэнцыі дазваляць яшчэ хутчэй рэагаваць на пытанні, якія высюваюцца жніццам, і свечасова вырашаць іх з поўным улікам вялікага калектыўнага вопыту нашай большэвіцкай партыі.

Такавы асноўныя пытанні партыйнага будаўніцтва, адлюстраваныя ў тэзісах даклада тав. Жданова: «Змяненні ў статуце ВКП(б)».

* * *

Тэзісы даклада тав. Жданова, як і тэзісы даклада тав. Молатава, з'яўляюцца дакументамі сусветна-гістарычнага значэння. Гэтыя дакументы з усёй паўнотой адлюстроўваюць тую кіпучую і рознастайную дзейнасць, якую вядзе наша партыя. Яны паказваюць шлях, па якому наша партыя і яе ЦК ідуць з таварышом Сталіным вядуць савецкі народ да новых бліскучых перамог сацыялізма. Падзедзаскія дакументы ЦК ВКП(б) — сведчанне магутнай сілы партыі Леніна — Сталіна, партыі новага тыпу, якая ў дасканаласці ўлад е марксісцка-ленінскай тэорыяй. Гэтыя дакументы натхняюць усіх працоўных у іх барацьбе за поўны трыумф камунізму, яшчэ няменей згуртаваюць усіх камуністаў, увесь савецкі народ вакол ЦК ВКП(б), вакол правадыра народаў таварыша Сталіна, які вядзе нас іверда і ўвзвучена ад перамогі да перамогі.

Уся наша партыя, увесь савецкі народ з вялікім натхненнем і ўздымам сустрэлі рашэнне пленума ЦК ВКП(б) аб скліканні

XVIII з'езд партыі і апублікаванне тэзісаў тт. Молатава і Жданава. Праграма завяршэння будаўніцтва бяскласавага соцыялістычнага грамадства і паступовага пераходу ад соцыялізма да кунізма, паданая ў тэзісах, выклікала вялікі ўздым палітычнай і вытворчай актыўнасці працоўных нашай соцыялістычнай радзімы. Працоўныя фабрык і заводаў, калгасаў і соўгасаў, савецкіх устаноў, усямерна разгортваючы соцыялістычнае снаборніцтва і стаханаўскі рух, сустракаюць XVIII з'езд новымі вытворчымі перамогамі, новымі поспехамі на ўсіх участках соцыялістычнага будаўніцтва.

Партыйныя сходы, якія адбыліся на прадпрыемствах, у калгасах, соўгасах і ўстановах, раенныя, гарадскія і абласныя канферэнцыі ў нашай рэспубліцы, як і па ўсяму СССР, паказваюць велізарны ідэйна-палітычны рост партыйных радоў, іх беззаветную адданасць ленінска-сталінскаму Цэнтральнаму Камітэту партыі і таварышу Сталіну—арганізатару і натхніцелю перамог соцыялізма.

Партыйныя сходы і канферэнцыі, якія ўсюды прайшлі на небывала высокім ідэйна-палітычным узроўні, цалкам і поўнасьцю адобрылі тэзісы дакладаў тт. Молатава і Жданава. Выключная актыўнасць і арганізаванасць—адметныя рысы падаўляючай большасці прайшоўшых партсходаў. Прапановы, якія выносіліся куністамі пры абмеркаванні тэзісаў дакладаў тт. Молатава і Жданава, прасякнуты адной мыслю—яшчэ больш умацаваць магутнасць нашай соцыялістычнай радзімы, зрабіць жыццё савецкага народа яшчэ лепш, заможней, культурней.

Партыя Леніна—Сталіна ідзе да свайго XVIII з'езда адзінай, цесна згуртаванай вакол Цэнтральнага Камітэта, вакол правадыра партыі і народа—таварыша Сталіна. Яна дэманструе перад усім светам сваю магутную волю, сваю поўную гатоўнасць да баеу за канчатковы трыумф кунізма.

Імя Серго будзе жыць у вяках

(Да 2-годдзя з дня смерці Серго Орджанікідзе)

Два годы назад наша партыя і ўсе народы СССР панеслі цяжкую ўтрату. 18 лютага 1937 года памёр на баявым рэволюцыйным пасту буйнейшы дзеяч большэвіцкай партыі, бліжэйшы прыяцель і саратнік вялікага Сталіна, камандарм цяжкай прамысловасці, бесстрашны, палкі барацьбіт за камунізм—Серго Орджанікідзе. Імя яго ў сэрцах мільёнаў працоўных перажыве вякі.

У паведамленні аб канчыне Серго Орджанікідзе Цэнтральны Камітэт ВКП(б) абвясціў: «Смерць таварыша Орджанікідзе, дарагога для ўсёй партыі, рабочага класа СССР, працоўных усяго свету, беззаганна чыстага і стойкага партыйца, большэвіка, які аддаў сваё слаўнае гераічнае жыццё справе рабочага класа, справе камунізма, з'яўляецца самай цяжкай ўтратай для ўсёй партыі і Савецкага Саюза».

Большы трыццаці год таварыш Орджанікідзе плячом к плячу з вялікім Сталіным, пад яго кіраўніцтвам нес вялікі сцяг большэвізма. Партыя даручала яму самыя цяжкія баявыя заданні ў цяжкія годы падполля, у годы грамадзянскай вайны і інтэрвенцыі, самыя складаныя палітычныя і гаспадарчыя ўчасткі работы ў годы пераможнага будаўніцтва сацыялізма.

У час глухой рэакцыі, у 1907 годзе, тав. Орджанікідзе пад кіраўніцтвам свайго настаўніка Сталіна вядзе вялікую прапагандысцкую агітацыйную і арганізацыйную работу ў Закаўказзі, згуртоўваючы там сілы большэвізма.

З маладых год пазнаў тав. Орджанікідзе жах царскіх засценкаў, перагоны з турмы ў турму, камедыі царскіх судов. Ужо ў красавіку 1908 года Судовая палата прыгаварыла Серго да вечнай ссылак у Сібір і пазбаўлення ўсіх правоў. Вясной 1909 года Серго высылаюць у Енісейскую губерню, адкуль яму удалося бегчы праз два месяцы. Ён зноў вярнуўся ў Баку і працягваў весці рэволюцыйную работу.

Восенню 1910 года тав. Орджанікідзе прыехаў у Парыж, дзе сустрэўся з Леніным. Ільіч горача палюбіў маладога рэволюцыянера, высока ацаніў яго здольнасці.

Пасля кароткага перыяду вучобы ў арганізаванай Леніным большэвіцкай партыйнай школе ў Лонжумо тав. Орджанікідзе адправіўся зноў у Расію, дзе па даручэнню Леніна праводзіць велізарную работу па скліканню агульнарасійскай партыйнай канферэнцыі.

У студзені 1912 года тав. Орджанікідзе ўдзельнічае ў работах Пражскай партыйнай канферэнцыі, якая падвяла вынік усёй папярэдняй барацьбе большэвікоў з эпартунізмам і пастанавіла выгнаць

і партыі меншавікоў, аформіўшы самастойнае існаванне большэвіцкай партыі. На гэтай канферэнцыі тав. Орджанікідзе разам з Леніным, Сталіным, Свердловым быў выбран у склад Цэнтральнага камітэта большэвіцкай партыі. На гэтай-жа канферэнцыі ён быў уведзены ў склад Практычнага цэнтра па кіраванні рэвалюцыйнай работай у Расіі (Рускае бюро ЦК), на чале якога быў пастаўлены таварыш Сталін. Пасля Пражскай канферэнцыі тав. Орджанікідзе з даручэннем Леніна паехаў у Сольвычэгодск да таварыша Сталіна, які там знаходзіўся ў ссылцы. Разам з таварышом Сталіным, якому ўдалося бегчы з ссылкі, Серго Орджанікідзе аб'ехаў рад гарадоў Расіі, робячы даклады аб Пражскай канферэнцыі.

Вясной 1912 года тав. Орджанікідзе быў схоплены паліцыяй і пасаджаны ў турму, а ў 1915 годзе ён быў пасланы ва Усходнюю Сібір, дзе і знаходзіўся да рэвалюцыі 1917 года.

Вестка аб лютаўскай буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі 1917 года застала Серго ў далёкай якуцкай ссылцы. Тут ён праводзіць першыя мерапрыемствы большэвіцкай партыі, накіраваныя на замацаванне і пашырэнне заваяў рэвалюцыі, з'яўляючыся членам Ёжканавіцкага Камітэта Якуцкага савета і камітэта грамадскай безапаснасці.

Ніколі не забудуць працоўныя нашай соцыялістычнай радзімы благародны рот тав. Орджанікідзе ў ліпенскія дні 1917 года, калі ён разам са Сталіным рашуча выступаў супраць здрадніцкай рэвалюцыі Троцкага, Каменева, Рыкава, і прабываўшых добраахвотнай яўкі Леніна на суд контррэвалюцыі. Сталін і Серго катэгарычна адверглі гэтую агідную прапанову. Яны настаялі, каб Ленін скрыўся ў падполлі і тым самым выратаваў гды жыццё геліяльнага правадыра соцыялістычнай рэвалюцыі.

Разам з вялікім Сталіным тав. Орджанікідзе рухнуў VI з'езд большэвіцкай партыі, які нацэліў партыю на ўзброены перамогаў ва соцыялістычную рэвалюцыю. Пад даручэннем тав. Сталіна Серго ездзіў да Леніна ў падполле напярэдадні Кастрычніцкай соцыялістычнай рэвалюцыі. Ён быў у ігравых рэчах барнібітоў, якія штурмавалі капіталізм у кастрычніцкія дні 1917 года.

Пролетарскі рэвалюцыянер Серго з невычарпальнай энергіяй і велізарным энтузіязмам абараняў радзіму ў год грамадзянскай вайны. Імя Серго—бясстрашнага палкаводца Чырвонай арміі—пакрыта неўвядомай славай.

У першыя-ж дні савецкай улады Серго разграміў пад Пулкавам казачы корпус генерала Краснова, а затым на разце рапавоных фронтаў, куды яго накіроўвалі Ленін і Сталін, перамог на кім і стаў чырвонаарменскім часцямі, метка разіў ворагаў, вышчаў белагвардзейскія полчышчы і войскі інтэрвентаў.

Серго падвыжаным камісар Півднія, арганізатар і камандыр рэвалюцыйных узброеных сіл Паўночнага Кавказу і Кубані, утвараў паддаўлення контррэвалюцыйнага мяцяжа ў Царыцыне, барацьбіт за ажыццяўленне сталінскага плана разгрому Дэнкіна, вызначаль ад белагвардзейскіх банц Азербайджана, Грузіі, Арменіі, Беларусі, такі баявы шлях Серго ў год грамадзянскай вайны. Летам 1919 года Ленін паслаў тав. Орджанікідзе на Заходні фронт, дзе ў той час працаваў таварыш Сталін. Серго быў прызначаны членам Рэўваенсавета 16 арміі. Пад яго кіраванствам армія значна павяліла сваю боездольнасць і спыніла наступленне белапалкаў, замацаваўшы фронт на лініі ракі Бярэзіны.

Ніколі не памрэ цудоўнае імя Серго сярод народаў Грузіі, Закаўказзя, Азербайджана, Беларусі. Гэта ен са зброяй у руках мужна заваёваў права на шчаслівае соцыялістычнае жыццё раней прыгнечаным і зняволеным масам працоўных. Па адрасу Серго вялікі Сталін на прыёме працоўных Азербайджана ў студзені 1936 года высклікнуў: «Прывітанне вызваліцелю Азербайджана! Ён першы ўвайшоў у Азербайджан!»

З выключнай мужнасцю і адданасцю змагаўся тав. Орджанікідзе на фронтах грамадзянскай вайны, абараняючы заваёвы вялікай Кастрычніцкай соцыялістычнай рэвалюцыі. У момант выключнай небяспекі на Паўночна-Кавказскім фронце, калі белгавартзенцы захапілі Кубань і Дагестан, ен тэлеграфіруе Леніну: «Будзьце ўпэўнены, што мы ўсе загінем у няроўным баі, але гонар сваёй партыі не зганьбім бегствам». Тав. Орджанікідзе ўвайшоў у гісторыю грамадзянскай анчылнай вайны, як неўстрашны рыцар пролетарскай рэвалюцыі, як гераічны палкаводзец, які ўвасобіў жалезную ленінска-сталінскую волю да перамогі над контррэвалюцыяй. Адной з гідатных старонак у цудоўнай кнізе тав. Орджанікідзе з'яўляецца перыяд яго работы ў якасці старшыні ЦКК і наркома РКІ, дзе ен нястомна змагаўся за чыстату партыйных радоў, ачышчаў партыю ад трацкіска-бухарынскіх і буржуазна-нацыяналістычных агентаў, у фашызме, граму двурэшнікства, здрадніцтва, шкодніцтва і сабатажніцтва.

Застаючыся да канца свайго жыцця крышталёва-чыстым сцяганосцам большавізма, ен асабістым прыкладам і ўсёй сваёй дзейнасцю, у страсных прамонах і артыкулах нястомна заклікаў любіць і берагчы партыю і на любым участку работы перш за ўсё свята захоўваць партыйнасць. Апошнія сем год свайго цудоўнага жыцця тав. Орджанікідзе стаў на чале цяжкай прамысловасці СССР, з'яўляўся камандармам соцыялістычнай індустрыі.

З імем Серго звязаны велізарны перамогі гаспадарчага будаўніцтва ў нашай краіне, ператварэнне СССР у магутную індустрыяльную дзяржаву. З яго імем звязана бліскучае завяршэнне першых двух сталінскіх пяцігодак, пад яго непасрэдным кіраўніцтвам не толькі першая, але і другая пяцігодка цяжкай індустрыі пераможна выканана ў чатыры годы.

Таленавіты арганізатар, смелы наватар і кіраўнік буйнейшага ў свеце прамысловага будаўніцтва, ен быў кіраўніком, цэнтральным узамі звязаным з народам. Ён узяў стаханавскі рух на велізарную вышыню і выхавал з асяроддзя стаханавцаў сотні і тысячы таленавітых арганізатараў і кіраўнікоў ва ўсіх галінах прамысловасці. Тав. Орджанікідзе радаваўся кожнай перамозе стаханавцаў, дапамагаў ім перамагчы коспасы і адрывы сабатаж кансерватыўнай часткі гаспадарніцтва. Ён умеў падыходзіць да людзей з бацькаўскімі клопатамі і ўвагай і на працягу таго-ж ад сваіх памочнікаў і ўсіх гаспадарнікаў. У той-жа час Серго ні ў яким разе не быў мяккацетым чалавекам. Гэта быў баявы камандзір, у якім здзіўляючая мяккасць спалучалася з жалезнай цвёрдасцю. Серго ведаў у твар сотні радовых рабочых, ведаў іх радасці і трывогі. За справамі вялікай дзяржавы ен знаходзіў час пахлапаціцца аб хворым дзіцяці работніцы, даведацца аб здароўі радавога інжынера. Яго любоў да народа, яго чуласць і сардэчнасць былі сапраўды бязмежны.

Нязмерны заслугі тав. Орджанікідзе і ва ўмацаванні абароннай магутнасці СССР. На аснове бліскучых перамог цяжкай індустрыі наша Рабоча-Сялянская Чырвоная Армія забяспечана наваішчай

ваеннай тэхнікай. Абаронная прамысловасць нашай краіны расце і мацнее з кожным годам. Яе магутнасць ужо адчуў на сабе наглы вораг, які спрабаваў пераступіць свяшчэнныя межы нашай краіны на Далёкім Усходзе. Будучы крыштальна чэсным буйнейшым дзяржаўным дзеячом ленінска-сталінскага тыпу, тав. Орджанікідзе горача любіў свой народ, сваю партыю і страсна ненавідзеў ворагаў краіны, праклятых здраднікаў.

У чарнавіку ішма дырэктарам коксавых заводаў у 1937 годзе тав. Орджанікідзе пісаў: «Займіцеся выкараненнем усіх недахопаў, праверкай людзей і мабілізацыяй усіх работнікаў, каб выкананнем і перавыкананнем планаў адказаць на шкодніцтва ворагаў Савецкага Саюза Троцкага, Пятакова, Ратайчака і іх подлых агентаў».

Серго памер на рэвалюцыйным пасту, калі яму споўнілася толькі 50 год. Прэзэрная трацкіска-бухарынская банда, якая паскорыла смерць дарагога байца ленінска-сталінскай партыі, нясе за гэта адказнасць перад гісторыяй.

Два годкі назад, 21 лютага 1937 года, на жалобным мітынгу памяці тав. Орджанікідзе глава савецкага ўрада В. М. Молатаў гаварыў:

«Ворагі нашага народа і ўсіх працоўных трацкісцкія выродкі фашызма і іншыя подлыя двуручнікі, здрадніцкая работа якіх на службе асуджанай на хуткую пагібель буржуазіі выклікала такія вострыя і ўсім нам зразумелыя перажыванні тав. Орджанікідзе, нясуць адказ за тое, што ва многім паскорылі смерць нашага Серго... Мы ведаем, як на гэта адказаць».

Магутны савецкі народ, кіруемы партыяй Леніна—Сталіна, адказаў на гэта знішчэннем бандыцкіх гнезд прэзэрных слуг фашысцкіх разведак, якія выклікалі дачасную смерць любімага партыі, любімага ўсяго савецкага народа, незабываемага Серго. Серго з намі няма, але справа, за якую ён аддаў свае кіпучае жыццё, жыве і развіваецца. Яго імя ўвекавечана ў індустрыяльных гігантах, вядомых далёка за межамі нашай радзімы, у поспехах сацыялістычнага будаўніцтва СССР.

За два годкі, якія прайшлі з дня смерці незабываемага тав. Орджанікідзе, наша сацыялістычная радзіма, кіруемая геніем вялікага Сталіна, прасунулася далёка ўперад. СССР «ўступіў у трэцім пяцігоддзі ў новую паласу развіцця, у паласу завяршэння будаўніцтва бяскласавага сацыялістычнага грамадства і паступовага пераходу ад сацыялізма да камунізма» *).

Усе гэта з'яўляецца лепшым помнікам бясстрашнаму рыцару рэвалюцыі—Серго Орджанікідзе. Сціраючы ворагаў з твару савецкай зямлі, наш народ паставіць вечны помнік горача любімаму Серго тым вялікім будаўніцтвам, якое прадачэртана ў тэзісах даклада яго бліжэйшага прыяцеля і саратніка—тав. Молатава на XVIII зездзе большэвіцкай партыі.

У барацьбе за новыя, яшчэ больш велічныя перамогі камунізма, за выкананне трэцяй сталінскай пяцігодкі, за вырашэнне асноўнай эканамічнай задачы СССР—дагнаць і перагнаць перадавыя краіны капіталізма ў эканамічных адносінах—мы будзем заўсёды месь перад сабой незабываемы вобраз Серго Орджанікідзе—вялікага баявога саратніка Леніна і Сталіна.

К. Яковлеў

21 год Чырвонай Арміі і Ваенна-Марскога Флота

У абстаноўцы велізарнейшых сусветна-гістарычных перамог соцыялізма ўвесь савецкі народ урачыста адзначыў 23-га лютага гадавіну Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміі і Ваенна-Марскога Флота. За гэтыя 21 год разам з бурным ростам індустрыялізацыі краіны расла і ўсямерна ўмацоўвалася тэхнічная аснашчонасць РСЧА, расло і машына-матэрыяльна-навігацыйнае адзінства яе байцоў.

Пад кіраўніцтвам партыі большэвікоў, пад мудрым кіраўніцтвам геніяльнага правадыра народаў вялікага Сталіна савецкі народ ажыццявіў першую фазу камунізма—пабудаваў соцыялізм у адной краіне. У барацьбе з подлымі здраднікамі, трацкісцка-бухарынскімі і буржуазна-нацыяналістычнымі агентамі фашысцкіх разведак і шпіёнамі, дыверсантамі, шкіднікамі і ўсёй варожай нечысцю, савецкі народ, дасягнуўшы поўных поспехаў у выкананні другой пяцігодкі, уступіў у новую паласу развіцця СССР, «у паласу завяршэння будаўніцтва бяскласавога сацыялістычнага грамадства і пераходу ад соцыялізма да камунізма».

Завяршыўшы другую сталінскую пяцігодку поўнай перамогай соцыялізма на ўсім фронце, савецкі народ з велізарнейшым пачуццём гонару і радасці абмяркоўвае тэзісы даклада тав. Молатава на XVIII з'ездзе ВКП(б) аб трэцім пяцігадовым плане развіцця народнай гаспадаркі СССР, адобраныя ў асноўным Палітбюро ЦК ВКП(б).

Велізарнейшую магутнасць СССР паказваюць лічбы трэцяй сталінскай пяцігодкі. Рост прамысловай прадукцыі намечана ўстанавіць у размеры 88 проц., сярэднегадовы тэмп росту—у размеры 13,5 проц.

Трэцяя сталінская пяцігодка—гэта пяцігодка магутнага росту сацыялістычнай індустрыі, велізарнага ўздыму сацыялістычнага земляробства, далейшага павышэння абароназдольнасці Савецкага Саюза, ўмацавання магутнасці нашай непераможнай Чырвонай арміі.

На базе велізарных перамог соцыялізма РСЧА стала непераможнай сілай. 21 год стаіць яна на абароне першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы рабочых і сялян. Яе шлях аваян славай перамог над усімі ворагамі, якія прабавалі пасягнуць на нашу сацыялістычную радзіму.

23 лютага—дзень 21 гадавіны РСЧА знамянальны яшчэ і тым, што ў гэты дзень уся Рабоча-Сялянская Чырвоная Армія прыняла ваенную прысягу. Кожны баец, камандзір, камісар, начальнік, прымаючы прысягу, выразіў свае мыслі і пачуцці і, усведамляючы поўную адказнасць за лёс усёй дзяржавы, замацаваў сваім подпісам вялікую клятву службы чэсна, верна і прадаі свайму народу.

сваёй радзіме і савецкаму ўраду, ад усёй душы абараняць родную зямлю, як падабае савецкаму патрыёту,—гераічна і ўмела, самааддана, можна і пераможна.

Чырвоная армія з'яўляецца арміяй шматмільённага народа нашай краіны, таму і свята 21 гадавіны Чырвонай арміі з'яўляецца святам усяго савецкага народа.

Падводзячы вынікі будаўніцтву ўзброеных сіл пролетарскай дзяржавы за 21 год, нельга не ўспомніць геніяльных прадначартанню вялікіх геніяў чалавецтва, асновапаложнікаў навуковага камунізма — Карла Маркса і Фрыдрыха Энгельса—аб стварэнні ўзброеных сіл народа для абароны будучага камуністычнага грамадства.

У 1845 годзе Энгельс пісаў:

«Член такога грамадства ў выпадку вайны... павінен абараняць сапраўдную бацькаўшчыну, сапраўдны ачаг, што ён, выходзіць, будзе змагацца з натхненнем, са стойкасцю, з храбрасцю, перад якімі павінна разляцецца, як салома, механічная вывучка сучаснай арміі» *).

Партыя Леніна—Сталіна была заўсёды верна заветам Маркса і Энгельса—вялікіх настаўнікаў рабочага класа. Ленін і Сталін развілі вучэнне Маркса і Энгельса аб узброеных сілах народа, выхоўваючы рабочы клас і сялянства ў барацьбе з ворагамі, ствараючы ўзброеныя сілы пролетарскай дыктатуры.

У «Дэкларацыі праў працоўнага і эксплуатаемага народа», распрацаванай В. І. Леніным пры ўдзеле таварыша Сталіна, запісана:

«У інтарэсах забеспячэння ўсёй паўнаты ўлады за працоўнымі масамі і ўстранення ўсякай магчымасці аднаўлення ўлады эксплуатацыйнага дэкрэтуецца ўзбраенне працоўных, утварэнне сацыялістычнай Чырвонай арміі рабочых і сялян і поўнае раззбраенне маёмных класаў».

У дні вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі перад партыяй, рабочым класам і сялянствам паўсталі велізарныя задачы барацьбы з унутранай контррэвалюцыяй.

Слаўнымі папярэднікамі Чырвонай арміі з'явіліся атрады Чырвонай гвардыі, створаныя ваеннай арганізацыяй нашай партыі. Чырвоная гвардыя 1917 і пачатку 1918 гг., куды ўвайшлі перадавыя элементы рабочага класа, узброеныя яснай палітычнай свядомасцю, высокай палітычнай арганізаванасцю, адданасцю інтарэсам свайго класа, вынеслі на сваіх плячах увесь цяжар узброенай барацьбы за ўстанавленне ўлады Саветаў. Яны прынялі першыя атакі контррэвалюцыі і нанеслі ёй сакрушальны ўдар, забяспечыўшы трыумфальнае шэсце савецкай улады.

Надасла таму, як палітычная форма рабочай дзяржавы мае сваім правобразам саветы рабочых дэпутатаў 1905 г., наша рабоча-сялянская Чырвоная армія сваімі карэннямі ўходзіць у баявыя рабочыя дружыны і атрады (тройкі і пяцёркі) першай расійскай рэвалюцыі.

Чырвоная гвардыя і партызанскія атрады 1917 і пачатку 1918 гг. прадстаўлялі сабой адроджаныя баявыя дружыны 1905 г., выражаючыся вобразна, былі багатымі процантамі на капітал, укладзены нашай партыяй і рабочым класам у справу першай рускай рэвалюцыі **).

*) Цытавана з перадавіцы „Красной звезды“ № ад 5 студзеня 1936 г.

**) К. Е. Варашылаў. „Артыкулы і прамовы“. стар. 237. БВА, Менск, 1934

Чырвонагвардзейскія атрады, створаныя партыяй і рабочым класам у перыяд барацьбы за ўстанаўленне дыктатуры пролетарыята, на працягу першых месяцаў пасля ўстанаўлення савецкай улады забяспечылі перамогу над аб'яднанымі сіламі капіталістаў і памешчыкаў у цэнтральных раёнах. Але з прычыны сваёй малацікасці і недастатковай ваеннай вывучкі яны не ў сілах былі справіцца з вялікімі задачамі абароны савецкай дзяржавы.

Маладой савецкай рэспубліцы пагражала небяспека з боку царскіх генералаў, якія сцягнулі свае белагвардзёнскія полчышчы на ўскраіны, пагражала небяспека з боку імперыялістычных краін, якім данамагаў Іудушка Троцкі. Здраднік Троцкі, наперакор указанням Леніна і Сталіна, адмовіўся падпісаць мір з Германіяй і тым самым справакаваў наступленне нямецкіх войск. Мір быў адноўлены толькі дзякуючы таму, што Ленін і Сталін вялі жорсткую барацьбу супроць агідных здраднікаў-трацкістаў і бухарынцаў, выкрываючы падлы твар гэтых бандытаў—агентаў міжнароднага імперыялізма.

Каб адбіць напад аб'яднаных сіл міжнароднай і ўнутранай контррэвалюцыі, трэба было стварыць магутную рэгулярную армію.

(15) 28 студзеня 1918 г. В. І. Ленін падпісаў гістарычны дэкрэт аб стварэнні першай у гісторыі чалавецтва арміі пролетарскай дыктатуры.

Чырвоная армія ўпачатку камплектавалася па прынцыпу добраахвотнасці, бо цяжка было на умовах таго часу пераісці адразу да ўсеагульнай мабілізацыі рабочых, сялян і усіх працоўных. Велізарную работу па фарміраванню Чырвонай арміі праводзіла Усерасійская катэгія, дзе камісарам арганізацыіна-агентаўнага аддзела быў Л. М. Кагановіч.

Большэвіцкая партыя, перамагаючы супраціўленне трацкістаў і бухарынцаў, якія ярэсна змагаліся супроць будаўніцтва класавай рэгулярнай дысцыплінаванай арміі, зноў у красавіку 1918 г. прызваць сотні тысяч добраахвотнікаў для барацьбы з белагвардзейцамі і інтэрвентамі.

21 лютага 1918 г. партыяй і ўрадам быў кінут кліч: «Соцыялістычная бацькаўшчына ў небяспецы!» Гэты кліч меў мэтай папярэдзіць усе партыйныя і савецкія арганізацыі аб пагражаючай небяспецы ў сувязі з наступленнем нямецка-аўстрыйскіх імперыялістаў і заклікаць народ да арганізацыі адпору.

В. І. Ленін звярнуўся з тэкстам да рабочых Петраграда, заклікаючы іх арганізаваць свае сілы, каб даць адпор нямецкім войскам, якія імкнуліся падыйсці да Петраграда.

У адказ на зварот Леніна і дэкрэт Савета Народных Камісараў рабочыя Петраграда і іншых прамысловых цэнтраў пачалі ствараць узброеныя атрады для барацьбы з нямецкім імперыялізмам. Гэныя «атрады новай арміі—арміі рэвалюцыянага народа германіа адбівалі націск узброенага да зубоў германскага драпежніка» *). 23 лютага пад Парван і Іскавам яны дэлі рашучы адпор наступаючым нямецкім войскам. Гэты дзень увайшоў у гісторыю, як дата нараджэння маладой Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміі. Гэту гістарычную дату кожны год адзначаюць працоўныя нашай радзімы.

Прынцыпам добраахвотнага камплектавання ўзброеных сіл Савецкая рэспубліка зрабіла велізарны крок ад чырвонагвардзейскіх

*) „Кароткі курс гісторыі ВКП(б)“ стар. 205

атрадаў да стварэння Чырвонай арміі. Але далейшыя абставіны па-трабавалі пашырыць будаўніцтва арміі на аснове ўсеагульнага ваеннага абавязку працоўных. З гэтай мэтай 8 красавіка 1918 г. былі устаноўлены валасныя, павятовыя, губернскія і акруговыя камісары па ваенных справах. 22 красавіка 1918 г. быў выдан дэкрэт ВЦВК аб абавязковым навучанні ваеннай справе ўсіх рабочых і працоўных сялян, а 29 мая 1918 г. ВЦВК прыняў пастанову аб абавязковай мабілізацыі рабочых раду раснаў найбольш пагражаемых абласцен.

Германскія полчышчы, выкарыстоўваючы здрадніцтва Троцкага, які парушыў дырэктыву Леніна і Сталіна аб неадкладным падпісанні міру, занялі Украіну. Вонскі Антанты занялі Мурманск з мэтан ісці на Петраград. Японія захапіла Владзіваосток. Англія арганізавала інтэрвенцыю ў Закаўказзі і Сярэдняяй Азіі. Капіталісты і памешчыкі пры падтрымцы імперыялістаў іншых краін арганізуюць контррэвалюцыйныя змовы па ўсёй нашай краіне.

На прадукі знешняй і ўнутранай контррэвалюцыі партыя адказала ўзмоцненай мабілізацыяй, заклікам пагалоўна ўсіх дарослых рабочых і сялян да ўзброенага супраціўлення.

Пяты зезд Советаў, які адбыўся 4—10 ліпеня 1918 г., прыняў пастанову аб абавязковай ваеннай павіннасці для ўсіх працоўных, аб стварэнні інстытута ваенных камісараў, аб падрыхтоўцы кадраў каманднага складу. Было рашуча пастаўлена пытанне аб укараненні ў арміі цэнтралізацыі і рэвалюцыйнай жалезнай дысцыпліны.

На абарону маладой савецкай краіны былі кінуты ўсе сродкі. У кастрычніку 1918 г. В. І. Ленін ставіць задачу—стварыць 3-мільённую армію.

«Мы рашылі мець армію ў 1.000.000 чалавек да вясны, нам патрэбна цяпер армія ў тры мільёны чалавек. Мы можам яе мець. І мы будзем яе мець» *).

Ленінскія ўказанні былі поўнаасцю ажыццёўлены. К канцу грамадзянскай вайны ў Чырвонай арміі налічвалася 5,5 мільёна чалавек.

Партыя большэвікоў, Ленін і Сталін, ведучы велізарную работу па будаўніцтву ўзброеных сіл, выключную увагу ўдзялялі пытанням выхавання Чырвонай арміі ў духу адданасці свайму класу. Па ініцыятыве Леніна і Сталіна ствараецца партыйна-палітычны апарат на чале з ваеннымі камісарамі. Ваенныя камісары выключную ролю адыгралі ў стварэнні Чырвонай арміі і арганізацыі яе перамог. З'яўляючыся прадстаўнікамі партыі большэвікоў у Чырвонай арміі, ваенныя камісары вялі велізарную палітычную работу, паказваючы прыклады мужнасці, баявой адвагі і адданасці справе рэвалюцыі.

VIII з'езд партыі, падводзячы вынікі і намячаючы шляхі будаўніцтва Чырвонай арміі, адзначыў, што «партыя можа з поўным задавальненнем аглянуцца на гераічную работу сваіх камісараў, якія, рука аб руку з лепшымі элементамі каманднага складу, у кароткі тэрмін стварылі боездольную армію **).

«Без ваенкома мы не мелі-б Чырвонай арміі,—гаварыў Ленін» ***).

Ізобраз камісара часоў грамадзянскай вайны павінен заўсёды стаяць перад нашымі палітычнымі работнікамі. Партыя і яе Цэн-

*) В. І. Ленін, т. XXIII, стар. 217.

**) „ВКП(б) у рэзалюцыях“, ч. I, стар. 308.

***) „Кароткі курс гісторыі ВКП(б)“, стар. 232.

тральны Камітэт хочучь бачыць іменна такімі сваіх пасланцоў—камісараў Чырвонай арміі.

У гісторыі стварэння РСЧА выключнае значэнне мелі рашэнні VIII зезда РКП(б), які адбыўся (18) 23 сакавіка 1919 г. На гэтым з'ездзе партыя большэвікоў разіраміла спробы здрадніка Троцкага і яго староннікаў выступіць супроць класавога прынцыпа камплектавання арміі, супроць стварэння партыйна-палітычнага апарата і жалезнай дысцыпліны ў арміі. Гэтыя прэзрэнныя бандыты, агенты японска-нямецкага імперыялізма яшчэ ў 1919 г. вялі падрыўную работу, накіраваную на захват арміі ў свае рукі, каб павярнуць яе супроць савецкай улады.

Ленін і Сталін далі рашучы адпор усім гэтым варожым тэндэнцыям. Рашэнні VIII зезда РКП(б) увайшлі ў гісторыю, як разіорнутая праграма работ па стварэнню шматмільённай арміі з жалезнай дысцыплінай, арміі, здольнай разграміць усіх ворагаў пролетарскай дзяржавы.

Чырвоная армія, створаная партыяй Леніна-Сталіна на ўмовах вайны супроць белавардзейскіх банд і інтэрвенцыі міжнароднага імперыялізма, паказала сваю стойкасць і сілу, здольнасць разграміць любога ворага, адкуль бы ён ні паявіўся.

Многа славных старонак упісана Чырвонай арміяй у гісторыю гераічных басёў за соцыялістычную радзіму. Створаная ў агні і полымі грамадзянскай вайны, яна ў баях накапляла вопыт барацьбы, у баях узбройвалася, у баях кавала свае кадры.

У пачатковы перыяд грамадзянскай вайны Чырвоная армія разграміла белапольскі корпус Даўбор-Мусніцкага і буржуазна-памешчыцкую контррэвалюцыю на Дану (Каледзіна) і на Урале (Дубаўшчыну). Яна выгнала са свяшчэннай савецкай зямлі нямецкіх захватчыкаў, разграміўшы іх узброеныя сілы.

У барацьбе з нямецкімі акупантамі велізарная роля належыць гав. Варашылаву. Камандуючы 5 украінскай арміяй, гав. Варашылаў прарабіў легендарны гістарычны пераход ад Луганска да Царыцына, адбываючы ўдары германскіх войск і белавардзейшчыны. На царыцынскім фронце гав. Варашылаў з'яўляўся першым і бліжэйшым памочнікам таварыша Сталіна. Дзякуючы геніяльнаму кіраўніцтву таварыша Сталіна і яго саратніка гав. Варашылава, усе контррэвалюцыйныя сілы былі разгромлены і адкінуты далёка к Дону. Царыцынская абарона, праведзеная таварышом Сталіным, з'яўляецца адной з самых бліскучых перамог у гісторыі Чырвонай арміі.

Чырвоная армія разграміла тры паходы Антанты, арганізаваныя міжнародным імперыялізмам.

К канцу 1922 г. апошнія рэшткі інтэрвентаў былі вымецены за межы нашай краіны. Ад Менска да Бладывастока, ад Мурманска да Тбілісі—на ўсёй нашай роднай зямлі, асмытан крывей яе лепшых сыноў, назаўсёды умацаваўся сцяг соцыялізма, непераможны сцяг Леніна—Сталіна.

У разгроме белавардзейскіх полчышч і замесжан інтэрвенцыі заслугі сусветна-гістарычнага значэння належаць В. І. Леніну. Ён сабіста сачыў за ходам баявых дзеянняў на фронтах. Пад старшынствам Леніна быў створан Совет абароны, праз які Ленін праводзіў усе мерапрыемствы, звязаныя з перабудовай народнай гаспадаркі на патрэбы вайны, з арганізацыяй снабжэння фронту, з умацаваннем боездольнасці Чырвонай арміі. Вярнейшым памочнікам Леніна па арганізацыі перамог у грамадзянскай вайне быў таварыш Сталін.

Па прапанове Леніна, ЦК большэвіцкай партыі пасылаў таварыша Сталіна на самыя адказныя ўчасткі фронту.

Таварыш Варашылаў у сваёй брашуры «Сталін і Чырвоная армія» піша:

«У перыяд 1918—1920 гг. т. Сталін з'яўляўся, бадай, адзіным чалавекам, якога Цэнтральны камітэт кідаў з аднаго баявога фронту на другі, выбіраючы найбольш небяспечныя, найбольш страшныя для рэвалюцыі месцы. Там, дзе было адносна спакойна і благапалучна, дзе мы мелі поспехі, там не было відаць Сталіна. Але там, дзе ў сілу цэлага раду прычын трашчалі чырвоныя арміі, дзе контррэвалюцыйныя сілы, развіваючы свае поспехі, пагражалі самому існаванню савецкай улады, дзе перапалох і паніка маглі ў любую минуту ператварыцца ў бездапаможнасць, катастрофу,—там паяўляўся т. Сталін. Ён не снаў начэй, ён арганізоўваў, ён браў у свае цвёрдыя рукі кіравніцтва, ён ламаў, быў бяспасны і—ствараў пералом, аздаўляў абстаноўку».

Разам з Леніным і Сталіным і пад іх кіравніцтвам велізарную ролю адыгралі ў арганізацыі Чырвонай арміі і яе перамогах тт. Дзержынскі, Свердлоў, Фрунзе, Варашылаў, Кіраў, Кагановіч, Орджанікідзе, Куйбышэў. Іх імёны залатымі літарамі запісаны ў пераможную гісторыю Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміі.

Савецкі народ бязмежна любіць сваю радзіму. У суровыя дні грамадзянскай вайны пад кіравніцтвам партыі Леніна Сталіна ў жорсткіх баях з белавардзёнкамі і інтэрвентамі ён адстаяў свабоду і незалежнасць бацькаўшчыны сусветнага пролетарыята.

Гісторыя Чырвонай арміі непарушна звязана з гісторыяй барацьбы і перамог савецкага народа. Рабоча-Сялянская Чырвоная Армія расла і мацнела разам з усёй краінай, разам з бурным ростам народнай гаспадаркі СССР. Створаны невычарпальныя магчымасці ўмацавання абароннай магутнасці Савецкага Саюза, умацавання магутнасці дзецішча партыі і савецкага народа—Чырвонай арміі. Наша Чырвоная армія моцна сваёй непаручнай сувяззю з народам, бо ў Савецкім Саюзе народ і армія—адзіная сям'я патрыстаў сацыялістычнай радзімы.

На ўрачыстым пленуме Маскоўскага Савета, прысвечаным дзесятай гадавіне Чырвонай арміі, наш вялікі правадыр і настаўнік таварыш Сталін адзначыў асаблівасці, якія карэнным чынам адрозніваюць нашу армію ад усякай іншай арміі, калі-небудзь існаваўшай у свеце.

«Першая і асноўная асаблівасць нашай Чырвонай Арміі, гаварыў таварыш Сталін,—заклучаецца ў тым, што яна ёсць армія вызваленых рабочых і сялян, яна ёсць армія Кастрычніцкай рэвалюцыі, армія дыктатуры пролетарыята...

Другая асаблівасць нашай Чырвонай Арміі заключаецца ў тым, што яна, наша армія, з'яўляецца арміяй брацтва паміж народамі нашай краіны, арміяй вызвалення прыгнечаных народаў нашай краіны, арміяй абароны свабоды і незалежнасці народаў нашай краіны...

Трэцяя асаблівасць Чырвонай Арміі. Заклучаецца яна ў духу інтэрнацыяналізма, у пачуццях інтэрнацыяналізма, пранікаючых усю нашу Чырвоную Армію.

Гэтым тром асаблівым абавязана наша армія: тым, што яна ведае, куды ідзе, — тым, што яна складаецца не з алавяных салдат, а з людзей свядомых, разумеючых, куды ісці і за што біцца.

Але армія, якая ведае, за што яна змагаецца, непераможна, таварышы.

Вось чаму наша Чырвоная Армія мае ўсе падставы быць лепшай у свеце арміяй».

Большэвіцкая партыя і асабіста таварыш Сталін праяўляюць нястомныя клопаты аб умацаванні сілы і магутнасці Чырвонай арміі і марскога флота. У выніку гэтых клопатаў Чырвоная армія з'яўляецца самай моцнай арміяй у свеце, аснашчонай першакласнай тэхнікай.

У баях ля возера Хасан Чырвоная армія яшчэ раз паказала ўсёму свету сваю сілу і магутнасць, гераізм сваіх байцоў і камандзіраў. Байцы і камандзіры — выхаванцы большэвіцкай партыі з мыслі аб шчасці свайго народа, з імем Сталіна на вуснах магутнай лавінай рушылі на ворага і разграмілі яго.

«Няхай памятаюць тыя, каму забываць не след, што мы зусім не абавязаны заўсёды абмяжоўваць дзеянні нашых войскаў, на якіх на-зладзенскі і нагла нападае вораг. Наадварот, нам спадручней і лягчэй граміць ворага на яго ўласнай тэрыторыі. Так яно і будзе — на ўсякі напад і ўдар мы будзем адказваць патройнымі ўдарамі ўсёй магутнасці нашай доблеснай Чырвонай Арміі» *).

У дзень 21 гадавіны РСЧА ўсе ваеннаслужачыя ва ўрачыстай абстаноўцы прынялі і замацавалі сваім подпісам словы прысягі на вернасць свайму народу, на вернасць сацыялістычнай радзіме. Кожны байца, камандзір, падтработнік і начальнік з гонарам вымаўлялі словы непарушнай клятвы на вернасць вялікай справе партыі Леніна — Сталіна, абавязваючыся да апошняй кроплі крыві абараняць сваю радзіму — Савецкі Саюз, бацькаўшчыну прыгнечаных усяго свету.

Клятва воіна сацыялістычнай дзяржавы выражае яго бямежную любоў да радзімы, яго гатоўнасць у любую мінуту сакрушыць ворага, які асмеліцца пераступіць на нашы межы. Гэта клятва, як вышэйшы закон, будзе вечно жыць у сэрцы кожнага савецкага воіна, адлюстроўваць яго гераічнае аблічча.

Ваенная прысяга ўзнімае на небывалую вышыню дастойнасць савецкага грамадзяніна, які прыняў на сябе ганаровае званне воіна Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміі і Ваенна-Марскога Флота.

Быць верным прысязе — гэта значыць усюды — у баі, у вучобе, у быту, — ва ўсім жыцці высока трымаць слаўнае званне воіна РСЧА, нястомна ўмацоўваць жалезную воінскую дысцыпліну, упарта авалодаць баявой тэхнікай.

Быць верным прысязе — гэта значыць як мага лепш падрыхтаваць сябе да патрэбных баяў, змагацца беззастаўна і гераічна, не шкадуючы ні сіл, ні сэрца, каб бяспасна разграміць ворага на яго ўласнай тэрыторыі.

*) З промовы т. Варэшылava ў дзень 21-ай гадавіны рэвалюцыі.

Ваенная прысяга яшчэ больш згуртавала нашы рады, умножыла нашы сілы і нашу энергію. Байцы, камандзіры і начальнікі бачаць у прысязе ўвасабленне ленінска-сталінскіх ідэй, выражэнне сваіх мыслей, сваіх пачуццяў.

Урачыстая клятва людзей Чырвонай арміі прагучэла, як прадвеснік будучых сусветна-гістарычных перамог узброеных сіл краіны соцыялізма, перамог, якія ўзнімуць сцяг кунізму над усім светам.

В. Кудраў

Партсход—школа большэвізма

У тэзісах даклада тав. Жданава XVIII з'езду ВКП(б), у гэтым выдатным гістарычным дакуменце, які ярка адлюстроўвае вялікія перамогі сацыялізма,—з усёй сілай сцвярджаецца непахіснасць арганізацыйных прынцыпаў большэвізма. Прасякнутыя сталінскімі клопатамі аб арганізацыйнай магутнасці нашай партыі, тэзісы даклада тав. Жданава адлюстроўваюць яе гіганцкі волют у арганізацыйным будаўніцтве, паказваюць карэнныя змены, што адбыліся ва ўсім абліччы нашай неабсяжнай краіны.

У тэзісах даклада тав. Жданава вялікая ўвага ўдзяляецца пытанню аб ролі і задачах першых партарганізацый. За апошнія годы ў жыцці першых партарганізацый адбыліся вялікія змены. Палепшылася іх сувязь з масамі, павысілася авангардная роля камуністаў, узняўся ўзровень партыйнага жыцця. «Партыйныя арганізацыі бліжэй падыйшлі да практычных пытанняў гаспадарчага і культурнага будаўніцтва». Паспеху дасягаліся гэтыя партыйныя арганізацыі, якія здолелі спалучыць партыйна-палітычную работу з кіраўніцтвам гаспадаркай.

Змяненні, якія мяркуецца ўнесці ў статут ВКП(б), прадугледжваюць дакладнае вызначэнне задач рознага тыпу першых партарганізацый, яшчэ большае ўзмацненне іх ролі і адказнасці ва ўсіх галінах гаспадарчага жыцця. Гэта ярка выражана ў прадастаўленні першым партарганізацыям права кантролю за ходам работы на прадпрыемстве, у калгасе, саўгасе: «Для павышэння ролі першых партыйных арганізацый вытворчых прадпрыемстваў, у тым ліку саўгасаў, калгасаў, і іх адказнасці за стан работы прадпрыемстваў, прадаставіць гэтым арганізацыям права кантролю работы адміністрацыі прадпрыемства».

Вышэйшым кіруючым органам першай партыйнай арганізацыі з'яўляецца партыйны сход. Партыйны сход—гэта орган калектыўнага кіраўніцтва, дзе ва ўмовах унутрыпартыйнай дэмакратыі, свабоднага і дзелавога абмеркавання ўсіх пытанняў партыйнай палітыкі, разгортвання крытыкі і самакрытыкі член партыі расце, выхоўваецца, павышае свой палітычны ўзровень.

Тав. Кагановіч на XVII з'ездзе ВКП(б) у сваім дакладзе па арганізацыйных пытаннях гаварыў:

«Паглядзіце зараз любую партыйную арганізацыю, любы партыйны сход. Вы ўбачыце, як члены партыі ўзняліся да ўзроўню дзяржаўнага разумення задач, якія карэнныя пытанні жыцця нашай краіны і міжнароднай палітыкі закранаюцца ў

прамовах і выступленнях радавых членаў партыі. Абмяркоўваючы свае вытворчыя або агульнапартыйныя пытанні, людзі выступаюць і гавораць аб мільярдах, промфінплане, гавораць аб тэхніцы. Вядома, з гэтага пункту погляду кожны камуніст гіганцкі вырас, узняўся».

Гістарычныя рашэнні лютаўска-сакавіцкага пленума ЦК ВКП(б), у якіх востра пастаўлена пытанне аб канкрэтай перабудове партыйнай работы, дапамаглі партыйным арганізацыям пазеціцца правядзенне партыйных сходаў і павысіць адказнасць камуністаў за работу сваёй партарганізацыі. Удумчывыя, сур'ёзныя адносіны да падрыхтоўкі чарговай партыйнага схода, шырокае прыцягненне камуністаў да вырашэння пытанняў парадку дня, своечасовае апавяшчэнне кожнага камуніста аб дні партсхода і т. д. забяспечваюць высокі ідэйны ўзровень партсходаў, выключную актыўнасць членаў партыі і дзейнасць прымаемых рашэнняў.

Аднак бываюць выпадкі, калі партыйныя сходы праходзяць шаблонна. Падчас уся «падрыхтоўка» зводзіцца да абвешчэння аб часе партыйнага схода. Пытанні ўключаюцца ў абвестку дня нахад, а рашэнне прымаецца насех, без удзелу прананоў камуністаў. Пытанні падрыхтоўкі не абмяркоўваюцца на парткоме, і партсход склікаецца ў парадку «узгаднення» з паасобнымі членамі парткома. Часам члены партыі не ведаюць, якія пытанні будуць абмяркоўвацца на сходзе. Недастатковая увага да пытанняў арганізацыі партсходаў нярэдка прыводзіць да прыніжэння іх ролі.

Ёсць выпадкі, калі партсходы ў першай партарганізацыі не склікаюцца на працягу 2—3 месяцаў. У калгасе «Пяскі», Церахаўскага раёна, за 6 месяцаў (май—кастрычнік 1938 г.) праведзена ўсяго 4 партсходы, прычым з 20 ліпеня па 15 кастрычніка першай партарганізацыя ні разу не збіралася. І не дзіва, што работа ў яе спыняецца, а ў калгасе—адным з буйнейшых у раёне—рад сур'ёзных недахопаў. У Рудабельскай МТС, Глускага раёна, партсходы не склікаліся на 2 і больш месяцаў: з жніўня па лістапад 1938 г. не праведзена ні аднаго партсхода. У выніку важнейшыя рашэнні ЦК ВКП(б) і ЦК СССР, накіраваныя на далейшае арганізацыйна-гаспадарчае і палітычнае ўмацаванне калгасу, не былі абмеркаваны і вывучаны.

На партсходзе воітацкай фабрыкі, які адбыўся ў снежні 1938 г., адразу абмяркоўваліся чатыры важныя пытанні: аб падрыхтоўцы да святкавання 20-годдзя БССР, рашэнне гаркома КП(б)Б у сувязі з абследаваннем работы парткома, перадавы артыкул газеты «Правда» ад 13 снежня 1938 г. аб авангарднай ролі камуністаў на вытворчасці і пытанне аб парадку прыёму ў партыю. Фармальныя адносіны да падрыхтоўкі гэтага схода сказаліся і на яго выніках. На рашэнні гаркома партыі ў сувязі з абследаваннем работы парткома выказаўся ўсяго адзін чалавек, а на такому важнейшаму пытанню, як авангардная роля камуністаў на вытворчасці, наогул ніхто не выступаў. «У такіх выпадках,—гаворыць тав. Кітанвіч,—пераважаюць або мітынгавыя або дэяльцтва, і, натуральна, такія сходы не выхоўваюць членаў партыі».

Пры абмеркаванні рэзалюцыі, прымаемых на партсходах, часам зусім не ўлічаюцца пранановы выступаючых у спрэчках камуністаў. Некаторыя кіраўнікі партарганізацыі забываюць аб тым, што кожны партыйны сход павінен павышаць ідэйна-палітычны ўзровень кому-

ніста. Дрэнная падрыхтоўка партсхода, ігнараванне прапаноў і заўваг камуністаў, шаблонны падыход да прымаемых рашэнняў ёсць парушэнне асноў унутрыпартыйнай дэмакратыі, «праяўленне найвялікшай непавагі да законных гаспадарскіх праў членаў партыі» (Жданаў).

Адным з буйнейшых недахопаў з'яўляецца адсутнасць праверкі выканання прынятых партсходамі рашэнняў. «Праверка выканання павінна быць сістэматычнай і штодзённая, а не эпизадычнай, ад выпадку да выпадку»—гаварыў тав. Кагановіч на XVII партз'ездзе. Але варта зазначыць у пратаколы партсходаў, каб пераканацца ў тым, што некаторыя кіраўнікі забываюць аб важнасці праверкі выканання, аб тым, што яна дысцыплінуе кожнага камуніста і партарганізацыю ў цэлым, павышае ў членаў і кандыдатаў партыі пачуццё адказнасці а даручаную ім справу. Дзе няма праверкі выканання, там немінуць буйныя прарывы ў рабоце.

Таварыш Сталін на XVII з'ездзе ВКП(б) гаварыў:

«Можна з упэўненасцю сказаць, што дзевяць дзесятых нашых прарэх і прарываў тлумачыцца адсутнасцю правільна пастаўленай праверкі выканання. Не можа быць сумнення, што пры наяўнасці такой праверкі выканання прарэхі і прарывы былі-б напэўна прадухілены».

Пастанова ЦК ВКП(б) «Аб некаторых мерапрыемствах у сувязі з вынікамі выбараў кіруючых партыйных органаў» з'яўляецца адным з прыкладаў большэвіцкай праверкі выканання. У гэтай пастанове ЦК ВКП(б) абавязваў партыйныя арганізацыі разгледзець усе пытанні і прапановы, узнятыя камуністамі на справаздачна-выбарчых партыйных сходах і канферэнцыях, а таксама аказаць практычную дапамогу тым партарганізацыям, дзе работа партыйнага камітэта або парторга была прызнана незадавальняючай.

Гэта пастанова мае велізарнае значэнне для далейшага ўздыму партыйна-палітычнай работы. Яна дапамагае партарганізацыям чинныць рад сурэзных недахопаў і пачепаў і стан партыйна-палітычнай работы. Большэвіцкі стыль кіравання не церпіць сама-неку ў рабоце, не церпіць адставання ні на адным участку. Партыя, асабіста таварыш Сталін вучаць, што справаздача партыйных органаў перад выбаршымі іх масамі адна з асноў унутрыпартыйнай дэмакратыі. Праведзеныя за апошнія месяцы справаздачныя даклады райкомаў, парткомаў і парторгаў паказалі, што пры правільнай арганізацыі партыйнага схода ўзрастае актыўнасць камуністаў, пытанні абмяркоўваюцца з палітычнай заостранасцю і на высокім ідэйным узроўні.

Калі члены партыі шырока прыцягваюцца да ўдзелу ў падрыхтоўцы партыйнага схода, калі работа партсхода арганізавана правільна, то дэталова і канкрэтнае рашэнне пытанняў забяспечана. Актыўны ўдзел камуністаў у падрыхтоўцы пытанняў да партыйнага схода, даручэнне зрабіць даклад маюць велізарнае значэнне ў справе палітычнага выхавання членаў і кандыдатаў партыі. У гэтых адносінах станоўчы вопыт маюць партарганізацыі заводаў імя Варашылава, імя Мяснікова і іншых прадпрыемстваў, дзе камуністам даручаюць рабіць даклады, дзе члены парткома і партыйны актыў шырока прыцягваюцца да падрыхтоўкі пытанняў партсхода.

Калі-ж кіраўнік партарганізацыі недаацэньвае важнасць шыро-

кага ўдзелу камуністаў у падрыхтоўцы партсхода, то актыўнасць іх зніжаецца. Так «у пераходнай партарганізацыі калгаса «Чырвоны араты», Чачэрскага раёна, былі выпадкі, калі на вядзі—шасці пытаннях павесткі дня адзіным дакладчыкам з'яўляўся парторг тав. Лебедзеў. Актыўнасць камуністаў, як і ўся партыйна-маславая праца стаіць тут не на высокім палітычным узроўні.

На партыйных сходах трэба ставіць такія пытанні, якія-б садзейнічалі росту ідэяльна-палітычнага узроўню і партыйнаму болю ідэяльна-пільнасці камуністаў, бо «член партыі навучаецца і павінен навучацца на партыйных сходах большэвізму не менш, калі не больш, чым у партыйнай школе» (Кагановіч).

У раённых партарганізацыях існуе выключны рознабой у тэрмінах склікання партсходаў. Так, напрыклад, калі ў Багушэўскім раёне за 5 месяцаў (ліпень—кастрычнік 1938 г.) было праведзена 7 партыйных сходаў і 2 нарады партактыва, то ў Сенненскім раёне за гэты час адбыўся толькі адзін сход. У некаторых сельскіх раёнах па 2—3 месяцы не склікаюцца ні партыйныя сходы, ні сходы партактыва. У Журавічах з 30 чэрвеня па 10 кастрычніка 1938 г. камуністы раёна ні разу не склікаліся. Калі-ж улічыць, што ў некаторых пераходных партарганізацыях гэтых раёнаў партсходы склікаюцца таксама не рэгулярна, то становіцца ясным, што паасобныя камуністы пазбаўлены магчымасці прывіць актыўны ўдзел у вырашэнні гаспадарча-палітычных пытанняў свайго раёна. Не заўсёды і не ўсюды задавальняецца выключны інтарэс членаў і кандыдатаў партыі да пытанняў міжнароднага становішча. На гэту тэму ў раёнах даклады праводзяцца вельмі рэдка.

Правільная арганізацыя работы партсхода, прыцягненне камуністаў да падрыхтоўкі пытанняў, забеспячэнне дэмакратычнага прымаемага вырашэння—усе гэта важнейшыя задачы, якія выцякаюць з рашэнняў лютаўска-сакавіцкага пленума ЦК ВКП(б) і ўказанняў таварыша Сталіна аб перабудове партыйнай работы.

Партыйны сход абмяркоўвае і рашае ўсе важнейшыя пытанні ўнутрыпартыйнага і гаспадарчага жыцця прадпрыемства, калгаса, саўгаса. Роля партсхода выключна вялікая. Вывучэнне і распрацаванне становішча вопыту ў падрыхтоўцы і правядзенні партсходаў мае велізарнае значэнне для ідэяльнага росту і палітычнага выхавання камуністаў.

Абавязковай умовай правільнай арганізацыі партсхода з'яўляецца прадуманы падбор і умелае спалучэнне пытанняў палітычнага і гаспадарчага кіравніцтва, якія ставяцца на абмеркаванне партсхода, шырокі ўдзел членаў і кандыдатаў партыі ў падрыхтоўцы пытанняў, даручэнне камуністам дакладаў, самыя ўважлівыя адносіны да прапанов, што ўносяцца камуністамі, і прымаемых сходам рашэнняў, разгортванне большэвіцкай крытыкі і самакрытыкі, кантроль і праверка выканання.

Значнай колькасцю партыйных арганізацый кіруюць маладыя партработнікі. Гэта—энергічныя, бязмежна адданыя справе партыі Леніна—Сталіна людзі, але вялікага практычнага вопыту партыйнай работы яны яшчэ не маюць. Райкомы партыі павінны ім дапамагаць сваім вопытам і своєчасова ўказваць на недахопы. Зусім справядлівым з'яўляецца напрок некаторых сакратароў парткомаў і парторгаў па адрасу работнікаў райкомаў (Менск, Журавічы, Ельск і інш.), якія слаба дапамагаюць у авалодванні вопытам і практыкай партый-

най работы. Нельга не адзначыць, што работнікі райкомаў не заўсёды заглядаюць у пратаколы партыйных сходаў, не праглядаюць зместу і якасці афіцыйных рапортных да афармлення пратаколаў—гэтага важнага партыйнага дакумента—у некаторых выпадках адносяцца надзвычай нядбаанна, бездбаанна.

Абмеркаванне на партыйных сходах і канферэнцыях тэзісаў, складаў тт. Молатава і Жданава ярка прадэманстравала высокую палітычную актыўнасць членаў і кандыдатаў партыі, рост іх ідэйнага ўзроўню і выклікалі дэцызны ўплыў на іх працягненне работы. Аб гэтым сведчыць істотнае змяненне ў сур'ёзных і каштоўных прапановаў, прынятых на партыйных канферэнцыях. Вынікам глыбокага абмеркавання тэзісаў з'явілася яшчэ большае згуртаванне партыйных мас вакол ленінска-сталінскага ЦК ВКП(б).

Усямерна павышаючы актыўнасць партыйных мас і рашуча знішчаючы недахопы ў рабоце партыйных сходаў, неабходна цвёрда памятаць указанне таварыша Сталіна аб тым, што трэба «перш за ўсё павярнуць увагу нашых партыйных таварышоў, якія завязлі ў «благучых пытаннях» па лініі таго ці іншага ведамства,—у бок вялікіх палітычных пытанняў міжнароднага і аднароднага характару».

Дапамагчы інтэлігенцыі авалодаць большэвізмам

Большэвіцкая партыя, геній чалавечтва Ленін і Сталін з першых дзен існавання савецкай улады, а самыя цяжкія для нашай краіны часы—у годы грамадзянскай вайны, у годы аднаўлення перыяда адзінага выключнага увагі выкарыстанню старых кадраў інтэлігенцыі і стварэнню новых кадраў сваёй савецкай інтэлігенцыі.

Владзімір Ільіч Ленін у сакавіку 1919 года ў сваім артыкуле «Поспехі і цяжкасці савецкай улады» пісаў:

«Трэба ўзяць усю культуру, якую капіталізм пакінуў, і з яе пабудаваць сацыялізм. Трэба ўзяць усю навуку, тэхніку, усе веда, мастацтва. Без гэтага мы жыццё камуністычнага грамадства пабудаваць не можам. А гэта навука, тэхніка, мастацтва—у руках спецыялістаў і ў іх галовах»

Наша партыя ніколі не забывала, што ні адзін клас не абыходзіўся і не можа абысціся без сваёй уласнай інтэлігенцыі. Тым больш не можа абысціся без яе наша сацыялістычная дзяржава, у руках якой знаходзяцца ўсе ніці, усе вузлы народнай гаспадаркі і культуры. Савецкая краіна не магла-б развівацца і рухацца ўперад без сваёй інтэлігенцыі, вышэйшай з народа, цесна звязанай з народам, здольнай аддана працаваць на карысць народа. І як толькі ўлада перайшла ў рукі пролетарыята, былі прыняты ўсе меры для стварэння сваёй рабоча-сялянскай інтэлігенцыі.

Таварыш Сталін яшчэ ў 1928 годзе гаварыў:

«У нас ёсць людзі, якія гатовы вясцяваць нашу некультурнасць. Калі ты непісьменны або пішаш няправільна і выхваляешся сваёй адсталасцю, ты рабочы ад «станка», табе гонар і павага. Калі ты вылез з некультурнасці, навучыся грамадска авалодаць навукай, ты чужы, «адарваўся» ад мас, перастаў быць рабочым. Я думаю, што мы не рушы ўперад ні на крок, пакуль не вытравім гэтага варварства і дзікасці. Рабочы клас не можа стаць сапраўдным гаспадаром краіны, калі ён не здолее выбрыцца з некультурнасці, калі ён не здолее стварыць сваёй уласнай інтэлігенцыі, калі ён не авалодае навукай і не здолее кіраваць гаспадаркай на аснове навукі» *).

Рыхтуючыся да вялікага сацыялістычнага наступу, партыя, не пакладаючы рук, кавала новыя кадры большэвікоў-спецыялістаў па ўсіх галінах ведаў.

На VIII з'ездзе комсамола таварыш Сталін заклікаў моладзь:

«вучыцца, сцяўшы зубы, не баючыся, што ворагі будуць смяяцца над намі, над нашым невуцтвам, над нашай адсталасцю».

* В. І. Ленін, І. В. Сталін «Аб моладзі», стар. 202. Партвыдат. 1936.

вонай Арміі. Больш 50 чалавек моладзі Дабрынёва вучацца ў інстытутах і тэхнікумах.

Да Кастрычніцкай рэвалюцыі ў вёсцы Халамер'е, Мехаўскага раёна, мясцовай інтэлігенцыі было 4 чалавекі. Зараз у Халамер'е ёсць свая, савецкая інтэлігенцыя, якая вышля з народа: 20 настаўнікаў, 10 медычных работнікаў, 7 работнікаў сувязі і інш.

Савецкая Беларусь стала рэспублікай сучаснай пісьменнасці. Зараз яна мае 22 вышэйшыя навучальныя установы, 80 педвучылішчаў і тэхнікумаў з 32 тысячамі студэнтаў. Колькасць настаўнікаў у параўнанні з 1914 годам вырасла амаль у 5 раз. У сталінскіх школах навучаецца звыш 1 мільёна савецкіх дзяцей. Дзесяткі тысяч дорослых рабочых, служачых, каласнікаў наведваюць вячэрнія школы.

Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя расчысціла шлях для магутнага росквіту творчых сіл і здольнасцей беларускага народа. Вышнім цветом расцвіла ў нас культура, навука, мастацтва. Пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі створан магутны атрад савецкай інтэлігенцыі. Выраслі і загартаваліся ў баях з ворагамі народа нашы кадры. Толькі за год 2 вышчодкі падрыхтаваны звыш 5 тысяч чалавек вышэйшай і 14 тысяч сярэдняй кваліфікацыі. Сярод іх звыш 1700 педагогаў, 650 інжынераў, 850 медработнікаў, 2 тысячы спецыялістаў сельскай гаспадаркі і т. д.

Беларуская ССР ганарыцца такім выдатным кузняй кадраў, высокакваліфікаваных спецыялістаў як Менскі ўніверсітэцкі гарадок, у інстытутах якога займаецца звыш 6 тысяч студэнтаў і працуе больш 500 навуковых работнікаў, урачы і педагогі, юрысты і планавікі, інжынеры і эканамісты, фізікі і матэматыкі. Многія выдатныя навуковыя работнікі, шырока вядомыя беларускаму народу, атрымалі асвету ў інстытутах БССР. Сярод іх доктар медычных навук, загадчык кафедры нармальнай анатоміі Медінстытута Давід Маісеевіч Голуб; доктар медыцыны, загадчык кафедры гісторыі і эмбрыялогіі Пётр Якаўлевіч Герке; дацэнты Беларускага Дзяржаўнага ўніверсітэта Лямон, Дудкоў, Ваўчок, малады навуковы работнік Медінстытута камсамольцаў Іван Крукаў, які напісаў ужо 4 навуковыя работы, і інш. Многім з іх беларускі народ выказаў сваё высокае давер, абраўшы ў наш сацыялістычны парлямэнт. Дэпутатамі Вярхоўнага Савета БССР абраны прэзідэнт Акадэміі Навук БССР тав. Горэх, прафесар Меліх, настаўніца Пруднікова, кампазітары Туранкоў і Багатыроў.

Беларускі народ пад кіраўніцтвам большавіцкай партыі вырастае цэлую плеяду мастакоў, скульптараў, кампазітараў, артыстаў.

З нестра беларускага народа вышлі ордынскія Янка Купала, Якуб Колас, Змітрок Бядуля, Міхась Лынькоў, Эдуард Сямукіненак, Пятро Глебкі, Віктар Бярозка і многія майстры мастацкага слова. У Савецкай Беларусі выраслі таленавітыя кадры актараў і спевакоў, якія маюць усе матчымаці стварыць высокакаснае, поўнакроўнае мастацтва, вартасць вялікай ленінска-сталінскай эпохі.

Паралельна з бурным ростам сацыялістычнай індустрыі расцвітае творча-тэхнічная інтэлігенцыя нашай рэспублікі. Інжынер аршанскага ільнокамбіната тав. Сцепанавіч з групай маладых спецыялістаў нястомна працуе над асваеннем магутнасці ільнокамбіната, закліканая адыграць велізарную ролю ў нашай тэхнічнай прамысловасці.

насці. Працоўныя Смалянскай выбарчай акругі высока ацанілі заслугі тав. Сцепанавай, абраўшы яе дэпутатам у Вярхоўны Совет БССР.

Рабочыя Менскага завода імя Кірава добра ведаюць і любяць маладога інжынера-комуніста Аляксея Ільча Золава—здольнага арганізатара вытворчасці, таленавітага прапагандыста.

Прыкладным прадстаўніком нашай новай інтэлігенцыі з народных нізю з'яўляецца дырэктар віцебскай трыкатажнай фабрыкі «КІМ» дэпутат Вярхоўнага Совета БССР тав. Хаміна, якая некалькі год назад была работніцай гэтай фабрыкі. Сотні былых рабочых і работніц фабрыкі з'яўляюцца зараз кіраўнікамі розных участкаў вытворчасці. Прадзільшчыца тав. Апорцава, скончышы інстытут, кіруе цяпер буйнейшым цэхам фабрыкі.

Зараз, калі наша краіна ўступае ў трэцюю сталінскую пяцігодку, пяцігодку «завяршэння будаўніцтва бяскласавага сацыялістычнага грамадства і паступовага пераходу ад сацыялізма да камунізма, калі раінаючае значэнне набывае справа камуністычнага выхавання працоўных, перамаганне перажыткаў капіталізма ў свядомасці людзей будаўнікоў камунізма»*),—з усёй сілай паўстае пытанне аб ліквідацыі тэарэтычнай адсталасці нашых кадраў і, галоўным чынам, нашай інтэлігенцыі. Партыя, вялікі Сталін не толькі паставілі гэту задачу зараз, але і ўказалі шляхі і сродкі яе паспяховага вырашэння.

Выдатнай зброяй марксісцка-ленінскага выхавання нашых кадраў з'яўляецца «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)», дзе з усёй яснасцю і глыбіней выкладзены асновы марксізма-ленінізма. З выхадам у свет гэтага глыбока навуковага твору, складзенага пры непасрэдным удзеле геніяльнага правадыра народаў таварыша Сталіна, партыя атрымала магутны сродак для ўзбраення будаўнікоў сацыялізма вучэннем Маркса—Энгельса—Леніна—Сталіна. «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)» з'яўляецца ўвасабленнем велізарнага вопыту большэвіцкай партыі, яе гераічнай барацьбы за пабудову сацыялістычнага грамадства, каштоўнейшым укладам у скарбніцу марксізма-ленінізма. Глыбокае вывучэнне гэтага твору дапаможа савецкай інтэлігенцыі авалодаць большэвізмам, ўзіме яе рэвалюцыйную пільнасць, узброіць неспрымимасцю да усіх ворагаў народа, умінем распазнаваць іх пад любою маскай.

Паваротным пунктам у ідэйным жыцці савецкай інтэлігенцыі і ўсяго савецкага народа з'яўляецца рашэнне ЦК ВКП(б) «Аб паставіх партыйнай прапаганды ў сувязі з выхаваннем «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)». У гэтым рашэнні ЦК ВКП(б) рэзка акцэнтавана гаворка адносінах да савецкай інтэлігенцыі, якая павінна ў заўважнай ступені і накіраванні ідэйна-выхавальнай работы з ёю, і ўказаў, што «такія антыбольшэвіцкія адносіны да савецкай інтэлігенцыі з'яўляюцца дзікімі, хуліганскімі і небяспечнымі для савецкай дзяржавы».

З часу апублікавання пастановы ЦК ВКП(б) аб прапагандзе прайшло тры месяцы. Партыйныя арганізацыі, перабудоўваючы ўсю сістэму прапагандысцкай работы, значна павысілі ўвагу і клопаты аб савецкай інтэлігенцыі ў справе ўзбраення яе большэвізмам.

Як прыклад разумення велізарнай важнасці гістарычнай пастановы ЦК ВКП(б) аб партыйнай прапагандзе, можна прывесці партыйную арганізацыю Наркомфіна БССР. Яна палітычна абслугоўвае калектыв інжынераў, эканамістаў, планавікаў, бухгалтараў

*) З тэзісаў даклада тав. Молатава.

і іншых работнікаў. Пастанова ЦК ВКП(б) даведзена да кожнага камуніста. Партком гутарыў з 30 членамі і кандыдатамі партыі і беспартыйнымі работнікамі. У таварыскіх гутарках выявілася, што камуністы і беспартыйныя работнікі праяўляюць вялікі інтарэс і цягу да вывучэння гісторыі партыі. Член партыі тав. Шэкалаў глыбока вывучыў першы раздзел гісторыі партыі, рэгулярна чытае артыкулы па тэарэтычных пытаннях, якія змяшчаюцца ў газетах і журналах. Тав. Расказаў вёў канспект пры вывучэнні першых двух раздзелаў «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)» і зараз працуе над першакрынцамі, а таксама рэгулярна чытае філасофскія артыкулы ў журнале «Пад сцягам марксізма». Член партыі тав. Чыкорская да пастановы ЦК ВКП(б) аб прапагандзе займалася ў гуртку, што яе не задавальняла. Зараз яна з вялікім інтарэсам узялася за самастойнае вывучэнне гісторыі ВКП(б) і працуе над кнігай Леніна «Што рабіць?»

Партыйная арганізацыя ставіць на сходах тэарэтычныя пытанні, рыхтуе тэарэтычныя канферэнцыі з удзелам камуністаў і беспартыйных, што яшчэ больш узняло інтарэс да вывучэння гісторыі партыі.

Аднак не ўсе кіраўнікі партыйных арганізацый па сапраўдnamу ўзяліся за рэалізацыю ўказанняў ЦК ВКП(б).

У Чырвонаслабодскім раёне ў снежні мінулага года былі прачытаны 2 лекцыі кваліфікаваным прапагандыстам па тэме «Што такое «прыяцелі» народа і як яны ваююць супроць сацыял-дэмакратыі». Але ні на адну з гэтых лекцый не былі запрошаны інтэлігенцыя Кагановіцкі горрайком, партыі (Менск) склікаў расны сход інтэлігенцыі 3 чаканых 1.600 чалавек па сходы прысутнічала толькі 400. Многія пярвічныя партарганізацыі (СНК, Наркоммашапірома, Ціркуратуры, Галоўгандля і інш.) не пактапацця апазавецца срод інтэлігенцыю аб гэтым важным сходзе.

Многія машынерна-тэхнічныя работнікі завода імя Мяснікова (Менск) узяліся за глыбокае вывучэнне гісторыі ВКП(б), а адна партком не арганізаваў ім дапамогі.

Прыкладам фармальна бюракратычных тлумачэнняў гісторыі партыі можа служыць такі факт: партыйны сход бабруйскіх работнікаў гор. Бабруйска (партгор. тав. Астэрмун) пасля домеркавання пастановы ЦК ВКП(б) аб партыйным тэарэтычным вывучэнні паступілае, з дазволу калумі, рашэнне «Разарнуць «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)» пасля таго, як скончым гаданыя абавязкі».

Гэта гаворыць аб тым, што не ўсе кіраўнікі партыйных арганізацый зразумелі важнасць работы сярод інтэлігенцыі ў абласці марксісцка-ленінскай тэорыі.

Каб дапамагчы савецкай інтэлігенцыі вывучэнню гісторыі ВКП(б) неабходна увесці ў сістэму агульных сходы інтэлігенцыі. Праводзіць іх трэба дыферэнцыявана, па групам, не тапіючыся за вялікай колькасцю прысутных. Такія сходы будуць садзейнічаць збліжэнню партыйных арганізацый з рознымі групамі інтэлігенцыі, лепшаму азнаямленню з іх запросамі, што ў сваю чаргу дапаможа лепш арганізаваць партыйную прапаганду. Работа сярод савецкай інтэлігенцыі не павінна насіць кампанейскі характар. Над узбраеннем савецкай інтэлігенцыі вучэннем Маркса, Энгельса, Леніна, Сталіна неабходна працаваць крапатліва, сістэматычна, штодзённа.

У трэцяй пяцігодцы перад крайнай паўстае важнейшая задача— узняць культурна-тэхнічны узровень рабочага класа да ўзроўню работнікаў інжынерна-тэхнічнай працы. Выключную ролю у гэтай справе павінна адыграць наша інтэлігенцыя—перадавы атрад работнікаў культурнага фронту.

У тэзісах тав. Жданава зусім правільна і своєчасова пастаўлена пытанне аб адмене катэгорыі пры прыёме ў партыю. Ліквідацыя катэгорый дасць лепшую частцы савецкай інтэлігенцыі магчымасць уліцца ў рады большэвіцкай партыі і разам з ёю вырашаць адказнейшыя задачы трэцяй пяцігодкі—«завяршэнне будаўніцтва бяскла-савога сацыялістычнага грамадства і паступовага пераходу ад соцыялізма к камунізму».

У тэзісах к дакладу тав. Жданава на XVIII зездзе ВКП(б) гаворыцца, што ў нашай краіне карэнным чынам змяніўся рабочы клас, сялянства, інтэлігенцыя:

«Савецкая інтэлігенцыя—гэта учарашнія рабочыя і сяляне і сыны рабочых і сялян, якія вылучаны на камандныя пасты. Савецкая інтэлігенцыя служыць не капіталізму, як старая інтэлігенцыя, а сацыялізму, і з'яўляецца роўнапраўным членам сацыялістычнага грамадства».

Гэтыя змены, якія мяркуюцца ўнесці ў статут ВКП(б), знаменны шырокі водзук у масах працоўных і савецкай інтэлігенцыі.

Працоўныя нашай краіны сустракаюць XVIII зезд партыі з вострым нахлоснем і ўздыхам. На фабрыках, заводах, у савецкіх установах шырока разгарнулася сацыялістычнае спадборніцтва, каб сустраць XVIII зезд партыі новымі вытворчымі перамогамі на ўсіх участках сацыялістычнага будаўніцтва.

Трэба не забываць таго, што ўсе нашы кадры грамадскіх і дзяржаўных дзеячоў, камандны склад у прамысловасці і сельскай гаспадарцы, кіравнікі калектывізацыі і каласных арганізацый, лідэры павук і мастакоў, уся армія савецкай вайны і афіцэры і чыноўнікі звязаны з дзяржаўным крэдытам і ўдзялаю краіне. На гэтых кадрах ляжаць цяжкія задачы будаўніцтва дзяржавы, рабочых і сялян, сацыялізму і сацыялістычнага грамадства. Дзяржава і народ правялі і правяць і далей правяць.

Таму першачарговая, важнейшая задача ўсіх партыйных арганізацый—дапамагчы сацыялістычнаму будаўніцтву і перамогам марксісцка-ленінскай тэорыі, авалодання большэвізмам.

Цяпер, калі ставіцца задача сацыялістычнага камунізму ў працоўных, калі свядомыя адносіны да сваіх абавязкаў, чэсны грод на карысць дзяржавы рашаюць поспех выканання далейшых задач сацыялістычнага будаўніцтва, «гіганцкі ўзнімаецца роля савецкай інтэлігенцыі, якая ўмее па-большэвіцку працаваць, па-большэвіцку змагацца за ўздым культурнасці і камуністычнай свядомасці працоўных». Таму ганаровай і адказнай задачай партыйных арганізацый і кожнага камуніста з'яўляецца яшчэ большае згуртаванне мас, згуртаванне савецкай інтэлігенцыі на барацьбу за поўны трыумф камунізма.

Трэба цвёрда засвойць, што зараз рашаюць справу кадры, якія асвойлі тэхніку вытворчасці, рашаюць справу савецкіх культурных сіл. Яны змогуць выканаць свае гістарычныя задачы толькі ў тым

выпадку, калі нястомна будуць авалодваць большэвізмам, вялікай тэорыяй Маркса—Энгельса—Леніна—Сталіна.

Пакончыць з пагардлівымі адносінамі да нашай інтэлігенцыі, да палітычнага выхавання кадраў, ідэйна згуртаваць яе пад сцягам ленінізма, выхаваць яе ў духу беззаветнай адданасці ідэям камунізма, узброіць марксісцка-ленінскай тэорыяй—значыць рушыць наперад справу камунізма.

Партыйныя арганізацыі павінны ўсямерна дапамагаць нашай савецкай інтэлігенцыі ў яе самастойнай сістэматычнай і ўпартай рабоце над сабой, у авалоданні гісторыяй большэвіцкай партыі, у вывучэнні асноўных твораў Маркса Энгельса—Леніна—Сталіна.

Трэба арганізаваць пры партыйных кабінетах індывідуальныя і групавыя кансультацыі сіламі высокакваліфікаваных прапагандыстаў, дапамагчы нашым кадрам, якія самастойна вывучаюць гісторыю ВКП(б).

Неабходна палепшыць палітычную работу сярод інтэлігенцыі, шырока ўцягваць яе ў грамадска-палітычнае жыццё, падрыхтоўваць лепшых настаўнікаў, урачоў, інжынераў, тэхнікаў, аграмоў, зоаветработнікаў, савецкіх профсаюзны і калгасны актыў да ўступлення ў большэвіцкую партыю.

Узмацненне работы партыйных і комсамольскіх арганізацый сярод савецкай інтэлігенцыі яшчэ вышэй узніме яе актыўнасць у правядзенні гаспадарча-палітычных кампаній, узмацніць рост партыйных і комсамольскіх арганізацый за лік лепшай часткі інтэлігенцыі, забяспечыць палепшанне работы савецкіх, гаспадарчых і гандлёва-кааперацыйных арганізацый.

А. Свям

Аб двух родах войн

«Кароткі курс гісторыі ВКП(б)» і рашэнне ЦК ВКП(б) «Аб паста-
ноўцы партыйнай прапаганды» нанеслі сакрушальны ўдар скажэнням
марксісцка-ленінскіх поглядаў па пытанню аб характары войн у сү-
часную эпоху, неразуменню розніцы паміж войнамі справядлівымі і
несправядлівымі, няправільным поглядам на большэвікоў як на
свайго роду «пацыфістаў».

Гэтыя важнейшыя гістарычныя дакументы паклалі канец усім
гэтым скажэнням і чотка сфармулявалі марксісцка-ленінскія погляды
па пытанню аб характары войн справядлівых і несправядлівых.

«Большэвікі,—гаворыцца ў VI раздзеле «Кароткага курса
гісторыі ВКП(б)»—не былі супроць усякай вайны. Яны былі
толькі супроць захватніцкай, супроць імперыялістычнай вайны.
Большэвікі лічылі, што вайна бывае двух разоў:

а) вайна справядлівая, незахватніцкая, вызваленчая, якая
мае на мэце або абарону народа ад знешняга нападу і супро-
ць зняволення, або вызваленне народа ад рабства капіталізма,
або, нарэшце, вызваленне калоніі і залежных краін ад гнету
імперыялістаў, і

б) вайна несправядлівая, захватніцкая, якая мае на мэце
захват і зняволенне чужых краін, чужых народаў.

Вайну першага роду большэвікі падтрымлівалі. Што чапы-
чыць вайны другога роду, большэвікі лічылі, што супроць яе
трэба весці ратуючую барацьбу аж да рэвалюцыі і ажаржэння
свайго імперыялістычнага ўрада».

Гэта і з'яўляецца вынікам вызначэння двух родаў войн зыходзячы
вывадам з усяго велізарнага тэарэтычнага і практычнага вопыту
марксізма-ленінізма. Яно ярка паказвае, што большэвікі не з'яў-
ляюцца праймакамі усякай вайны, а прымаюць законнасць і са-
умную неабходнасць справядлівых войн, падтрымліваюць іх і а-
гоняць час вядуць ратуючую і паслядоўную барацьбу супроць за-
хватніцкіх, несправядлівых войн.

Пытаннем аб характары і родах войн заняліся неаднакроць ас-
новапаложнікі навуковага камунізма—Маркс і Энгельс, гэтым пы-
таннем займаўся Ленін, займаўся ім і займаецца таварыш Сталін.

Маркс і Энгельс прысвяцілі пытанню аб справядливай і неспра-
вядливай вайне многа ўвагі, вывучаючы канкрэтныя войны, перажы-
тыя чалавецтвам на розных этапах развіцця грамадства. Яны пака-
залі, што войны абодвух родаў мелі месца ў розныя эпохі развіцця

грамадства. Гак, справядлівымі, незахватніцкімі воінамі яны лічылі вайну вялікага рускага народа супроць нямецкіх «псоў-рыцараў», разбітых Александрам Неўскім у Лядовым пабоішчы ў 1242 годзе. Справядлівай, вызваленчай вайной была вайна Дзімітрыя Данскога супроць мангольскіх заваявальнікаў; вызваленчая барацьба рускага народа супроць польскіх паноў у XVII веку; айчынная вайна рускага народа супроць нашэствія Напалеона ў 1812 годзе. Ва ўсіх гэтых справядлівых войнах вялікі рускі народ, адстоіваючы сваю радзіму ад варожага нападу, праявіў цуды гераізма і самаафярнасці. Справядлівыя войны вялі рэвалюцыйныя арміі рэспубліканскай Францыі супроць кааліцыі абсалютысцкіх поўфеадальных дзяржаў. Вызваленчай, народнай, справядлівай вайной была вайна іспанцаў і іншых еўрапейскіх народаў супроць уладарніцтва Напалеона I.

Вывучаючы вайну 1870—1871 гг., Маркс і Энгельс указвалі, што ў сваёй першай стадыі гэта вайна была справядлівай для Прусіі, якая змагалася супроць іншаземных захватчыкаў, загім, пасля перамогі прусакоў над Францыяй, стала захватніцкай вайной Прусіі супроць Францыі і, нарэшце, вырадзілася ў вайну міжнароднага капітала, у саюз Бисмарка і Тэра супроць наўстаўшых рабочых і насельніцтва Парыжа. Вайну парыжскіх комунараў супроць версальцаў Маркс называе самай справядлівай вайной, якую калі-небудзь перажывала чалавецтва.

Асновапаложнікі марксізма-ленінізма Маркс, Энгельс, Ленін і Сталін неаднакроць адзначалі, што вырашэнне пытання аб справядлівасці або несправядлівасці той ці іншай вайны маючыма толькі на падставе навуковага аналізу прычын узнікнення кожнай данай канкрэтнай вайны. Спыняючыся на войнах капіталістычнай эпохі, яны звязвалі вырашэнне гэтага пытання з пытаннем аб канкрэтных задачх барацьбы рабочага класа са сацыялізмам. Пытанне аб справядлівасці, справядлівасці той ці іншай канкрэтнай вайны вырашалася ім з улікам таго, перамога якога з ваяючых бакоў адкрывае больш шырокія перспектывы для паспяховай барацьбы за сацыялізм. В. І. Ленін, адзначаючы, што пасля французскай буржуазнай рэвалюцыі і аж да Парыжскай камуны, «з 1789 да 1871 г., адным з тыпаў войнаў былі войны буржуазна-прагрэсіўнага, нацыянальна-вызваленчага характару», указваў, што «галоўным зместам і гістарычным значэннем гэтых войнаў было звяржэнне абсалютызма і феадальна-пакрыў іх, звяржэнне чужанацыянальнага гнёту» *).

«Галоўным класам, які тады, у часе гэтых войнаў і прымаючы ўдзел у гэтых войнах, ішоў па ўзыходзячай уверх лініі і які адзіны толькі мог выступаць з падаўляючай сілай супроць феадальна-абсалютысцкіх устаноў, была буржуазія... Народны рух у галоўных, закранаемых вайной, краінах быў тады агульнадэмакратычным, г. зн. буржуазна-дэмакратычным па свайму эканамічнаму і класавому зместу. Зусім натуральна, што іншага пытання тады нельга было і ставіць, акрамя пытання аб тым, поспех якой буржуазіі, пры якой камбінацыі, пры няўдачы якой з рэакцыйных (феадальна-абсалютысцкіх, затрымліваючых уздым буржуазіі) сіл абяцае больш «прастору» для сучаснай дэмакратыі» **).

*) В. І. Ленін т. XVIII, стар. 193—194.

**) Там-жа, стар. 109—110.

Было-б неправильно думать, что все войны этого периода были несправедливыми, справедливыми, вызванными войнами. Побач з такими войнами, як анчынная война 1812 г. або испанская война супроць Наполеона, мелі месца реакційныя, захватніцкія, несправядливыя войны. Несправядливыя, захватніцкія войны супярэчаць інтарэсам працоўных мас, бо яны вядуцца ва ўмовах заняволення іншых народаў і ў інтарэсах ўмацавання рэакцыі. Такімі былі, напрыклад, войны капіталістычных дзяржаў за захват і заняволенне калоній, войны Англіі і Францыі супроць Кітая і т. п.

Асаблівае значэнне пытанне аб справядлівых і несправядлівых войнах набывае ў эпоху імперыялізма.

З 1871 па 1917 год разражаецца вельмі вялікая колькасць узброеных канфліктаў — войнаў і інтэрвенцый. Ленин у сваіх 17 годках вялікіх войнаў, якія мелі месца за гэты перыяд: 1877 г. — руска-турэцкая война; 1879 г. — война Англіі з зулусамі; 1881 г. — война Англіі з бурамі; 1885 г. — война Францыі з Кітаем з-за Тянцзіна; 1894-95 г. — японска-кітайская вайна; 1895 г. — война Францыі з Мадагаскарам; 1896 г. — італа-абісінская вайна, якая скончылася разгромам італьянскіх захватчыкаў; 1897 г. — грэка-турэцкая вайна; 1898 г. — іспанска-амерыканская вайна; 1899-1902 г. — другая англа-бурская вайна; 1900-1901 г.г. — падаўленне боксерскага паўстання ў Кітаі; 1904-1907 г. — вайна Германіі з імперыяй герэро; 1904-1905 г. — руска-японская вайна; 1911-1912 г.г. — італа-турэцкая вайна; 1912 г. — дзве балканскія войны і, нарэшце, 1914 г. — першая сусветная імперыялістычная вайна за дзятлы перадае свету. Зместам пераможаных войнаў была барацьба імперыялістычных дзяржаў за раздзел і пераўладкаванне калоній і барацьба імперыялістычных дзяржаў супроць «каланіяльных народаў» за іх заняволенне.

Для кожнай новай вайны народныя масы ставілі пытанне: ці справядліва гэтая, канкрэтная вайна. Гэта пытанне стала адным са сродкаў барацьбы новага, паслядоўна рэволюцыйнага класа пролетарыята супроць імперыялістычнай знешняй палітыкі реакцыйнай буржуазіі, супроць грабежніцкіх, захватніцкіх войнаў.

Пытанне аб адносінах пролетарыята да войнаў імперыялістычнай эпохі было ўсебакова распрацавана ў працах савецкага праўдывага працоўнага ўсяго свету В. І. Ленина.

Ленин нешакроць звяртаўся да гэтых пытанняў у сувязі з канкрэтнымі войнамі гэтага перыяду, асабліва ж у сувязі з руска-японскай вайнай 1904-1905 г.г. і ў сувязі з балканскімі войнамі 1912 г. Зусім выключную увагу ўдзяляў ён гэтаму пытанню ў час сусветнай імперыялістычнай вайны 1914-1918 г.г., якая ахвіліла ўвесь свет і шар і хвагнула ў сваю мясарубку сусня міліянаў працоўных усіх краін. Гэта хваля Ленина пытанню аб вайне была прадыхавана гэтым фактам, што пытанне аб адносінах да гэтай вайны было ў той перыяд адным з асноўных пытанняў рабочага руху.

У вайне 1914-1918 г.г. ідэалагі і імперыялістычнай буржуазіі і лідэры абанкрочваліся. Інтэрнацыянала выступалі адным фронтам. Імперыялістычная буржуазія і яе лакеі не мелі адыкрыта заявіць, што вайна вядзецца ў інтарэсах пануючых класаў, на такую вайну было-б цяжка мабілізаваць масы. Вось чаму ўсе, зацкаваленыя ў вайне, пачынаючы ад Вільгельма і Нікалая, заяўлялі, што гэтая

вайна з'яўляецца вызваленчай, законнай, справядливай вайной. Па няцце справядливай вайны, якое жыло ў свядомасці шырокіх мас, было таксама мабілізавана на вайну, як і ўсе іншыя сродкі, і было далека не апошнім сродкам сакрушэння ваеннай магутнасці праціўніка.

Бараніла Ленін і Сталін супроць імперыялістычнай вайны 1914—1918 г.г., сканцэнтравалася перш за ўсё на выкрыцці грабавіцкага, імперыялістычнага характару гэтай вайны, на растлумачэнні шырокім масам працоўных, што даная вайна ні для адной з ваюючых кааліцый дзяржаў не з'яўляецца ні абарончай, ні прагрэсіўнай, ні справядливай вайной.

Для выкалення гэтых задачы Ленін прынцыпова ўвёў тэарэтычны вопыт, накоплены рэволюцыйным рабочым рухам па гэтаму пытанню. Выступаючы супроць вайны 1914—1918 г.г., Ленін перш за ўсё праводзіў грань паміж адносінамі да вайны пролетарскай рэволюцыйнай партыі і адносінамі да вайны ліберальна-буржуазных пацыфістаў і пацыфісткуючых соцыял-дэмакратаў, захараўшыхся яшчэ галоўным чынам у так званых нейтральных краінах.

Ленін заяўляў, што большэвікі не супроць усякай вайны. Большэвікі адрозніваюцца ад пацыфістаў, ад анархістаў, талстоўцаў і іншых «прынцыповых» праціўнікаў вайны тым, што прызнаюць неабходнасць гістарычнага вывучэння кожнай канкрэтнай вайны. Большэвікі прызнаюць, што ва ўсе гістарычныя эпохі былі і прагрэсіўныя войны і рэакцыйныя войны, войны нацыянальна-вызваленчыя і войны захватчыя. Значыць, патрэбна не пацыфісцкая дэкламацыя аб жахах вайны пагугл, а навуковы аналіз данай канкрэтнай вайны, вайны, якая пачалася паміж дзяржавамі ў жніўні 1914 г. Трэба вырашыць спачатку, што гэта за вайна, у якіх мэтах яна вядзецца, кім і супроць каго, якія будуць яе вынікі для рабочага класа і працоўных усяго свету і, на аснове марксісцкага навуковага аналізу гэтых пытанняў, вызначыць свае адносіны да яе.

Ленін дае зусім канкрэтны адказ на пытанне аб тым, як жа вырашаць пытанне, ці з'яўляецца тая ці іншая вайна справядливай, законнай, прагрэсіўнай і г. д. Марксісцкае, г. зн. адна навуковае рашэнне гэтага пытання заключаецца ў вывучэнні папярэдняй вайне палітыкі дзяржаў, якая прывяла да вайны. Вайна—ёсць працяг палітыкі.

«Калі палітыка была імперыялісцкая, г. зн. абараняючая інтарэсы фінансавага капітала, рабуючая і прыгнятаючая калоніі і чужыя краіны, то і вайна, выцякаючая з гэтай палітыкі, ёсць імперыялісцкая вайна. Калі палітыка была нацыянальна-вызваленчая, г. зн. выражаўшая масавы рух супроць нацыянальнага гнёту, то вайна, выцякаючая з такой палітыкі, ёсць нацыянальна-вызваленчая вайна» *).

Пры вывучэнні пытання аб характары той ці іншай канкрэтнай вайны неабходна браць галоўнае і асноўнае, адмятаць усё, што з'яўляецца яе сапраўдным сэнсам.

Ленін указвае, што гэта за галоўнае і асноўнае:

«Для абывацеля важна, дзе стаяць войскі, хто зараз перамагае. Для марксіста важна, з-за чаго вядзецца даная вайна, у часе якой могуць быць пераможцамі то адны, то другія» **).

*) В. І. Ленін, т. XIX, стар. 199.

**) Там-жа.

Ленін указвае таксама, што марксіст павінен, у адрозненне ад абывацеля, разбірацца ў тым, якімі класамі, дзеля якой палітычнай мэты вядзецца даная вайна.

Зыходзячы з гэтых тэарэтычных устаноў, Ленін падышоў канкрэтна і да вайны 1914—1918 гг., выкрыўшы яе імперыялісцкі, захватніцкі, грабежніцкі характар.

Найбольш шырока распаўсюджанай была «тэорыя» «абароны бацькаўшчыны». Пад лозунгам «абароны бацькаўшчыны» галасавалі а ваенныя крэдыты лідэры соцыял-шавіністаў, гэты-ж лозунг адопілі і ў афіцыйных партыях і парламентах. Ленін асудзіў усю гэтую тэарэтычную і практычную палітыку пануючых класаў ашуквалі працоўных, імкнучыся прыкрыць грабежніцкі характар вайны 1914—1918 гг. У артыкуле «Аб карыкатуры на марксізм» Ленін падрабязна выясняе палітычнае значэнне гэтага лозунга ў розных войнах. Рэзка глумячыся над ідэяй Пяляда, які аб'яўляў гэты лозунг «зрадніцкім», Ленін таварыствам, што гэты лозунг з'яўляецца і заўсёды будзе з'яўляцца здрадніцкім для тых, хто судзіць механічна паўтараць яго, не разумеючы значэння, не удумваючыся ў справу, абмяжоўваючыся запамінаннем слоў без аналізу іх сэнсу «У сапраўдна-нацыянальнай вайне словы «абарона бацькаўшчыны» зусім не абман і мы зусім не супроць яе» і пацвердзіў, што Ленін сваю думку. Але вайна 1914—1918 гг.—не нацыянальная вайна. «Фразы аб абароне бацькаўшчыны ў данай вайне абтыжана выданцём імперыялісцкую вайну... вайну з-за раздзелу калоній, з-за рабунку чужых зямель і т. д., за нацыянальную вайну» **).

Сапраўдная прычына вайны 1914—1918 гг. не ў тым, што «яна старана звяртае нацыянальны гист, другая абараняе яго. Вайна ідзе паміж двума групамі прыгнятальнікаў, паміж двума разбоішнікамі з-за дзеляжы здабычы.

«Каротка:—гаворыць Ленін,—вайна паміж імперыялісцкімі, (г. зн. прыгнятаючымі цэлы рад чужых народаў, апутваючымі іх сецямі залежнасці ад фінансавага капітала і інш.) вялікімі дзяржавамі або ў саюзе з імі ёсць імперыялісцкая вайна. Такіх вайнаў 1914—6 гг. (1918 г.—А. С.) «Абарона бацькаўшчыны» ёсць абман у гэтай вайне, ёсць апраўданне яе» ***).

У радзе сваіх выступленняў ужо ў самым пачатку вайны 1914—1918 гг. Ленін, зыходзячы з навуковага аналізу характару вайны, указаў на палітычныя задачы міжнароднага пролетарыята ў імперыялістычнай вайне.

У гэтай вайне, у адрозненне ад нацыянальна-вызваленчых войнаў, нальга вырашаць пытанне аб адносінах да яе пролетарыята з пункта погляду таго, «паражэнне якой з двух груп ваюючых нацыяў было б найменшым злом для соцыялізма» ****). Задачай марксістаў павінна быць у першую чаргу барацьба супроць шавінізма сваёй краіны, выкрыццё імперыялістычных мэт свайго ўрада, паражэнне сваіх імперыялістаў, ператварэнне імперыялістычнай вайны ў вайну грамадзянскую.

«Ператварэнне сучаснай імперыялісцкай вайны ў грамадзянскую вайну ёсць адзіна правільны пролетарскі лозунг, указ-

*) В. І. Ленін, т. XIX, стар. 197.

**) Там-жа

***) Там-жа, стар. 200.

****) В. І. Ленін, т. XVIII, стар. 65.

васми вопытам Комуны, намечаны Базельскэй (1912 г.) рэзалюцыяй і выцякаючы з усіх умоў імперыялісцкай вайны паміж высока развітымі буржуазнымі краінамі»^{*)}.

Ленін, развіваючы і рухаючы далей вучэнне Маркса, паказаў, што лозунг паражэння свайго ўрада у імперыялістычнай вайне з'яўляецца ва ўмовах імперыялістычнай стадыі капіталізма адзіна магчымым аказам паслядоўнай рэволюцыйнай партыі на імперыялістычную вайну, калі гэтая партыя не хоча прынесці інтарэсы міжнароднага пролетарыята ў афяру выгодам міжнароднага імперыялізма.

«Пры гэтым Ленін лічыў, што палітыку паражэння свайго імперыялістычнага ўрада павінны праводзіць не толькі рускія рэволюцыянеры, але і рэволюцыйныя партыі рабочага класа ўсіх ваюючых краін».

Выступаючы супроць цэнтрыстаў, высюваўшых лозунг «ні перамог, ні паражэнняў», і супроць «звонкіх фраз» Троцкага, на сугнасі апраўдваўшых адкрыты соцыял-шавінізм, Ленін паказаў, што «рэволюцыйная барацьба супроць вайны» з'яўляецца надутай фразаністым і безмясцовым воклічам, «калі пад ёю не разумець рэволюцыйныя дзеянні супроць свайго ўрада і ў часе вайны»^{**)}. Рэволюцыйныя-ж дзеянні ў часе вайны—гэта, паслядоўна разважаючы, нішто іншае як паслядоўная класавая барацьба супроць сваёй буржуазіі і яе ўрада, якая немінуча перарастае ў рэволюцыю і грамадзянскую вайну. Адмаўленне ад задачы звяржэння ўлады буржуазіі шляхам рэволюцыі азначае, такім чынам, класавы мір на час вайны, адмаўленне ад асноўнай мэты пролетарскага рэволюцыйнага руху. Ленін ўказваў, што той, хто хацеў бы абвергнуць лозунг паражэння свайго ўрада ў імперыялістычнай вайне, павінен быў бы даказаць, што даная імперыялістычная вайна не ёсць імперыялістычная і рэакцыйная, што і яна прагрэсіўная і вызваленчая, справядлівая вайна, што перамога данага ўрада ў гэтай вайне (як гэта было ў нацыянальных войнах мінулай эпохі) аб'ектыўна ідзе на карысць соцыялізма, напыраючы магчымае арганізацыі рабочага класа і яго барацьбы за свае мэты.

Вучэнне Леніна аб вайне і задачах пролетарыята ў часе вайны не вычэрпваецца распрацоўкаю пытання аб імперыялістычных войнах. Распрацоўваючы гэта пытанне прыкладна да вайны 1914—1918 гг., Ленін ні на мінуту не ўпускае з-пад увагі і магчымасць іншых тыпаў воін пры імперыялізме і неабходнасць вызначыць задачы пролетарыята і ў гэтых войнах.

Побач з імперыялістычнымі войнамі, у якіх абодва бакі вядуць выцякаючую з усёй іх палітыкі грабежніцкую вайну, у эпоху імперыялізма маюць месца і войны імперыялістычных дзяржаў супроць слабых народаў, супроць каланіяльных і поўкаланіяльных краін, і войны паўстаўшых супроць чужаземнага гнету народаў. У 1916 г. Ленін у палеміцы з Розай Люксембург (артыкул «Аб брашурцы Юніуса» г. XIX) паказаў, выступаючы супроць тэзіса Р. Люксембург аб немагчымасці нацыянальных воін пры імперыялізме, немінучасць нацыянальных воін з боку калоній і поўкалоній.

«Гісторыя XX века,—пісаў Ленін у артыкуле «Военная пра-

*) В. І. Ленін, т. XVIII, стар. 66.

**) Кароткі курс гісторыі ВКП(б)*, стар. 160.

*) В. І. Ленін, т. XVIII, стар. 169.

грама пролетарскай рэвалюцыі»—гэтага века «разбэшчанага імперыялізма», поўна каланіяльных войнаў. Але тое, што мы, еўрапейцы, імперыялісцкія прыгнятальнікі большасці народаў свету, з уласцівым нам гнусным еўрапейскім шавінізмам, называем «каланіяльнымі войнамі», гэта часта нацыянальныя войны або нацыянальныя паўстанні гэтых прыгнечаных народаў. Адна з самых асноўных уласцівасцей імперыялізма заключаецца якраз у тым, што ён паскарае развіццё капіталізма ў самых адсталых краінах і тым самым пашырае і абвастрае барацьбу супроць нацыянальнага прыгнечання» *).

Больш таго: у той-жа палеміцы Ленін з усёй акрэсленасцю адверг тэзіс Розы Люксембург, што ў эпоху імперыялізма войны, нават тыя, што пачаліся, як нацыянальныя войны, немінуча перарастаюць у імперыялістычныя войны. Такое пераростанне можа быць, але можа і не быць. Не толькі нацыянальная вайна можа ператварыцца ў імперыялістычную, але і наадварот: імперыялістычная вайна можа ператварыцца ў нацыянальную, указвае Ленін. Нацыянальная вайна не траціць, па-Леніну, свайго характару, калі да яе ў якасці прыўваходзячага, не маючага сур'ёзнага значэння элемента, прымешваецца імперыялістычнае спаборніцтва. Прыкладам такога роду з'яўляецца вайна Злучаных Штатаў за вызваленне ад Англіі, у якой на баку Злучаных Штатаў былі Францыя і Іспанія, што знаходзіліся ў вярхоўных адносінах з Англіяй з-за калоній. Нацыянальныя войны магчымы ў эпоху імперыялізма, указвае Ленін, не толькі як войны каланіяльных і поўкаланіяльных народаў супроць імперыялізма, але і як войны некаторых еўрапейскіх нацый за вызваленне ад чужаацыянальнага гнету. Ленін падкрэслівае, што эпоха імперыялізма

«ніколі не выключае нацыянальных войнаў, напр., з боку маленькіх (дапусцім, анэктыраваных або нацыянальна-прыгнечаных) дзяржаў супроць імперыялісцкіх дзяржаў, як не выключае яна і нацыянальных рухаў у вялікім маштабе на усходзе Еўропы» **).

Пытанне аб адносінах пролетарыята да гэтых войнаў Ленін разглядае ў сувязі з пытаннем аб адносінах пролетарыята да нацыянальных і каланіяльных рухаў у эпоху імперыялізма.

Адстойваючы права кожнай прыгнечанай нацыі на самавызначэнне, аж да аддзялення і ўтварэння самастойнай нацыянальнай дзяржавы, Ленін указвае, што гэта права прыгнечаных нацый могуць ажыццявіць у эпоху імперыялізма, як правіла, у выніку нацыянальна-вызваленчай вайны. У 1916 г., выкрываючы апартуністычныя ўстаноўкі у нацыянальным пытанні здрадніка Пятакова, «адмаўляюшага» права нацыі на самавызначэнне і на вызваленчую вайну супроць імперыялізма, Ленін у артыкуле «Аб карыкатуры на марксізм» указвае, што такая вайна з'яўляецца прагрэсівай, вызваленчай і справядлівай вайной, што кожны марксіст абавязан падтрымаць такую вайну і дапамагчы прыгнечанай нацыі вызваліцца ад імперыялістычнага панавання.

У канцы першай сусветнай імперыялістычнай вайны пытанне аб справядлівасці і несправядлівасці вайны павстала ў новай плоскасці, як пытанне аб адносінах да войнаў паміж сацыялістычнымі дзяржавамі і краінамі капіталістычнага ааружэння. Першая імперыялістычная

*) В. І. Ленін, т. XIX, стар. 324.

**) Там-жа, стар. 183.

вайна ўзрушыла ўсю сістэму сусветнага капіталізма і паклала пачатак перыяду яго агуднага крызісу. Яна абвастрыла класавую барацьбу, разгортванне якой прывяло да прарыву імперыялістычнага фронту ў яго найбольш слабым звяне Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя ў Расіі зваргта панаванне буржуазіі, уласцівае ў жыцці новай дзяржавы диктатура пролетарыята ў дзяржаўнай форме Савецкай улады, паклала пачатак міжнароднай рэвалюцыі пролетарыята.

Зыходзячы з закона нероўнамернага развіцця капіталізма і магчымасці перамогі сацыялізма першапачаткова ў адной або некалькіх краінах, Ленін, яшчэ да Кастрычніцкай рэвалюцыі, у артыкуле «Ваенная праграма пролетарскай рэвалюцыі» ўказваў, што такое адначасовае суіснаванне двух антаганістычных класавых сістэм немінуха павінна прывесці да спроб з боку капіталістычных краін вядушыць сацыялістычныя краіны з дапамогай вайны, «павінна выклікаць не толькі трыванні, але і прамое імкненне буржуазіі іншых краін да разгрому пераможнага пролетарыята сацыялістычнай дзяржавы» *). Пазней, пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі, Ленін неаднакроць звярчаўся да гэтага палажэння. З асаблівай сілай падкрэсліваў яго таварыш Сталін, развіваючы вучэнне Леніна аб магчымасці пабудовы сацыялізма ў адной краіне і, канкрэтна, у СССР, ва ўмовах капіталістычнага акружэння. Пытанне аб магчымасці вайны і інтэрвенцыі краін капіталістычнага акружэння супроць краін сацыялізма было звязана таварышом Сталіным з пытаннем аб канчатковай перамозе сацыялізма.

Вайну пролетарыята, узяўшага ўладу ў свае рукі, супроць варожага імперыялістычнага акружэння Ленін называў неаднакроць законнай і справядлівай вайной. «Было-б проста глупа, — гаварыў ён, — адмаўляць «абарону бацькаўшчыны»... з боку пераможнага пролетарыята ў яго вайне супроць якога-небудзь Галіфе буржуазнай дзяржавы» *). У гэтым выпадку «вайна з нашага боку была-б законнай і справядлівай» **).

Леніну і Сталіну прышлося кіраваць нашай партыяй і краінай у першай такой вайне капіталістычнага свету супроць сацыялістычнай дзяржавы. Гэта вайна, як вядома, працягвалася з 1917 па 1922 год. Супроць народаў СССР выступалі і арміі германскага імперыялізма і англа-франка-япона-італьянскія, і іншыя інтэрвенцыі, якія арганізавалі тры паходы Антанты. Толькі ў 1922 г. з узяццем Владзівастока чырвонымі часцямі быў пакладзен канец японскай інтэрвенцыі.

«Большэвіцкая партыя падмае рабочых і сялян на ацечную вайну супроць іншакраінных захватчыкаў і буржуазна-памешчыцкай белагвардзейшчыны. Савецкая рэспубліка і яе Чырвоная армія разбіваюць аднаго за другім стаўленікаў Антанты — Калчака, Юдзеніча, Дзенікіна, Краснова, Врангеля, вышываюць з Украіны і Беларусі яшчэ аднаго стаўленіка Антанты — Пілсудскага і, такім чынам, адбіваюць замежную ваенную інтэрвенцыю, выганяюць вон яе войскі з межаў Савецкай краіны» ***).

Вайна рабочых і сялян за ўладу Советаў была не толькі вайной супроць чужанацыянальнага гнёту, вайной супроць спроб захвату і расчлянэння зямель народаў СССР, яна была рэвалюцыйнай вайной.

*) В. І. Ленін, т. XIX, стар. 325.

**) Там-жа.

***). Кароткі курс гісторыі ВКП(б)*, стар. 233—234.

пролетарыята за вызваленне народа ад рабства капіталізма, былі вайной за соцыялізм.

«Кастрычніцкая рэвалюцыя не ёсць толькі рэвалюцыя ў нацыянальных рамках. Яна ёсць першы за ўсё, і закліканы перамяніць існуючыя суадносіны паміж, бо ў іх адно з асноўных паварот у сучаснай гісторыі чалавечай культуры і дзейнасці, з'явіўся пераход ад феадалізму да сучаснага свету».

І гэты пераход ад феадалізму да сучаснага свету і ёсць і сёння і сяляні СССР супроць міжнароднага капітала

Разгледзім цяпер, як ставіцца і вяртаецца гісторыя да сучаснай лівай і несправядлівай вайне пасля першай сусветнай імперыялістычнай вайны і асабліва ў цяперашні час, калі другая імперыялістычная вайна пачалася ўжо і захаціла ў сваю арбіту сотні мільёнаў людзей.

Першыя паўтара дзесяткі год пасля сканчэння вайны 1914—1918 гг. прайшлі пад знакам пацыфізму і абвешчання вайне публічнай анафемы. Не толькі правадыры анархістычнага соцыял-рэфармісцкага інтэрнацыянала (Кауцкі, Отто Баўэр, Вандэрвельд і інш.), але і практычныя палітыкі імперыялістычных дзяржаў (Вільгельм, Брыан, Келлаг і інш.) абвешчваюць наступленне новай эры ў гісторыі чалавецтва: эры ўсеагульнага міру, безапаснасці, мірнага супрацоўніцтва народаў, плаўнага бяскрыўснага развіцця капіталізма, працвітання і т. д. Прыняты на Парыжскай мірнай канферэнцыі ў 1919 г. статут Лігі нацый не аб'яўляе, праўда, вайну як гэткую, па-за законам, але ўстанаўляе сістэму, пры якой не ўсякая вайна з'яўляецца «дазволенай», «законнай» вайной.

Далейшы крок у гэтым напрамку быў зроблен так званым пактам Келлага—Брыана ў 1928 г., якім быў урачыста асуджан «зварот да вайны для вырашэння міжнародных спрэчак» і зафіксавана абавязальнасць дзяржаў адмовіцца ад вайны, «як зброі нацыянальнай палітыкі ў іх адносінах паміж сабою» (арт. 1).

Адначасова з гэтым на працягу раду год Ліга нацый «працуе» над праблемай разбраення і абмежавання узбраенняў, над праблемай безапаснасці, над пытаннем аб забароне некаторых сродкаў вайны (хімічнай і бактэрыялагічнай вайны). Гэта, як яе называе тав. Літвінаў, «эра пацыфізма» цягнецца да 1929—33 гг., да таго моманту, калі небывалы эканамічны крызіс, які развіўся ва ўмовах агульнага крызісу капіталістычнай сістэмы, настолькі абвастрыў усё супярэчнасці, што контуры новай вайны зусім выразна абрысаваліся на палітычным гарызонце.

Гэты шумны шырокавяшчальны пацыфізм спалучаецца з практыкай імперыялістычнага гвалту і разбою. Не кажучы ўжо аб вайне супроць савецкіх рэспублік (гл. вышэй), што з благаслаўлення «пацыфістаў» вялі з 1918 па 1922 год імперыялістычныя ўрады, якія і пасля паражэння ні на минуту не пакідалі падрыхтоўкі новай вайны супроць СССР,—рабаўнічыя захватніцкія войны і інтэрвенцыі былі не менш частымі з'явамі міжнароднага жыцця, чым да 1918 года. Вайна контррэвалюцыйнай буржуазіі супроць Венгерскай і Баварскай савецкіх рэспублік (1919 г.), інтэрвенцыя імперыялістычных дзяржаў у Кітаі ў часе рэвалюцыі 1925—1927 гг., падаўленне нацыя-

* І. В. Сталін, «Пытанні ленынізма», стар. 203.

нальних паўстанняў у Марокко, Сіры, Інданезіі і т. д. і т. п. паказалі, што капіталістычны свет раздзіраецца такімі глыбокімі і вострымі супярэчнасцямі, якія вядуць яго да новай, другой сусветнай вайны і да новых разбурэнняў звенняў наспех змацаванага імперыялістычнага ланцуга.

Ужо ў 1930 г. таварыш Сталін у дакладзе XVI з'езду партыі указвае на тое, што важнейшым вынікам сусветнага эканамічнага крызіса 1929-1933 гг. з'яўляецца апагэе і абвастрэнне супярэчнасцей, уласцівых сусветнаму капіталізму. Апаляюцца і абвастраюцца супярэчнасці паміж важнейшымі імперыялістычнымі краінамі, барацьба за рынкі збыту, барацьба за сыравіну, за вываз капітала. Апаляюцца і абвастраюцца супярэчнасці паміж краінамі, пераможанымі ў вайне 1914-1918 гг., і краінамі пераможанымі. Апаляюцца і абвастраюцца супярэчнасці паміж імперыялістычнымі дзяржавамі і каланіяльнымі і залежнымі краінамі. Парэшце апаляюцца і абвастраюцца супярэчнасці паміж буржуазіяй і пролетарыятам у капіталістычных краінах.

Обвастрэнне гэтых супярэчнасцей, як з геніяльнай празарлівасцю указаў таварыш Сталін, азначала, што буржуазія будзе шукаць выхад з гэтага становішча ў фашызаванні ў галіне унутранай палітыкі і ў імперыялістычнай вайне і інтэрвенцыі ў галіне знешняй палітыкі, і што пролетарыят, змагаючыся з капіталістычнай эксплуатацыяй і вяртаючы сабе свабоду, будзе шукаць выхад у рэвалюцыі.)

Таварыш Сталін паказаў, што рэакцыяная буржуазія будзе прабаваць вырашанае гэтыя супярэчнасці з конт СССР «гэтыя Краіны советаў, цытавалі рэвалюцыю, рэвалюцыяны зручкі для свайго існавання рабочы клас і калоніі, пераінкаджаючы наладзіць новую вайну, пераінкаджаючы перадаць свет на-новаму, пераінкаджаючы таснадарыць на свайм абырыным унутраным рынку, так неабходным капіталістам, асабліва цяпер, у сувязі з эканамічным крызісам» **)

У 1931—1932 г. імперыялістычная фашызаваная Японія пачала нахватніцкую грабежніцкую вайну з Кітаем. На Далёкім Усходзе аформіўся першы ачаг другой імперыялістычнай вайны. У 1933 г. улада ў Германіі была захопленая прэсіўным гітлераўскім фашызмам, асіміраванай найбольш рэакцыянай, найбольш імперыялістычнай, найбольш шавіністычных элементаў фінансавага, манопалістычнага капітала Германскі фашызм, які да захвату ўлады, адкрыта аб'явіў сваю праграму захватніцкай вайны супроць Аўстрыі, Чэхаславакіі, Балканскіх краін, Францыі, каланіяльных народаў, Англіі і СССР. Знешняя палітыка фашысцкай Германіі неўзабаве паказала, што ў кантры Еўропы склаўся другі ачаг імперыялістычнай вайны. Італя-аб'ектская вайна 1935 г., герман-італьянская вайна супроць іспанскага народа, якая пачалася ў 1936 г., пачырэнне японі-кітайскай вайны на увесь Кітай у 1937 г., захват Аўстрыі вясной 1938 г. і расчлененне Чэхаславакіі восенню 1938 г. адкрылі новую, другую імперыялістычную вайну.

«Усе гэтыя факты паказваюць, што другая імперыялістычная вайна ўжо на справе пачалася... Пачалі вайну ў розных канцах свету тры імпэрыялістычныя дзяржавы: фашысцкая, правяцкая і Германія, Японія і Італія. Італія і Японія гэтыя тэтарыі пра-сторы ад Ісраэля да Індый. Вайна пачалася ўжо ўцягнуць

1 Гл. «Пытанні дашы» ... 27

2 «Пытанні дашы» ... 30

у сваю арбіту больш поўмільярда насельніцтва. Яна ідзе ў канчатковым выніку супроць капіталістычных інтарэсаў Англіі, Францыі, ЗША, бо мае сваёй мэтай перадзел свету і сфер уплыву ў карысць агрэсіўных краін і за кошт гэтых так званых дэмакратычных дзяржаў*).

Асобныя ўмовы, у якіх пачалася другая імперыялістычная вайна: адносна слабасць Германіі, Італіі і Японіі ў параўнанні з Англіяй, Францыяй і ЗША, факт існавання на адной шостай частцы сушы магутнай сацыялістычнай дзяржавы - СССР, рост рэвалюцыйнай антыфашысцкай барацьбы рабочага класа і шырокіх працоўных мас пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі (народны фронт) і рост нацыянальна-вызваленчага руху ў паўкаланіяльных, залежных, краінах (нацыянальны антыімперыялістычны фронт у Кітаі) — абумовілі яе «даволі дзіўны і аднабокі характар» **). Вайну вядуць і разгортваюць фашысцкія агрэсары. Асноўныя дзяржавы, капіталістычным інтарэсам якіх вайна пагражае ў першую чаргу, апасаючыся рабочага руху ў Еўропе і нацыянальна-вызваленчага руху ў Азіі і лічачы фашызм добрым процідзелам супроць гэтых рухаў, здаюць свае пазіцыі фашысцкім агрэсарам. Ваенныя дзеянні разыгрываюцца не паміж дзвюма групамі імперыялістычных дзяржаў: фашысцкай і так званай дэмакратычнай. Гэта захватніцкая вайна разыгрываецца на сцене маалабароненых народаў Абісініі, Іспаніі, Кітая, яна пагражала разырацца на сцене Аўстрыі і Чэхаславакіі (якія без бою былі зданы захватчыкам), яна пагражае Польшчы, Літве, Даніі, Бельгіі з тым, каб праз некаторы час пагражаць ужо і сільным дзяржавам.

Не выклікае сумнення, што гэта вайна з'яўляецца з боку Германіі, Італіі, Японіі захватніцкай, несправядливай вайной з усімі выцякаючымі адсюль для рабочага класа гэтых краін вывадамі. Рабочы клас гэтых краін у сваіх уласных інтарэсах павінен весці і вядзе рашучую барацьбу супроць сваіх фашысцкіх урадаў, стаць за паражэнне гэтых урадаў, за ператварэнне іх імперыялістычнай вайны ў вайну грамадзянскую.

Бясспрэчна таксама, што вайна кітайскага народа супроць Японіі, вайна абісінскага народа супроць Італіі, вайна іспанскага народа супроць Італіі і Германіі з'яўляюцца справядлівымі войнамі. Войны гэтых народаў супроць фашысцкіх агрэсараў справядлівыя, на першае, таму, што кожная з іх вядзецца «ў абарону народа ад знешняга нападу і спроб яго заняволення».

Кожная з гэтых войнаў мае свае асаблівасці

Вайна абісінскага народа была 'нацыянальнай вайной супроць імпэрыялістычнага захватчыкаў. Дарэмна італьянскія фашысты прабывалі замаскаваць рабаўнічы характар сваёй вайны спасылкамі на тое, што фашызм нясе «ў дзікую Абісінію культуру і асвету», што «негус царок рабаўладальнікаў» і т. п. Звесь свет зразумеў, што ў гэтай вайне справядлівае, права і сапраўды прагрэс — на баку абісінскага народа, хоць-бы і з негусам на чале, а не на баку фашысцкага Рыма.

Вайна кітайскага народа ёсць таксама барацьба супроць імпэрыялістычнага захватчыка. Але яе значэнне перарастае гэта вызначэнне. Кітай з яго 400-мільённым насельніцтвам, велізарнымі багаццямі і становішчам у свеце — не бедная «захалусная» Абісінія. Ад ходу

*) «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)», стар. 314.

**) Там-жа, стар. 315.

народа, з вайной кітайскага народа, узмаціла-б супраціўленне народаў Аб'ісініі, яна захавала-б зброю ў руках чэхаславацкага народа і звязалася-б з яго барацьбой супроць фашызма.

Гэта была-б справядлівая вайна.

Рабочы клас зразумеў гэта, бурна пратэстуючы супроць мюнхенскай капітуляцыі, вынікам якой было ўзмацненне фашысцкай рэакцыі ва ўсім свеце. Рабочы клас пайшоў на мабілізацыйныя пункты. Бясспрэчна, ён падтрымаў-бы гэту справядлівую вайну. Бясспрэчна таксама, што у такой вайне ён не зліўся-б з уласнай буржуазіяй, высоўваў-бы і падтрымліваў свае класавыя патрабаванні, захоўваў і развіваў свае класавыя арганізацыі і змагаўся-б супроць выраджэння гэтай антыфашысцкай вайны ў імперыялістычную, **захватніцкую вайну.**

Пазіцыя СССР у пытанні аб другой імперыялістычнай вайне зусім ясна. Яна вызначаецца неаднаразовымі заявамі кіраўнікоў нашай партыі і савецкага ўрада—т.т. Сталіна, Молатава, Варашылава—аб тым, што наша знешняя палітыка ёсць палітыка міру. Гэту палітыку міру наша партыя, савецкі ўрад і увесь савецкі народ праводзяць з першых дзен Кастрычніка 1917 г. Савецкі народ заваяваў права на мір са зброяй у руках, у барацьбе супроць белавардзейскай контррэвалюцыі і замежнай інтэрвенцыі. Гэты мір патрэбен нам для таго, каб працаваць, закатаваць рукавы, над будаўніцтвам камуністычнага грамадства ва ўмовах варожага капіталістычнага акружэння.

Сваё нязменнае міралюб'е СССР неаднакроць даказваў на самых рознастайных паводах і ў самай рознастайнай міжнароднай абстаноўцы. Савецкі ўрад прыняў удзел у работах Лігі Нацый па раззбраенню, унёс праект поўнага раззбраення і, пасля правалу яго капіталістычнымі дзяржавамі, — праект частковага скарачэння узбраенняў (1927—1932 гг.), СССР падпісаў пакт Келата аб забароне вайны (1928 г.), увёў гэты пакт датэрмінова ў дзеянне ў сваіх адносінах з радамі заходніх суседзяў, заключіў дагаворы аб неагрэсіі і маршым выдзяленні спрэчак з усімі пагранічнымі дзяржавамі, у тым ліку Японія, якая адмовілася заключыць такі дагавор; падпісаў пакт аб узаемнай абароне краін кантыненту аб выніковай вайне (1931 г.), а таксама ў 1933 г. у Лігу Нацый; падпісаў у Л. Падпісаванне ўсё гэта было зроблена з асаблівым пільным уважэннем да таго, каб фронт дзяржаў, зацікаўленых у захаванні міру; прыняў у 1935 г. рэзалюцыю калектыўнай безапаснасці, заключыўшы дагаворы аб агульнай асабістай дапамозе з Францыяй, Чэхаславакіяй, Манголіяй.

Савецкі Саюз за ўвесь час свайго існавання не заняў ні аднаго тэрыторыі, не заняў ні аднаго народа, але адмовіўся добраахвотна ад «рэпарацый» ад усіх палітычных, юрыдычных, эканамічных і культурных прыморскіх, вынішніх цэркваў Расіі і ўсім ім прадставіў. Мярнуў палітыка СССР выдма ўсёму свету і ініцыявае да СССР змяшчэння ўсёх працоўных, усяго пераможца, прэсуната чалавецтва.

Савецкі Саюз змагаўся супроць узнікнення другой імперыялістычнай вайны. Вуснамі таварыша Сталіна савецкі народ падтрымліваў чалавецтва аб абвастрэнні ваеннай небяспекі, аб утварэнні чагого вайны ў Азіі і Еўропе. Савецкі Саюз выступаў пры кожным новым акце агрэсіі, пры узнікненні кожнай новай канкрэтнай вайны,

якая з'яўляецца звяном у ланцугу другой імперыялістычнай вайны, на баку народаў і краін, падвергшыхся агрэсіі. Совецкі Саюз указваў, што адным сродкам папярэджання новай, другой імперыялістычнай вайны з'яўляецца палітыка недзялімага міру і калектыўнай безапаснасці, палітыка адпору любому акту агрэсіі, адкуль-бы ён ні зыходзіў.

Совецкі Саюз са спакойным сумленнем можа сказаць, што ім было зроблена ўсё ад яго залежачае, каб папярэдзіць развязванне фашысцкімі агрэсарамі новай сусветнай вайны. Не далей як у верасні—кастрычніку 1938 года СССР цвёрда і недвусэнсоўна заявіў, што ён гатоў выканаць усе свае абавязацельствы па франка-савецкаму і савецка-чэхаславацкаму пакту аб узаемнай дапамозе ў выпадку нападу Германіі на Чэхаславакію. Усяму свету ясна, што вина за расчлянэнне Чэхаславакіі, за новае абвастрэнне становішча, за рост фашысцкай пагрозы вайны ляжыць на мюнхенскіх «міратворцах», прадаўшых Чэхаславакію і справу міру.

СССР разумее, што другая імперыялістычная вайна «не можа не быць сур'езнейшай небяспекай для ўсіх народаў і, у першую чаргу, для СССР» *).

Народы СССР памятаюць неаднаразовыя папярэджанні геніяльных правадыроў працоўнага чалавецтва—Леніна і Сталіна—аб немінучасці вайны паміж краінай соцьялізма і краінамі капіталістычнага акружэння. «На самай справе было-б смешна і глупа закрываць вочы на факт капіталістычнага акружэння і думаць, што нашы знешнія ворагі, напрыклад, фашысты не папрабуюць пры выпадку зрабіць на СССР ваенны напад» —папярэджваў нас яшчэ зусім нядаўна таварыш Сталін у сваім адказе на пісьмо комсамольца Іванова. Другая імперыялістычная вайна можа даць такі «выпадак» фашыстам і можа разгарнуцца як вайна адной або некалькіх фашысцкіх краін супроць СССР. Змагаючыся за справу ўсеагульнага міру, народы СССР змагаюцца і за мір на сваіх граніцах, за мір для сябе, за мір, кожны дзень якога для нас асабліва каштоўны, бо ён павялічвае сілу і магутнасць нашай соцьялістычнай радзімы і набліжае к трыумфу камунізма.

Наша барацьба супроць вайны не выклікана страхам перад вынікамі такой вайны для СССР. Таварыш Сталін выразіў глыбокае пераконанне ўсіх савецкіх людзей, заявіўшы ў дакладзе на XVII з'ездзе партыі, што вайна супроць СССР «будзе самай небяспечнай для буржуазіі вайной. Яна будзе самай небяспечнай не толькі таму, што народы СССР будуць біцца на смерць за заваёвы рэвалюцыі. Яна будзе самай небяспечнай для буржуазіі яшчэ таму, што вайна будзе праходзіць не толькі на фронтах, але і ў тылу ў прыцэлі. Буржуазія можа не сумнявацца, што шматлікія прыцэлі рабочага класа СССР у Еўропе і Азіі пастараюцца ўдарыць у тыл сваім прыгнятальнікам, якія зацелялі злачынную вайну супроць бацькаўшчыны рабочага класа ўсіх краін» **).

Вайна СССР супроць фашысцкіх агрэсараў будзе самай справядлівай, самай законнай, самай прагрэсіўнай вайной у гісторыі чалавецтва.

Калі фашысцкія агрэсары навязуць нам вайну, мы будзем біць іх на той тэрыторыі, адкуль яны прыдуць. Замежныя інтэрвенты ўжо

*) „Кароткі курс гісторыі ВКП(б)“, стар. 315—316.

**) „Пытанні ленінізма“, стар. 547

не раз маглі пераканацца у гэтым. Даволі ўспомніць вайну з панскаю Польшчай, калі наша доблесная Чырвоная Армія, перашоўшы ў контрнаступленне, біла польскіх паноў на іх-жа тэрыторыі і прымусіла падпісаць Рыжскі мір. У 1929 годзе імперыялісты зноў рашылі папрабаваць нас штыком, але былі разбіты на той тэрыторыі, адкуль прышлі. Той жа лёс напаткаў і японскіх самураяў ля возера Хасан.

Вайна супроць СССР закончыцца поўным знішчэннем армій нашых ворагаў і ліквідацыяй фашысцкага ладу. У гэтым нам акажа дапамогу пролетарыят усіх капіталістычных краін.

Аб значэнні кнігі Плеханава „Да пытання аб развіцці маністычнага погляду на гісторыю“ у прапагандзе ідэй марксізма ў Расіі*)

Таварышы, кніга Плеханава «Да пытання аб развіцці маністычнага погляду на гісторыю» выйшла ў 1895 годзе. Да выхаду ў свет гэтай работы Плеханаў выпусціў дзве кнігі: «Нашы рознагалоссі» (1885 г.) і «Соцыялізм і палітычная барацьба» (1883 г.).

Гэтыя тры кнігі адносяцца да першага перыяда дзейнасці Плеханава, пасля таго, як ён парваў з народнікамі, і ўсе гэтыя кнігі з'яўляюцца вялікім укладам у прапаганду ідэй марксізма ў Расіі.

Владзімір Ільіч Ленін, высока ацэньваючы літаратурныя творы, напісаныя Плеханавым у гэты перыяд, пісаў:

«Яго асабістыя заслугі велізарны ў мінулым. За 20 год, 1883—1903, ён даў шмат выдатных твораў, асабліва суіроць апартуністаў, махістаў, народнікаў» **).

Вядома, што Плеханаў пасля II з'езда РСДРП (1903 г.), скаціўся ў балота апартунізма, у балота меншавізма. Зусім натуральна, што гэта меншавіцкая пазіцыя Плеханава аказала ўплыў на яго далейшую літаратурную творчасць.

Высока ацэньваючы творы Плеханава першага перыяда, Ленін разам з тым бязлітасна крытыкаваў яго за апартуністычныя памылкі, якія ён дапускаў у галіне тэорыі і, у прыватнасці, філасофіі.

Адсюль ясна, што да плеханаўскай літаратурнай спадчыны мы павінны падыходзіць крытычна, бо ў групы «Вызваленне працы», у дзеянасці і літаратурнай прадукцыі Плеханава былі і сур'ёзныя памылкі. У першым праекце праграмы групы «Вызваленне працы» ад 1884 года, «былі яшчэ астатні рэшткі народніцтва, якія пераважвалі над марксізмам» [1, с. 10]. Плеханавы народніцкі погляд на гісторыю і сацыялізм, які пераважваў над марксізмам, у першы перыяд дзейнасці Плеханава аказваў значнае уплыву на развіццё марксізму ў Расіі. Плеханавы марксізм, які пераважваў над народніцтвам, у першы перыяд дзейнасці Плеханава аказваў значнае уплыву на развіццё марксізму ў Расіі. Плеханавы марксізм, які пераважваў над народніцтвам, у першы перыяд дзейнасці Плеханава аказваў значнае уплыву на развіццё марксізму ў Расіі.

Гаворачы аб недахопах і памылковых палажэннях першых прац Плеханава, неабходна ўказваць, што, напрыклад, у брашурцы «Соцыялізм і палітычная барацьба» Плеханаў няправільна расцэньваў пас-

*) Пераздаваемая лекцыя, прачытаная у Вышэйшай школе прапагандысты пры ЦК КП(б)Б.

**) В. І. Ленін, том XVII, стар. 415—416.

**) «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)», стар. 16.

лядоуцаў заклатага народніка П. Лаўрова—аўтара «тэорыі» актыўных «герояў» і пасіўнага «натоўпу», як людзей, якія стаяць амаль на пункце погляду соцыял-дэмакрату і вольны ад народніцкіх традыцый. У названай працы, як і ў праектах праграмы групы «Вызваленне працы», у Плеханава моцна адчуваецца ўплыў Гоцкай праграмы германскай соцыял-дэмакратыі—у пунктах аб «прадукцыйных асацыяцыях», «прамым народным законодаўстве», якія з усёй бязлітаснасцю былі раскрытыкаваны Марксам у «Крытыцы Гоцкай праграмы».

«Гэтыя памылковыя погляды Плеханава былі зародкам яго будучых меншавіцкіх поглядаў»^{*)}.

Задача нашай лекцыі—азнаёміцца з працай Плеханава «Да пытання аб развіцці маністычнага погляду на гісторыю». Перш за ўсё аб самай назве кнігі. Што такое маністычны погляд на гісторыю? Слова «маністычны» узята ад грэчаскага слова «монос», што значыць—адзіны. Такім чынам заглавак кнігі Плеханава можна было б чытаць так: «Да пытання аб развіцці адзінага погляду на гісторыю». Але паўстае пытанне: што азначае выражэнне «адзіны погляд на гісторыю», які развівае Плеханаў у сваёй кнізе? Яно азначае, што Плеханаў развівае матэрыялістычны—маністычны погляд і вядзе барацьбу з ідэалізмам.

Чаму-ж, усё-такі, Плеханаў у назве сваёй кнігі ўжывае такое далёка неппулярнае, няяснае слова як «маністычны»? Ці не лепш было б даць кнізе яскравы заглавак: «Да пытання аб развіцці матэрыялістычнага погляду на гісторыю»? Тым больш, што ў ёй гаворыцца імёна аб матэрыялістычным поглядзе на гісторыю. Плеханаў даў сваёй кнізе такую туманную назву ў разліку, што царская цензура не здолее выявіць яе сапраўднага значэння і дазволіць друкаваць, выйсці ў свет легальна.

Ленін указваў, што гэта кніга Плеханава мела выключнае значэнне ў справе распаўсюджвання ідэй Маркса, што яна выхавала цэлае пакаленне рускіх марксістаў. У «Кароткім курсе гісторыі ВКП(б)» і ў іншых кнігах Леніна і Плеханаў перадае даў марксісцкую крытыку першых поглядаў народнікаў і разгарнуў бліскучую абарону матэрыялістычных поглядаў.

Супроць якіх ідэй, устаноў, прынцыпаў народніцтва выступае Плеханаў?

Гэтым творы Плеханаў паказвае, што народнікі, не ведаючы нічога сапраўды навуковага падыходу да вывучэння грамадства і яго гісторыі, не разумелі таго, што грамадства ні ў якім разе не прадстаўляе сабой хаосу, сумы выпадковых падзей і фактаў, што ў аснове гістарычнага працэса ляжаць аб'ектыўныя законы развіцця, што народнікі трымаюцца такога сугуба памылковага погляду, быццам не існуюць законы развіцця грамадства, а толькі паасобныя «героі», якіх называюць «крытычна дзейнымі асобамі», што народнікі ў сваім падыходзе да грамадства з'яўляюцца метафізікамі, гэта значыць—яны не разглядаюць грамадства ў бесконечным працэсе развіцця на розных ступенях грамадскага руху, змены аднаго грамадскага ладу другім.

Владзімір Ільіч у сваім выдатным творы «Што такое «прняццё народна» і як яны дзейнуюць супроць соцыял-дэмакратаў» разгарнуў

^{*)} «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)», стар. 17.

бязлітасную крытыку і канчаткова разбіў гэтыя сугуба ідэалістычныя погляды народнікаў. Ён паказаў, што для марксістаў не існуе разумення «грамадства наогул», таму што такога грамадства ніколі ў гісторыі не было і быць не можа. Ёсць розныя грамадскія эпохі. Ёсць эпоха першабытнага камунізма, рабаўладальніцкага ладу, феадальнага ладу, капіталістычнага ладу, соцыялістычнага ладу. Гэта ўсё розныя грамадствы, прычым кожнае з іх адметна сваімі асобымі законамі развіцця. Мы стаім на пункце погляду грамадска-эканамічнай фарміцыі, грамадска-эканамічных эпох, а не «грамадства наогул», па-за часам і прэсторай.

Плеханаў у кнізе «Да пытання аб развіцці маністычнага погляду на гісторыю» таксама ўказваў, што народнікі ў сваіх, з дазволу кажучы, філасофскіх поглядах, з'яўляюцца антыдыялектыкамі. Яны не толькі не прызнаюць дыялектыку за адзіны навукова-правільны метада пазнання, але наогул ігнаруюць яе, выдумляючы ўсялякія пошласці, накіштаў таго, што, нібыта, марксісцкая дыялектыка ёсць нішто іншае, як поўнае паўтарэнне ідэалістычнай дыялектыкі Гегеля. Гэтым адносінам народнікаў да дыялектыкі наогул, а таксама іх імкненню даказаць, што, быццам, марксізм проста ўспрыняў дыялектыку Гегеля, крытычна яе не перапрацаваўшы,—Плеханаў таксама наносіць сакрушальны ўдар. Ускрываючы утапічнасць і шкоднасць палітычных поглядаў народнікаў, ён рэзка выступае супроць адмаўлення імі перадавой ролі рабочага класа ў рэвалюцыйным руху і прызнання сялянства галоўнай рэвалюцыйнай сілай.

Плеханаў разбурае ўшчэнт утапічную, «наскрозь ідэалістычную «тэорыю» народнікаў аб «героях і натоўпе», даказаўшы, што народнікі запазычылі яе ў млада-гегельянцаў, галоўным чынам у Бруна Баўэра, супроць якіх Маркс і Энгельс напісалі свой вядомы бліскучы твор «Святое сямейства».

Плеханаў паказвае, што героі могуць адыграць і адыгрываюць вялікую ролю ў гістарычным працэсе толькі пастолькі, паколькі яны ўсведамляюць аб'ектыўную законамернасць самой гісторыі, самога гістарычнага працэса і накіроўваюць сваю дзейнасць адпаведна з ходам гістарычнага развіцця. Калі-ж «герой», «крытычна мыслячая асоба» будзе дзейнічаць не ў адпаведнасці з эканамічным развіццём грамадства, уразрэз з патрэбнасцямі перадавога класа, тады дзейнасць гэтай асобы немінуча асуджана на паражэнне. Народнікі сталі ў позу «герояў», у позу «рыцараў», абвясціўшы, што яны не дачуюцца развіцця капіталізма ў Расіі, што яны яго адменяць. Высмешваючы народнікаў, Плеханаў адзначыў, што якую-б позу яны ні прынялі, з гэтага нічога не выйдзе, бо развіццё капіталізма ў Расіі з'яўляецца відавочным фактам, якога ніхто не можа адмяніць. Сапраўдны дзеяч, «крытычна мыслячая асоба» адыгрывае і будзе адыгрываць вялікую ролю у гістарычным працэсе толькі пры ўмове, калі ён стане на пункт погляду неабходнасці ўскрыцця тых супярэчнасцей, якія ўласцівы капіталізму, разумее немінучасць развіцця капіталізма ў Расіі і неабходнасць арганізацыі пролетарыята для барацьбы з капіталізмам. І толькі гэтым шляхам магчыма дабіцца не адмены, а знішчэння капіталізма.

У барацьбе з народніцкімі поглядамі, з народніцкай «тэорыяй» «герояў і натоўпу» Плеханаў бліскуча адстаяў той правільны марксісцкі погляд, што асоба адыгрывае ролю ў гісторыі, паколькі дзейнасць яе не ідзе ўразрэз з эканамічным развіццём грамадства, ураз-

раз з патрэбнасцямі перадавога класа, гэта значыць не ідзе супроць мас, а выражае інтарэсы, імкненні гэтых мас. Інакш кажучы, не героі ствараюць народ, а народ стварае герояў і рухае наперад гісторыю. Гісторыя робіць герояў, а не наадварот.

У выніку Плеханаў, як аб гэтым сказана ў выдатнай навуковай працы «Кароткім курсе гісторыі ВКП(б)», многа зрабіў для прапаганды поглядаў марксізма ў Расіі. Ён не толькі паказаў, чаму капіталізм у Расіі развіваецца з гістарычнай неабходнасцю, але разам з гэтым даказаў немінучасць яго пагібелі. Плеханаў паказаў, што задача сапраўднага рэвалюцыянера не ў тым, каб разглядаць народ, як нейкую паспуную масу, а ў тым, каб узяцца за справу арганізацыі пролетарыята, дапамагчы рабочаму класу ўсвядоміць свае сілы, свае класавыя інтарэсы, што толькі такі рэвалюцыянер будзе сапраўдным рэвалюцыянерам. Плеханаў у разглядаемай намі кнізе таксама паказаў, што справу знішчэння капіталізма немагчыма ажыццявіць інакш, як толькі шляхам рэвалюцыянага насілля, шляхам падаўлення эксплуатацыйнага класа, што гэту задачу можа ажыццявіць толькі пролетарыят.

* * *

Плеханаў нанёс меткія ўдары народніцтву, але канчатковы разгром народніцтва ажыццявіў Владзімір Ільіч Ленін. У сваім выдатным творы «Што такое «прыяцелі народа» і як яны ваююць супроць сацыял-дэмакратаў?» Владзімір Ільіч канчаткова разбіў народніцкія погляды, выкрыў народнікаў, як фальшывых прыяцеляў народа. Ён паказаў, што ў канчатковым выніку народнікі пайшлі па прымірэнне з самаўладствам, што ў 80-90-х гадах яны па сутнасці сталі выразнікам інтарэсаў кулацкіх слаёў, свядома закрываючы вочы на расслабленне ў вёсцы, не жадаючы бачыць класавы барацьбы ў вёсцы, жудаснага становішча вясковай беднаты, эксплуатацыі яе кулацтвам і сяляк усхваляючы развіццё кулацкіх гаспадарак. У барацьбе з народнікамі, як зменшымі ворагамі марксізма, Ленін геніяльна разнаходзіў рэвалюцыйнага саюза рабочага класа з сялянствам пад кіраўніцтвам пролетарыята, як галоўнага сродку звяржэння царызма, памешчыкаў, буржуазіі. Толькі ленінская барацьба супроць народніцкіх поглядаў знамянуе сабой іх канчатковы разгром.

Пярондзем цяпер да разгляду кнігі Плеханава па раздзелах, каб лепш уявіць сабе яе асноўны змест.

Вельмі характэрна, што першыя раздзелы сваёй кнігі Плеханаў прысвячае аналізу поглядаў на гісторыю, панаваўшых у XVIII і XIX стагоддзях да павулення марксізма. У першым раздзеле разглядаюцца погляды французскіх матэрыялістаў XVIII стагоддзя, у другім — буржуазных гісторыкаў часоў рэстаўрацыі, у трэцім гістарычныя погляды ўтаністаў-соцыялістаў пачатку XIX стагоддзя, у чацвертым — погляды нямецкага класічнага ідэалізма, асабліва Гегеля, і ў пятым, завяршаючым і самым бліскучым раздзеле, разглядаюцца погляды марксізма на развіццё гісторыі.

Целам ве адзначыць, што такі падзел кнігі звязаны з усёй працай і вельмі чаму. Мы ведаем, што Ленін у сваім выдатным артыкуле «Гры крывавы і гры скаланія «свабоды марксізма» гісторыю, а гэта, што марксізм ужо не ў баку ад стабільнай дарогі развіцця сусветнай цывілізацыі, а як пераходны прыяцелі вучэння найвышэйшых прадстаўнікоў філасофіі, палітычнай эканоміі і сацыялізма.

Плеханау разглядае ўзнікненні да Маркса гістарычныя тэорыі, каб выявіць іх абмежаванасць, недастатковасць, неаправдананасць і даказаць, што толькі марксізм, які крытычна перапрацаваў усю пазарэдавую філасофію, стварыў сапраўды навуковую, а не прагістую тэорыю ўсёй чалавечай гісторыі.

У першым раздзеле Плеханаў разглядае французскіх марксістаў, якіх ён называе «буржуазнымі марксістамі». Ён пераходзіць да іх з тымі ж тэмамі, якія ён пераходзіў з марксістамі ў першым раздзеле. У сваіх гучэннях яны выразілі ідэалогію наспяваючай у той час буржуазнай рэвалюцыі. Плеханаў выяўляе, як дадатныя, так і адмоўныя бакі іх поглядаў. Вядома, што французскія матэрыялісты XVIII стагоддзя, будучы механістычнымі матэрыялістамі ў галіне растлумачэння прыроды, былі разам з тым ідэалістамі ў галіне растлумачэння чалавечага грамадскага жыцця. Яны сцвярджалі, што існуе нязменная чалавечая прырода, што, быццам, людзям усіх часоў і народаў уласціва спрадвечу аднолькавая прырода. Чалавек па сваёй прыродзе заўсёды добры, а калі і бывае злым, то винават у гэтым не ён сам, а тое асяроддзе, тая абстаноўка, якая яго акружае. Мы з вамі, як матэрыялісты, ніколі не гаворым і не можам гаварыць аб чалавеку наогул, аб так званай агульна-чалавечай прыродзе. У гістарычным плане мы разглядаем пасабных людзей як прадстаўнікоў розных эпох, розных часоў, розных класаў, і прырода розных людзей уяўляецца намі як прырода іх класа, прырода іх эпохі.

Аб утапістах-соцыялістах Плеханаў гаворыць, што яны ставілі пытанне так: кім з'яўляецца чалавек па сваёй прыродзе — уласнікам ці калектывістам? — і адказвалі, што чалавек з'яўляецца калектывістам, а не індывідуалістам-уласнікам. Ясна, што такая пастаўка пытання сугуба няправільная. Мы-б з вамі раней спыталі: аб якім чалавеку ідзе гутарка, якога ён класа? Калі гутарка ідзе аб рабочым, то ён па сваёй прыродзе з'яўляецца калектывістам, бо яго роля ў працэсе вытворчасці робіць яго калектывістам. Таксама няправільна будзе паставіць пытанне: якім з'яўляецца чалавек па сваёй прыродзе — добрым ці злым? Нельга адцягнута гаварыць аб дабры і зле. Тым часам французскія матэрыялісты, як і іх паслядоўцы, у сваім аналізе чалавечага грамадства зыходзілі якраз з гэтай няправільнай пазіцыі аб чалавечай прыродзе наогул. Яны прызнавалі, што добры па сваёй прыродзе чалавек сапсаван у сілу ўплыву на яго навакольнай абстаноўкі, уплыву асяроддзя. Тым самым яны дайшлі да разумення таго, што чалавек ёсць прадукт навакольнага грамадскага асяроддзя. Але перад французскімі матэрыялістамі, як гэта паказвае Плеханаў, услед за гэтым паўстала другое пытанне: калі добрага па сваёй прыродзе чалавека несе навакольнае асяроддзе, то выходзіць, што гэта асяроддзе неабходна змяніць. Сапраўды, асяроддзе, у якім яны жылі, было феадальным, тады панавала абсалютная манархія, каралеўская ўлада. Безумоўна, гэта асяроддзе трэба было змяніць. Недарма французскія матэрыялісты былі вестунамі наспяваючай буржуазнай рэвалюцыі. Але як змяніць гэта асяроддзе? І вось якраз тут, у адказе на гэта пытанне, французскія матэрыялісты, як паказвае Плеханаў, упадалі ў непрамысмыя супярэчнасці. Гольбах гаворыў, напрыклад: «Пасадзіце мудраца на трон, і грамадскае асяроддзе будзе добрым». Значыць, уся справа толькі ў тым, што не мудрэц сядзіць на троне. Калі-б на трон пасадзіць мудрага цара, мудрага караля, тады-б і ўся грамадская абстаноўка зрабілася іншай і сам чалавек стаў лепшым. Выходзіць так, што, з аднаго боку, — ча-

лавек ёсць прадукт навакольнага асяроддзя, а, з другога, асяроддзе ёсць прадукт чалавека або, інакш кажучы,—яго розуму, яго поглядаў. Супярэчлівая формула: чалавек ёсць прадукт навакольнага грамадскага асяроддзя, а навакольнае грамадства ёсць прадукт поглядаў людзей—стварае, як гаварыў Плеханаў, зачараваны круг, з якога выхад няма.

Гэта супярэчнасць сведчыць аб тым, што французскія матэрыялісты не паднялі і не маглі падняць да матэрыялістычнага разумення з'яву грамадскага жыцця. Так званая агульная тэорыя асяроддзя, з аднаго боку, розум чалавека, з другога, асяроддзе і інструмент, на якім, па думцы французскіх матэрыялістаў, ідэалісты кыццё грамадства. А гэта няправільна.

Маркс у сваіх вядомых тэзісах аб Фейербахаў указвае, што сцвярджэнне матэрыялізму не дапамогло да разумення таго, што сувязны навакольнага грамадскага асяроддзя з чалавечай дзейнасцю можна набыць і зразумець толькі ў працэсе рэвалюцыйнай практыкі.

Толькі вялікае адкрыццё Маркса, што фундаментам грамадства з'яўляюцца матэрыяльныя умовы жыцця людзей, іх эканамічныя умовы, што асновай грамадства з'яўляюцца прадукцыйныя сілы і вытворчыя адносіны, што сваёй практычнай рэвалюцыйнай дзейнасцю чалавек змяняе навакольную прыроду і грамадскае асяроддзе,—толькі гэта адкрыццё з'яўляецца сапраўды навуковым падыходам да разумення з'яў грамадскага жыцця. Прызнанне «розуму» асновай жыцця грамадства ёсць беспрасветны ідэалізм, суцэльная метафізіка, за межы якой французскія матэрыялісты не вышлі, а таму і не маглі даць правільнага тлумачэння гістарычным падзеям. Будучы матэрыялістамі ў вытлумачэнні з'яў прыроды, яны заставаліся ідэалістамі ў разуменні з'яў гісторыі.

Такім чынам, у першым раздзеле сваёй кнігі Плеханаў даказвае абмежаванасць поглядаў французскіх матэрыялістаў. Аднак адсюль ні ў якім разе нельга рабіць вываду, што мы павінны нядбайна адносіцца да спадчыны французскіх матэрыялістаў, адкінуць яе як нічога не вартую з'яву ў развіцці навукі, філасофіі, гісторыі.

Владзімір Ільіч Ленін у сваім артыкуле «Аб значэнні ваяўнічага матэрыялізма» указвае, што мы павінны ўсяляк прапагандаваць, друкаваць у нашых журналах, кнігах вытрымкі з твораў французскіх матэрыялістаў, бо яны пакінулі нам лепшую антырэлігійную літаратуру, якую толькі ведала чалавецтва. Ніколі не трэба забываць, што яны былі матэрыялістамі і змагаліся супроць ідэалізма і рэлігіі.

Далей, у другім раздзеле кнігі, Плеханаў пераходзіць да аналізу поглядаў буржуазных гісторыкаў часоў рэстаўрацыі ва Францыі (пачатак XIX стагоддзя). Такімі гісторыкамі былі Мінье, Гізо і Тэры. Яны апісалі эпоху французскай буржуазнай рэвалюцыі канца XVIII стагоддзя. У параўнанні з французскімі матэрыялістамі, яны ў сваіх грамадска-гістарычных поглядах зрабілі крок уперад. Калі французскія матэрыялісты апеліравалі да чалавечага розуму, як усевырастоўчага сродку ад грамадскага зла, то гісторыкі часоў рэстаўрацыі пачалі тлумачыць асновы дзяржаўнага ладу грамадства з «грамадзянскага быту» або, што яснай,—з адносін уласнасці. Гэта, вядома,—крок уперад. І сапраўды, што значыць сказаць: асновай дзяржаўнага ладу грамадства з'яўляюцца адносіны ўласнасці паміж людзьмі. Гэта значыць сказаць, што ў аснове палітычнага ладу грамадства ляжаць сацыяльныя адносіны паміж людзьмі, што тып і характар дзяржавы залежаць ад таго, якімі з'яўляюцца адносіны ўласнасці ў грамадстве.

Другую заслугу буржуазных гісторыкаў часоў рэстаўрацыі адзначае Маркс. Вось што ён гаворыць у пісьме да Вендэмеера, напісаным у сакавіку 1852 года:

«Што датычыць мяне, то мне не належыць ні тая заслуга, што я адкрыў існаванне класаў у сучасным грамадстве, ні тая, што я адкрыў іх барацьбу паміж сабою. Буржуазныя гісторыкі задоўга да мяне выклалі гістарычнае развіццё гэтай барацьбы класаў, а буржуазныя эканамісты—эканамічную анатомію класаў. Тое, што я зрабіў новага, заключалася ў довадзе наступнага: 1) што існаванне класаў звязана толькі з пэўнымі гістарычнымі фазамі развіцця вытворчасці; 2) што класавая барацьба неминуча вядзе да дыктатуры пролетарыята; 3) што гэтая дыктатура сама складае толькі пераход да знішчэння ўсякіх класаў і да **бяскласавага грамадства**» *).

Значыць, буржуазныя гісторыкі часоў рэстаўрацыі разумелі, што грамадства дзеліцца на класы. Тым не менш яны былі даволі абмежаванымі ў гэтым сваім разуменні, да сапраўднага разумення класаў і класавай барацьбы яны не дайшлі. У канчатковым выніку яны, як і французскія матэрыялісты, апеліравалі да так званай «чалавечай прыроды» і заставаліся на ідэалістычных пазіцыях у разуменні з'яў грамадскага жыцця. Можна сказаць, што яны зрабілі крок уперад ў параўнанні з французскімі матэрыялістамі, але да матэрыялістычнага разумення гісторыі не прыйшлі. Гэта вялікае адкрыццё зрабілі Маркс і Энгельс.

У трэцім раздзеле сваёй кнігі Плеханаў крытыкуе погляды утапістаў-соцыялістаў у пачатку XIX стагоддзя: Сен-Сімона, Шарля Фур'е і Роберта Оуэна. Адначасова ён бясплітна крытыкуе погляды народнікаў (Міхайлоўскага, Карэева і іншых), паказваючы, што яны—суб'ектыўныя соцыёлагі ў разуменні з'яў грамадскага жыцця.

Плеханаў гаворыць, што і утапісты-соцыялісты не ўзняліся да разумення рэальных асноў грамадскага развіцця. Прыроду чалавека яны разглядалі метафізічна, сцвярджаючы, што, калі-б чалавек аказаўся на прыродзе свайго індывідуалістам, а не калектывістам, то наогул не было-б гаворыць аб перабудове грамадства. На думцы утапістаў-соцыялістаў пытанні грамадскай перабудовы цалкам залежалі ад прыроды чалавека, якая з'яўляецца вечна нязменнай.

«Соцыялісты-утапісты гэтай эпохі,—гаворыць Плеханаў,—цалкам трымаюцца антрапалагічных поглядаў французскіх матэрыялістаў. Акурат таксама, як матэрыялісты, яны лічаць чалавека плодам акружаючага яго грамадскага асяроддзя і акурат таксама, як матэрыялісты, яны трапляюць у зачараваны круг, тлумачачы зменчывыя ўласцівасці асяроддзя нязменнымі ўласцівасцямі чалавечай прыроды.

Усе шматлікія утопіі першай паловы нашага века прадстаўляюць сабою нішто іншае, як спробы прыдумаць дасканаласць заканадаўства, трымаючы чалавечую прыроду за вярхоўнае мярыла. Так, Фур'е бярэ за пункт адпраўлення аналіз чалавечых страсцен; так Р. Оуэн выходзіць з «асноўных прынцыпаў навукі аб чалавечай прыродзе» і сцвярджае, што «рацыянальны ўрад» павінен перш за ўсё «вызначыць чалавечую прыроду»; так, сенсіманісты заяўляюць, што іх філасофія грунтуецца на новым

* Маркс і Энгельс, збор. тв., т. XXV, стар. 145—146

разуменні аб чалавечай прыродзе; так фур'ерысты гавораць, што прыдуманая іх настаўнікам грамадская арганізацыя прадстаўляе сабою рад бяспрэчных вывадаў з нязменных законаў чалавечай прыроды» *).

Як бачым, Плеханав, угадваючы ўсіх прадстаўнікоў утапічнага соцыялізму: і Сен-Сімона, і Роберта Оуэна, і Фур'е,—гаворыць, што яны стаяць на пункце погляду нязменнасці чалавечай прыроды, якая абумоўлівае грамадскі лад, грамадскае жыццё чалавека. Іменна ў сілу гэтага утапісты-соцыялісты не маглі стварыць сапраўды навуковай ідэі грамадскай перабудовы. Іх праекты і планы ў галіне стварэння новага грамадства з'яўляюцца хімерычнымі, надуманымі, не маючымі рэальнай базы для рэалізацыі.

Па гэтаму поведзе Плеханав гаворыць:

«Яны не былі ні лібераламі, ні кансерватарамі, ні манархістамі, ні рэспубліканцамі; яны аднолькава гатовы былі ісці і з лібераламі, і з кансерватарамі, і з манархістамі, і з рэспубліканцамі, абы толькі ажыццявіць свае «**практычныя**» і, як ім здавалася, надзвычай **практычныя** планы. Са старых утапістаў у гэтых адносінах асабліва выдатны Фур'е. Ён, як гоголеўскі Кастанжогло, стараўся ўсякую дрэнную скарыстаць для справы. То ён спакушаў ліхвяроў перспектывай велізарных процантаў, якія ім стануць прыносіць іх капіталы ў будучым грамадстве; то ён узяў да аматараў дынь і артышокаў, спакушаючы іх дасканалымі дынямі і артышокамі будучыні; то ён запэўніваў Луві-Філіпа, што ў прынцыпе Орлеанскага дома, якімі цяпер пагарджаюць прынцы крыві, адбою не будзе ад жаніхоў пры новым грамадскім ладзе. Ён хапаўся за кожную саломінку» *).

Такім чынам утапісты-соцыялісты не ведалі сапраўдных шляхоў перабудовы грамадства. Яны не разумелі, што ўсякі план грамадскай перабудовы павінен, на першае, грунтавацца на матэрыяльных умовах жыцця грамадства, з'явіцца адлюстраваннем сапраўдных законаў яго развіцця. Яны не разумелі і таго, што рэалізацыя ідэала грамадскай перабудовы магчыма толькі ў класавай барацьбе. Усе свае надзеі яны ускладалі на маральнае перараджэнне капіталістаў, фабрыкантаў, банкіраў і ўсіх прадстаўнікоў пануючых класаў. Сен-Сімон, Фур'е, Роберт Оуэн думалі, што адны дзеянні сродак дабіцца ператварэння існуючага ладу і стварэння новага—гэта пераканаць капіталістаў у тым, што эксплуатацыя з'яўляецца справай антымаральнай, а паколькі гэта так, то трэба стварыць новае грамадства, дзе не было-б эксплуатацыі, дзе палавалі-б роўнасць. У гэтым сутнасць іх утапізму.

Владзімір Ільіч Ленін гаворыць, што утапічны соцыялізм

крытыкаваў капіталістычнае грамадства, дэдаваў існаванне яго, марыў аб знішчэнні яго, фантазіраў аб сапраўдным будучым пераконаным багатых у амагчынасці знішчэння іх.

Але утапічны соцыялізм не мог аказаць сапраўднага высяду. Ён не ўмеў ні растлумачыць сутнасць навага рабаства, ні прак

* В. Плеханов, Избранные сочинения, т. 1, стр. 100.

* Там жа, стр. 101.

* Там жа, стр. 102.

* Там жа, стр. 103.

літалізме, ні адкрыць законы яго развіцця, ні знайсці тую грамадскую сілу, якая здолена стаць тварцом новага грамадства^{*)}.
Аналізуючы погляды утапістаў-соцыялістаў, Ленін абвясціў наступную выдатную ісціну марксізма

«Людзі заўсёды былі і заўсёды будуць глупенькімі афярамі абману і самаабману ў палітыцы, такуль яны не навучацца з гісторыі маральнымі, рэлігійнымі, палітычнымі, соцыяльнымі фразамі, заявамі, абяцаннямі вышукваць інтарэсы тых ці іншых класаў»^{**)}

Зусім відавочна, што асноўны парок у поглядах утапістаў-соцыялістаў заключаецца ў тым, што яны не ведалі сапраўдных асноў і конаў грамадскага развіцця, ігноравалі пераўтварэнні гісторыі і не бачылі ісцінных шляхоў, якія павінны прывесці да знішчэння старога і стварэння новага грамадства.

Тым не менш, утапістам-соцыялістам належыць тая заслуга, што яны былі першымі, якія ўсвецілі ідэю пераўтварэння грамадства. Яны ўсё, што яны смела ўскрывалі язвы капіталістычнага ладу. Акрытыка гэта акаменела бездапаможнай, бо яны не ведалі сапраўдных законаў развіцця капіталізма, не бачылі рабочага класа, які і выконваў яго гістарычную місію як магільшчыка буржуазнага ладу. Яны не бачылі рабочага шляху у развіцці грамадства, наогул не ведалі рэвалюцыю, мыслілі зваршчыць пераход да соцыялізма шляхам угаварвання, пераконвання капіталістаў у амаральнасці эксплуатацыі.

У чацвёртым раздзеле сваёй кнігі Плеханав аналізуе і крытыкуе погляды німецкага класічнага ідэаліста П'яна на развіццё і становленне ідэі на поглядах Гегеля, які, як вядома, з'яўляўся вяршынай нямецкага класічнага ідэалізма. Аб Гегелю Плеханав гаворыць, як аб мысліцелю, які метафізічнаму пункту погляду нязменнасці жыцця проціпаставіў дыялектычны пункт погляду, г. зн. ідэю аб тым, што з'явы жыцця трэба разглядаць у працэсе іх безупыннага руху, што яны не з'яўляюцца застылымі, а змяняюцца ў працэсе самога гістарычнага развіцця. У гэтай ідэі—асноўнае, самае галоўнае дасягненне, якое дасяглася навуковай мыслью ў асобе нямецкага класічнага ідэаліста. Плеханав гаворыць, што «дыялектыка ёсць душа ўсякага навуковага пазнання», што «кожная з'ява дзейненнем тых самых сіл, якія абумоўліваюць яе існаванне, рана ці позна, але немінуча пераўтваряецца ў сваю ўласную процілегласць».

Плеханав гаворыць, што Гегель паказаў, што развіццё трэба разглядаць не толькі як суцэльную эвалюцыю, дзе адна з'ява абумоўлівае і істотнае другую з'яву, а як прадукт, як вынік барацьбы супярэчнасцей, барацьбы процілегласцей унутры адной і той самай з'явы, унутры адзінаства. Плеханав падкрэслівае ўслед за Энгельсам, што гэта палажэнне было вялікім набыткам чалавечай мысли, вялікім дасягненнем навукі.

Для гегелеўскай дыялектыкі, гаворыць Плеханав, не менш характэрна і разуменне пераходу адной якасці ў другую, пераходу колькасці ў якасць. Калі працэс развіцця жыцця ёсць працэс барацьбы супярэчнасцей, барацьбы процілегласцей унутры адной і той самай з'явы, то гэта барацьба выражаецца ў пераходзе колькасці ў якасць

*) В. І. Ленін, 36. твораў, том XVI, стар. 312.

**) Там-жа, стар. 353.

Аналізуючы падрабязна погляды класічнага ідэалізма ў цэлым і ў

Питання аб гегелевській тριάді, аб адносинах марксізму да яе з'яўляецца надзвычай важным. Вельмі цікава тэма, звязаная з ім. Владзімір Ільч Ленін у сваёй кнізе «Пра пераход ад буржуазнага прыхаду да прыхаду» прыцягвае гэтае пытанне і як яны ваююць супроць сацыял-дэмакратыі. Гэта пытанне пераважна аналізуе Плеханаў у разглядаемай нашай кнізе.

Міхайлоўскі «даказваў», што нібыта закон дыялектыкі, закон аб адмаўленні адмаўлення запазычаны з гегелеўскай трыяды. Разважанні Энгельса аб адмаўленні адмаўлення — гэта лічэ «Анты-Дэморыні» Міхайлоўскі аб яўляе літаральным паўтарэннем гегелеўскай трыяды.

Плеханаў дае сакрушальны адпор спробам Міхайлоўскага. Ён гаворыць, што не толькі у Маркса і Энгельса, але і ў Гегеля трыяда не мае таго сэнсу, які старацца надаць ёй Міхайлоўскі. Маркс і Энгельс, гаворыць Плеханаў, ва ўсіх сваіх творах тлумачылі з'явы не трыядай, а перш за ўсё вывучалі ва ўсёх падрабязнаснях канкрэтную сутнасць таго ці іншага гістарычнага факта, тоі ці іншай з'явы і толькі тады давалі ёй абстрактнае, — ускрываючы яе законамернасць. Маркс і Энгельс ніколі не прыбіралі да сыхем. Яны вывучалі канкрэtnыя факты грамадскіх эпох і на іх падставе ўспрымалі законы развіцця. Што датычыць Гегеля, заяўляе Плеханаў, го у яго творах няма

такого роздзела, у якім-бы гутарка ішла спецыяльна аб гэтай славу-ган трыядзе. Трыяда Гегеля выступае ва ўсіх яго творах, г. зн. у агульным ходзе развіцця ідэі. Гегель ніколі не адмаўляўся ад аналізу гісторычнай рэчаіснасці, якую зусім не чужда было разуменне таго, што значыць воньт у галіне прыродазнаўства, у любой галіне навукі. Усе пошліцы Міхайлоўскага ў адносінах да славуган трыяды раскрыты Леніным у яго вялікім творы: «Што такое «прыяцелі народа» і які яны ваююць супроць соцыял-дэмакратаў?» Плеханаў адзначае, што Міхайлоўскі таксама няправільна тлумачыць прыклад з зярном, які прыводзіць Энгельс для растлумачэння, што такое адмаўленне адмаўлення. Калі Энгельс гаворыць, што расліна ў сваім развіцці праходзіць тры ступені, зярно, сцябло, зярно, то ён мае на ўвазе не толькі гэтыя тры ступені развіцця, а тое, што яна праяўляе свае жыццёвыя сілы: расце, цвіце, апладняецца. Інакш кажучы, Энгельс зусім не будзе схему трох момантаў жыцця расліны, ні ў якім разе не ўдзіскае яе жыццё ў схему гегелеўскай трыяды, як гэта хочацца «даказаць» Міхайлоўскаму, а разглядае яе ва ўсіх момантах канкрэтнага, рэальнага жыцця.

Гаворачы аб філасофіі Гегеля, Плеханаў адзначае, што Гегель, будучы дыялектыкам, разам з тым быў і ідэалістам, а таму не мог правільна вырашыць пытанне аб развіцці грамадства.

Калі, гаворыць Плеханаў, французскія матэрыялісты блыталіся ў праблеме залежнасці нораваў людзей ад канстытуцыі або канстытуцыі ад нораваў людзей, то з гэтай блытанінай Гегель пакончыў. Ён заявіў, што як нравы людзей, так і канстытуцыя залежаць ад трэцяй сілы, якая ляжыць за межамі і нораваў і канстытуцыі. Гэта трэцяя сіла, па Гегелю, з'яўляецца сілай духа, сілай «абсалютнай ідэі». Адсюль мы бачым, што Гегель быў ідэалістам. Гегель сцвярджаў, што дэміургам, тварцом рэчаіснасці, з'яўляецца дух, абсалютная ідэя. У гэтым «корань памылковасці, ілжывасці ўсёй канцэпцыі Гегеля. Па Гегелю, гаворыць Плеханаў, гісторыя народаў ёсць нішто іншае, як рэзультат некаторай асобай сілы, якая стварае і нравы, што ўплываюць на канстытуцыю, і канстытуцыю, што ўплывае на нравы. Гэта сіла ёсць «паняцце», або, інакш кажучы, «ідэя», ажыццяўленнем якой з'яўляецца ўся гісторыя данага народа. Значыць, гэта «ідэя» ёсць нішто іншае, як часціца абсалютнай ідэі, абсалютнага духа. У гэтым—ілжывасць, нявернасць гегелеўскага пункту погляду.

Аналізуючы гегелеўскі ідэалізм, Плеханаў выяўляе яго корані, паказвае, на якой глебе або ў сувязі з чым ён узнікае. Першапачаткова, як гэта паказвае Энгельс, ідэалізм узнік як прадукт невуцкіх уяўленняў першабытнага дзікуна. У далейшым, у сілу раздзялення грамадства на класы, буржуазія зацікаўлена была дэяй сваіх інтарэсаў, уяўленнямі і тэорыяй ідэалізма. Класавая зацікаўленасць буржуазіі ў прывядзенні рэальнага мракабесся і ідэалістычных уяўленняў складае соцыяльны корань ідэалізма. Разам з тым ідэалізм ёсць вынік адрыну чалавечага мыслення, разлучэння чалавечка ад матэрыяльнай рэчаіснасці. Плеханаў паказвае гэта ў сваім кнізе і для падмацавання сваёй думкі прыводзіць выдатнае выказванне Маркса наконт таго, як магчыма «злучыць ідэалізм і наогул:

«Калі я, на падставе ведавання з сферай істотных аб'ектаў, грушамі, зямлянікам, мядзюкам, вырадавую ў сабе уяўленне

плод; калі я затым іду далей і ваабражаю, што мае... адцягненае ўяўленне: «плод» існуе па-за мною і нават складае сапраўдную сутнасць груш, яблык і т. д., то я,—выражаючыся мовай умазрыцельнай філасофіі,—аб'яўляю «плод» «субстанцыйнай» груш, яблык, міндалю і т. д. Я гавару: для грушы неістотна тая акалічнасць, што яна з'яўляецца ў выглядзе грушы, для яблыка неістотна быць яблыкам. Істотна ў іх... мною ад іх-жа адцягненае ўяўленне: «плод». І я аб'яўляю яблык, грушы, міндаль і т. д. простымі відамі існавання—той «плод». Мой кішчаны рассудак, які апіраецца на знешнія пачуцці, адрознівае, вядома, яблыка ад грушы, а грушу ад міндаля, але мой спекуляцыйны розум аб'яўляе гэтыя адрозненні няважнымі, неістотнымі, ён бачыць у яблыку тое-ж, што і ў грушы, у грушы тое-ж, што і ў міндалі: «плод». Розныя сапраўдныя «плады» разглядаюцца ім толькі як плады-здані, сапраўднай сутнасцю, «субстанцыйнай» якіх з'яўляецца плод *)

Гэту выдатную вытрымку з твораў Маркса і Плеханаў прыводзіць для таго, каб паказаць сапраўдныя крыніцы ідэалізма. Ідэалізм мой зарадзіцца і зарадзіўся дзякуючы таму, што чалавек мае здольнасць адцягвацца ад канкрэтных, рэальных рэчаў, уяўляць іх па-за іх матэрыяльнай сутнасцю. Ведаючы грушу, яблыка, міндаль, земляніку і т. д. як канкрэтныя фрукты, якія даюць нам пэўныя смакавыя і іншыя адчуванні, мы можам аднак уявіць іх у атэльным разуменні «плода» наогул, і калі мы гэта разуменне адарвем ад саміх гэтых фруктаў, то значыць, што мы яго адрываем ад рэчаіснасці, ад тых прычын, якія парадзілі гэта разуменне. А што азначае адрыў разумення ад яго рэальных прычын, ад яго рэчаіснасці? Гэта значыць адрыў свядомасці ад матэрыі, гэта значыць сцвярджэнне незалежнасці свядомасці ад матэрыі, а гэта і ёсць ідэалізм. У гэтым адрыве свядомасці ад матэрыі і карэніцца гегелеўскі ідэалізм. Пры гэтым разуменне, адарванае ад рэчаіснасці, Гегель аб'яўляе самастойным суб'ектам. Больш таго, ён аб'яўляе разуменне, ідэю—дэміургам, тварцом рэчаіснасці

У пятым раздзеле сваёй кнігі, Плеханаў спыняецца галоўным чынам на разборы матэрыялістычнага разумення гісторыі

Аналізуючы гістарычную тэорыю Маркса, Плеханаў гаворыць, што Маркс выходзіў з таго простага факта, што людзі для падтрымання свайго жыцця павінны задавальняць элементарныя патрэбы: есці, піць, адывацца. Для гэтага яны павінны, уздзейнічаючы на навакольную прыроду, узяць ад яе ідэальныя матэрыяльныя дабыткі. А уздзейнічаць на прыроду чалавек можа толькі ў працэсе працы. Працуе чалавек з дапамогаю сваіх прыродных органаў—рук, дачынаючы да іх штучныя органы—прылады—вытворчасці. Жыццё грамадства пачынаецца імённа з таго моманту, калі людзі для уздзеяння на навакольную прыроду пачынаюць ужываць сродкі або прылады працы.

Плеханаў не раз упамінае выражэнне Франціна, якое прыводзіць Маркс, што чалавек ёсць жывела, якая робіць прылады працы і карыстаецца ім. Ва ўжыванні чалавекам прылад працы, прылад вытворчасці і ляжыць, як гениальна паказаў Маркс, аснова жыцця грамад-

*) Г. В. Плеханаў. „Да пытання аб развіцці матэрыялістычнага погляду на гісторыю“ стар. 64—65.

трам свету з'яўляецца зямля, якая стаіць нерухома, а вакол яе пава-
рачваюцца сонца і ўсе астатнія нябесныя сцяцлы. Нікатай Копернік
падышоў да справы з процілеглага канца: ён даказаў, што не зямля
і нябесныя сцяцлы з'яўляюцца цэнтрам сусвету, а сонца, вакол якога
паварачваюцца зямля. Такім чынам быў знойдзены правільны пункт по-
гляду, і стала ясным многас з таго, што было няясна да Коперніка.
І та адкрыццё было грымем ся ол яснага дня, бо ўшчэнт разбіла лі-
чыўшуюся непахіснай тэорыю аб тым, што зямля—цэнтр сусвету.

Маркс, як і Капернік, падышоў да справы з другога канца. У процівагу ўсім панаваўшым да яго ідэалістычным тэорыям, якія сцвярджалі, што розум творыць гісторыю, Маркс даказаў, што ўзнікненне і развіццё грамадства розуму трэба бачыць у матэрыяльных умовах жыцця людзей. Маркс даказаў, што не грамадская свядомасць абумоўлівае грамадскае быццё, а наадварот, грамадскае быццё вызначае грамадскую свядомасць. У гэтым—веліч перавароту, зробленага Марксам у грамадскай навуцы.

Вялікае вучэнне Маркса, натуральна, не магло патабаціць прад-
ступікам буржуазнага ідэалогіі, і яны сустрэлі яго ў штыкі. Пачалося
шаснае вучэнне сапротыв магутнай тэоры марксізма. Марксізм пачалі
збываваць у тым, што ён усе зводзіць да грубых матэрыяльных
фактараў, кладзе ў аснову усяго духоўнага (з вялікай літары), у ас-
нову свядомасці чалавека, грубую матэрыю—быццё
і абывацеляў з буржуаз-

Идеологию едка высмеивае усіх мянчан і абывацеляў з буржуаз-
нага асяроддзя, якіх тэорыя марксізма зачыпта за жывос.

[illegible]

...ная чыноўніца, прадстаўляе сабою не ... ра-
ннюю ў чэпчык маліну

матэрыялізм, у мінку таго, што іх зводзяць эканамічнаму матэрыялізму, калі зводзяць тэорыю марксізма аб грамадстве выключна толькі да прызнання дзейнічання эканамічнага фактара, калі даказваюць, што быццам марксізм не прызнае велізарнай сілы і значэнне ідэі, тэорыі, поглядаў, палітычных устаноў у развіцці грамадскага жыцця.

*) Г. В. Плеханов, «Да питання аб розвитку марксистичнаго погляду на історію», стар. 72.

Гэта пытанне дасканяла асветлена ў чацвертым раздзеле «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)», дзе сказана:

«Што датычыць значэння грамадскіх ідэй, тэорый, поглядаў, палітычных устаноў, што датычыць іх ролі ў гісторыі, то гістарычны матэрыялізм не толькі не адмаўляе, а, наадварот, падкрэслівае іх сур'езную ролю і значэнне ў жыцці грамадства, у гісторыі грамадства» *).

У сваім пісьме Іосіфу Блоху ад 21 лістапада 1890 года Энгельс пісаў:

«Згодна матэрыялістычнаму разуменню гісторыі ў гістарычным працэсе вызначаючым момантам у канчатковым выніку з'яўляецца вытворчасць і ўзнаўленне сапраўднага жыцця. Ні я, ні Маркс большага не сцвярджалі. Калі хто-небудзь гэта палаяжэнне сказіць у тым сэнсе, што быццам эканамічны момант з'яўляецца адзіным вызначаючым момантам, тады сцвярджэнне гэта ператвараецца ў нічога не гаворачую, абстрактную бяссэнсую фразу. Эканамічнае становішча — гэта аснова, але на ход гістарычнай барацьбы аказваюць уплыў і ва многіх выпадках вызначаюць пераважна **форму** яе розныя моманты надбудовы» **).

Плеханаў выступае супроць буржуазных пашлякоў, якія імкнуліся даказаць, быццам марксізм не прызнае значэння ідэй, тэорыі для развіцця грамадскага жыцця. У прыведзенай вышэй вытрымцы Энгельс ясна гаворыць, што марксізм зусім не стаць на тым пункце погляду, быццам «эканамічны момант з'яўляецца адзіным вызначаючым момантам» у гістарычным працэсе. Такое сцвярджэнне, гаворыць Энгельс, «ператвараецца ў нічога не гаворачую абстрактна-бяссэнсую фразу». Марксізм сцвярджае, што эканамічныя ўмовы ў сістэме ўсіх астатніх момантаў толькі ў канчатковым выніку з'яўляюцца абумоўліваючым момантам. Мы стаім на пункце погляду прызнання узасмадзейнення розных момантаў грамадскага жыцця. Але, сцвярджаючы, што ідэі маюць велізарны ўплыў на развіццё грамадства, мы тым не менш сцвярджаем, што базісам ідэалогіі з'яўляецца эканоміка, што дамінаруюць эканамічныя ўмовы жыцця. Гэтым самым марксізм знішчае славурую буржуазную тэорыю «узасмадзейнення фактараў», наводзіць якой усе «фактары» грамадскага жыцця адыгрываюць адпаведную ролю ў гістарычным працэсе. Гэта «тэорыя» не вытрымлівае ніякай крытыкі. Плеханаў рашуча выступае супроць гэтай пошлай буржуазнай тэорыі.

У «Кароткім курсе гісторыі ВКП(б)» гэта пытанне асветлена з усёй навуковай глыбінёю. У чацвертым раздзеле гэтай выдатнай працы гаворыцца:

«Новыя грамадскія ідэі і тэорыі ўзнікаюць толькі пасля таго, як развіццё матэрыяльнага жыцця грамадства паставіла перад грамадствам новыя задачы. Але пасля таго, як яны ўзніклі, яны становяцца сур'езнейшай сілай, якая аблягчае вырашэнне новых задач, пастаўленых развіццём матэрыяльнага жыцця грамадства,

*) «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)», стар. 110

**) Маркс і Энгельс, «Пісьмы», стар. 374—375, выд. 1931 г.

якя абтягае прасоўванне грамадства наперад. Тут іменна і сказаецца найвялікшае арганізуючае, мабілізуючае і пераўтвараючае значэнне новых ідэй, новых тэорыі, новых палітычных поглядаў, новых палітычных устаноў» *)

Некалькі слоў аб ролі асобы ў гісторыі. Плеханаў паказвае, што марксізм зусім не адмаўляе ролі і значэння асобы ў гісторыі. З усёй наўнатаю пытанне аб ролі асобы ў гісторыі вырашаецца Плеханавым у другім яго творы—«Да пытання аб ролі асобы ў гісторыі». Але і ў разглядаемай працы Плеханаў адзначае, што толькі марксізм адкрыў сапраўдную аснову, якая дае магчымасць асобе праявіць сябе ў гістарычным працэсе. Марксізм сцвярджае, што дзейнасць асобы ў гісторыі мае сваю матэрыяльную эканамічную аснову. Толькі ў святле разумення таго, што ў аснове развіцця грамадства ляжаць матэрыяльныя прадукцыйныя сілы, мы можам гаворыць аб значэнні і ролі асобы ў гістарычным працэсе. Толькі ў святле матэрыялістычнага разумення гісторыі становіцца зразумелым, на якой базе асоба развівае сваю дзейнасць. Асоба адыгрывае вялікую ролю ў гісторыі тады, калі дзейнасць асобы выражае аб'ектыўны ход гістарычнага развіцця, калі дзейнасць асобы не ідзе ўразрэз з аб'ектыўным, законамерным ходам развіцця гісторыі, калі дзейнасць асобы выражае інтарэсы, імкненні шырокіх народных мас. Плеханаў бліскуча разбівае ўсю пошласць народніцкіх уяўленняў, што нібыта крытычна мыслячая асоба адыгрывае рашаючую ролю ў гістарычным працэсе, што толькі яна вызначае лёс гісторыі.

У «Заклучэнні» сваёй кнігі Плеханаў крытыкуе «практычны розум» ворагаў марксізма—народнікаў. З'яўляючыся да мазга касцей утаністамі, народнікі абвінавачвалі марксізм у тым, што ён не мае «ідэалаў», раз ён апіраецца на эканамічную рэчаіснасць, а не на ідэалы. Плеханаў выкрывае гэты паклёп народнікаў. Ён указвае, што ў Маркса і Энгельса быў ідэал, і вельмі акрэслены: «падпарадкаванне неабходнасці—свабодзе, сляпых эканамічных сіл—сіле чалавечага розуму», што ідэалам Маркса і Энгельса быў ідэал вызвалення пролетарыята і знішчэння буржуазнага ладу. У барацьбе за гэты свой ідэал Маркс і Энгельс апіраліся на эканамічную рэчаіснасць, а не на маральныя пачуцці і ўздыханні, як гэта рабілі народнікі.

У сувязі з гэтым Плеханаў падрабязна разглядае пытанне аб развіцці капіталізма ў Расіі. Супроць развіцця капіталізма ў Расіі выступілі на словах народнікі, але на справе яны былі «пасобнікамі капіталізма ў самым грубым, у самым пошлым і ў самым шкодным яго выглядзе». Плеханаў вельмі метка выкрывае паклёп народнікаў на Маркса, якія, імкнучыся прыпісаць яму нейкі фаталістычны погляд, заяўлялі, быццам Маркс вучыў, што капіталізм «безумоўна абавязковы» для ўсіх краін. Плеханаў прыводзіць вытрымку з пісьма Маркса да рэдактара «Отечественных записок», дзе сам Маркс выкрывае гэты бессаромны паклёп народнікаў.

«Майму крытыку,—гаворыць Маркс,—угодна было мой нарыс гісторыі паходжання заходне-еўрапейскага капіталізма ператварыць у цэлую гісторыка-філасофскую тэорыю гістарыч-

*) «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)», стар. 110.

нага шляху народаў, фатальным чынам прадвызначанага для кожнага з іх, якімі-б ні былі ўмовы яго гістарычнага быцця. Але я прішу прабачыць мяне: такое талкаванне для мяне адна-часова і надта ганарова, і надта ганебна»¹⁾).

Плеханаў указвае, што Маркс ніякіх краін ні да чаго не пры-вартаваў і ў аналізе любога пытання, у тым ліку і аб развіцці капі-талізму ў Расіі, заўсёды зыходзіў з канкрэтнага ўтлумачэння эканамічных рэальнасцей і суадносін класавых сіл. Што датычыць Расіі, то Маркс і яна і чотка указвае:

«Калі Расія будзе працягваць ісці па тую шляху, на які яна ўступіла з часу вызвалення сялян, то яна зробіцца зусім капі-талістычнаю краінай, а пасля гэтага, раз трапіўшы пад ярмо капіталістычнага рэжыму, ёй прыдзецца падпарадкавацца неумоўным законам капіталізма нароўні з іншымі народамі» (Плеханаў, стар. 142).

Плеханаў далей выкрывае ўсю недарэчнасць таго, як ставяць народнікі пытанне аб развіцці капіталізма ў Расіі. Фактам, гаворыць Плеханаў, з'яўляецца тое, што Расія ўступіла ўжо на шлях капіталістычнага развіцця, і народнікі ставяць сябе ў смешнае становішча фантазёраў і ідэалістаў, адмаўляючы гэты факт.

«Задача рэволюцыянераў, — гаворыцца ў «Кароткім курсе гісторыі ВКП(б)», была не ў тым, каб затрымаць развіццё капіталізма ў Расіі, — гэтага яны ўсёроўна не маглі-б зрабіць. Задача рэволюцыянераў заключалася ў тым, каб аперцся на тую магутную рэволюцыйную сілу, якая нараджаецца развіццём капіталізма, — на рабочы клас, развіваць яго класавую свядомасць, арганізаваць яго, дапамагчы яму стварыць сваю рабочую партыю».

Зробім кароткія вывады з усяго сказанага намі аб кнізе Плеханава «Да пытання аб развіцці маністычнага погляду на гісторыю».

Гэта праца Плеханава мела выключнае значэнне ў папулярызаванні, прапагандзе ідэй марксізма ў Расіі.

Плеханаў бліскуча паказаў гістарычную і тэарэтычную сувязь марксізма з усім напярэднім навуковым развіццём, адначасова абмежавана ўсю абмежаванасць дамарксісцкіх вучэнняў аб грамадстве і разам з тым адзначыўшы ўсё тое, што было ў іх далажна і

«... у тым, каб паказаць, што марксізм не з'яўляецца проста тэорыяй, а з'яўляецца тэорыяй, утаністаў, якія прабавалі павярнуць назад кола гісторыі, каб перавернуць марксізм на галаву» (Плеханаў, стар. 141).

А. Г. Плеханаў, улічыўшы на багачэйшым гістарычным матэрыяле, Плеханаў паказаў усю веліч гістарычнай тэорыі марксізма, бліскуча крытыкуючы пры гэтым усе і ўсё яго ворагаў. Побач з тлумачэннем сутнасці вучэння марксізма аб прадукцыйных сілах і вытворчых адносінах Плеханаў удзяліў вялікую ўвагу пытанню аб ролі масы, класаў і асоб у гісторыі, пытанню суадносін свабоды і неабходнасці. Гаворачы аб

¹⁾ Г. В. Плеханаў, «Да пытання аб развіцці маністычнага погляду на гісторыю», стар. 141.

узаемадзеянні розных бакоў грамадскага жыцця, Плеханаў выпяціў пытанне аб суадносінах палітыкі і эканомікі ў грамадскім жыцці, аб уплыве палітыкі на эканоміку. Гэта пытанне мае выключнае значэнне.

Таварышы, аб радзе работ Плеханава Ленін гаварыў, што яны павінны ўвайсці ў «серыю «Завязковых падручнікаў кунуністаў». Разгледжаная намі кніга Плеханава адносіцца да гэтай серыі.

А Д К А З Ы Н А П Ы Т А Н Н І

Народнае паўстанне ў Кітаі ў 1900 годзе

Комсамольскі прапагандыст з горада Жлобіна тав. Злыноў Г. В. просіць растлумачыць пытанні аб народным паўстанні ў Кітаі ў 1900 годзе. Адказваем на гэта пытанне.

Працоўныя масы Кітаа ўпісалі многа біскучых старонак у гісторыю рэвалюцыйнай барацьбы. У сярэдзіне XIX стагоддзя Кітаа перажыў самы шырокі народны рух, накіраваны на пераўтварэнне краіны. Гэты рух, вядомы ў гісторыі пад назвай «тайпінскага паўстання», пачаўся ў паўднёва-ўсходнім Кітаі і неўзабаве ахапіў велізарную тэрыторыю ад Кантона да Пекіна. Паўстанцы атрымлівалі адну перамогу за другой. Іх армія хутка вырасла да 350 тысяч. Прагнушая манархія стаяла перад грознай небяспекай: рэвалюцыйны рух гатоў быў сцерці яе з твару кітайскай зямлі. Аднак гэтага не здарылася. Супроць кітайскага народа выступілі замежныя капіталістычныя дзяржавы, якія сілай сваіх войск у 1864 годзе ўзялі горад Нанкін і учынілі зверскую расправу з насельніцтвам горада. Да 20 мільёнаў кітайцаў загнула тады па усяму Кітаю ад рукі замежных драпежнікаў.

У выніку гэтай ваеннай авантуры была разбурана баваўняная прамысловасць Кітая. Англіскія тавары запаланілі яго рынкі. У 1885 годзе Францыя прымусіла Кітай прызнаць французскае права на Інда-Кітай.

Расія таксама ўсё бліжэй прасоўвалася да Кітая. У 1865 г. руская армія ўзяла Ташкент, у 1868 Самарканд, у 1873 -Хіву, у 1868 -Баканд, а ў 1891 годзе прыступіла да пабудовы Сібірскай чыгункі. Можна сказаць, што к 80-м годам сухаземнае імперыялістычнае акружэнне Кітая было ўжо завершана. А з мора працягнула да Кітая сваю лапу Японія.

З 80-х год пачынаюцца захваты кітайскай тэрыторыі. Францыя ў 1885 годзе заваявала Анамам, Англія ў 1886 годзе - Бирмаі. Пярэню барацьбы за падзел Кітая выступілі новыя імперыялістычныя сілы ў асобе Японіі і Германіі. Захватніцкія амбіцыі Японіі былі надта вялікі. Спяшаючы развязаць вайну, яна ў 1894 годзе нечакана напала на Кітай, які не змог даць адпору імперыялістычнаму драпежніку. Пацярпеўшы жорсткае паражэнне, ён вымушан быў прыняць цяжкія ўмовы міру, навязаныя японскімі рабаўнікамі.

Японія захапіла тады Ляодунскі паўвостраў з крэпасцю Порт-Артур, востраў Фармозу і Песпадорскія астравы. Але захваты Японіі ў Кітаі закраналі інтарэсы іншых капіталістычных дзяржаў. Царская Расія, Францыя і Германія прымусілі Японію адмовіцца ад Ляодунскага паўвострава. Аднак Кітаю ад гэтага лягчэй не стала. Кітайскі народ выплачваў Японіі кантрыбуцыю ў суме 450 млн. руб.

У хуткім часе Кітай зноў страціў Ляодунскі поўвостраў, які, пад выглядам арэнды, удалося захопіць Расі. Ляодунскі поўвостраў прыцягваў да сябе ўвагу царскага ўрада сваёй незамярзаючай гаванню з крэпасцю Порт-Артурам. У 1898 г. Расія шляхам узятка на вельмі выгадных умовах атрымала канцэсію на пабудову чыгункі ў Манчжурый і, пад выглядам аховы чыгуначнага будаўніцтва, увяла туды свае войскі.

Не адставали ў рабунку Кітая і іншыя імперыялістычныя акулы. У 1898 г. Германія захапіла ў Шандуне раён Цзяо-Чжоу з портам Цындао. Францыя набыла канцэсію на Юнь-Сяньскую чыгунку і атрымала ў сваё распадраджэнне заліў Гуань-Чжоу-Вань. Англія захапіла Вэй-Хай-Вэй. У 1899 г. з прэтэнзіямі на тэрытарыяльныя набыткі ў Кітаі выступіла Італія.

Так пачаўся рабунак кітайскіх зямель.

Працоўныя масы Кітая на замежную эксплуатацыю і рабункі адказалі народным паўстаннем. Адна з удзельніц рэвалюцыянага руху Кітая кітаянка Сумэ-Чэнг так расказвае аб гэтым у сваёй кнізе:

«Год за 10 да гэтых падзей каму-ні-каму з кітайскай моладзі пашчаслівілася паехаць вучыцца за граніцу. Звярнуўшыся на радзіму, яны сталі задумвацца, чаму так бедны наш народ, калі краіна уладае незлічонымі багаццямі? Чаму столькі паміраючых ад голаду, калі пры правільным земляробстве можна было-б збіраць велізарнае жніво? Чаму кожны год цэлыя вобласці залівае вада, чаму гінуць мільёны людзей, і ніхто не навучыць, як змагацца з паводкамі? Хіба сярод такога велізарнага народа не знойдзецца здольных да вучэння? Чаму-ж не адкрыюць школ, дзе-б растлумачылі, як перамагаць прыроду? Хто-ж у гэтым вінават? Адказ быў ясны: вінаваты тыя, хто кіруе народам, варней, хто яго прыгнятае».

Вось чаму глеба ў Кітаі для развіцця рэвалюцыйнага руху была моцна узрыхлена. Народ накіпляў сілы для барацьбы, ствараў свае рэвалюцыйныя арганізацыі. Так узнікла таварыства «І-хэ-туань», якое ставіла перад сабой задачу: прыняць усіх чужаземцаў, адчыніць іх магазіны і чыгуны. Але дзесяцінаць членаў таварыства не абмяжовалася толькі гэтым. Яны вялі барацьбу таксама і супроць пануючых класаў унутры краіны.

У гістарычнай літаратуры ўпамінаецца «Таварыства вялікага нажа». Гэта тое-ж таварыства, толькі пад другою назвай. Дзеячоў таварыства «і-хэ-туань» англічане называлі «баксэрамі».

Члены таварыства працавалі скрыта. Шырока ўцягваючы ў свае рады моладзь, яны рыхтаваліся да паўстання.

[illegible]

Но, учитывая, что $\mathcal{H}^1(\mathbb{R}^n) \subset \mathcal{H}^1(\mathbb{R}^n)$, то $\mathcal{H}^1(\mathbb{R}^n) \subset \mathcal{H}^1(\mathbb{R}^n)$. Таким образом, $\mathcal{H}^1(\mathbb{R}^n) \subset \mathcal{H}^1(\mathbb{R}^n)$.

супроць захватчыкаў яшчэ больш абвастрыліся. Восенню рух перакінуўся ў суседнюю правінцыю Чжылі, а потым і ў правінцыю Шаньсі. Найбольшая сіла паўстанне дасягнула ў раёне Жоўтай ракі, у правінцыі Шэньсі і ў Манчжурый.

Кітаіскі ўрад, вымушаны лічыцца з барацьбой народных мас, аб'явіў перапынку ў дзеяннях супроць замежных дзяржаў. 14 ліпеня 1900 года атрады баксераў былі прызнаны часткаю ўрадавага войска. 15 ліпеня 1900 года ўрадам было прынятае рашэнне Чжэнь Цзіань і Цзінь Дзінь.

16 ліпеня 1900 года ўрадам было прынятае рашэнне аб пераправе войскаў з Індыі ў Кітай. 17 ліпеня 1900 года ўрадам было прынятае рашэнне аб пераправе войскаў з Індыі ў Кітай. 18 ліпеня 1900 года ўрадам было прынятае рашэнне аб пераправе войскаў з Індыі ў Кітай. 19 ліпеня 1900 года ўрадам было прынятае рашэнне аб пераправе войскаў з Індыі ў Кітай. 20 ліпеня 1900 года ўрадам было прынятае рашэнне аб пераправе войскаў з Індыі ў Кітай. 21 ліпеня 1900 года ўрадам было прынятае рашэнне аб пераправе войскаў з Індыі ў Кітай. 22 ліпеня 1900 года ўрадам было прынятае рашэнне аб пераправе войскаў з Індыі ў Кітай. 23 ліпеня 1900 года ўрадам было прынятае рашэнне аб пераправе войскаў з Індыі ў Кітай. 24 ліпеня 1900 года ўрадам было прынятае рашэнне аб пераправе войскаў з Індыі ў Кітай. 25 ліпеня 1900 года ўрадам было прынятае рашэнне аб пераправе войскаў з Індыі ў Кітай. 26 ліпеня 1900 года ўрадам было прынятае рашэнне аб пераправе войскаў з Індыі ў Кітай. 27 ліпеня 1900 года ўрадам было прынятае рашэнне аб пераправе войскаў з Індыі ў Кітай. 28 ліпеня 1900 года ўрадам было прынятае рашэнне аб пераправе войскаў з Індыі ў Кітай. 29 ліпеня 1900 года ўрадам было прынятае рашэнне аб пераправе войскаў з Індыі ў Кітай. 30 ліпеня 1900 года ўрадам было прынятае рашэнне аб пераправе войскаў з Індыі ў Кітай. 31 ліпеня 1900 года ўрадам было прынятае рашэнне аб пераправе войскаў з Індыі ў Кітай.

У гэтым народнага паўстання ў Кітаі прымавала ўдзел восем дзяржаў: Японія, Германія, Англія, Францыя, Аўстрыя, ЗША, Італія і Расія. Галоўную ролю адігралі Японія і Германія.

14 ліпеня замежнае войска ўзяла горад Цяньцзінь, што адкрыла дарогу на Пекін.

4 жніўня на кітайскай зямлі пачаўся націск атрада злучаных войскаў, уключаючы рускія, амерыканскія і японскія, пад агульным камандаваннем рускага генерала Ліневіча. У гэтым атрадзе, які склаўся з 18 тысяч чалавек, пераважалі японцы.

16 дарога ад Цяньцзіня да Пекіну кітанскія рэгулярныя войскі і «баксёры» былі разбіты.

У два дні, 14 і 15 жніўня, Пекін заняты замежнымі войскамі. Над кітайскім народам адбылася жудасная расправа.

Вялікім імям Ленін у сваім артыкуле «Кітайская вайна», падрукаваным у першым нумары газеты «Новае жыццё», які выйшаў у чэрвені вайны, у 1900 годзе, пісаў:

«І калі называць рэчы іх сапраўдным іменем, то гэтае слова складаецца, што еўрапейскія ўрады (і рускі амаль ці не першы з іх) пачалі ўжо раздзел Кітая. Але яны пачалі раздзел не адкрыта, а спадцішка, як зладзеі. Яны прыняліся абкрадваць Кітай, як крадзецца з нябожчыка, а калі гэты мімы нябожчык папрабаваў аказаць супраціўленне, яны кінуліся на яго, як дзікія звяры, выпальваючы цэлыя вёскі, топячы ў Амуры, расстрэльваючы і паднімаючы на штыкі бяззбройных жыхароў, іх жон і дзяцей» *).

Усе вялікія дзяржавы атрымалі па ўчастку зямлі ў горадзе Цяньцзіне. Умацаваныя форты ў гэтым горадзе былі зрыты. У прыморскіх гарадах Кітая і ў Пекіне чужаземцы атрымалі права трымаць свае войскі.

Імператарскі ўрад Кітая таксама пачаў расправу з паўстанцкімі рухамі і дапамог імперыялістам хутчэй разграміць рэволюцыйныя сілы Кітая.

У гэты час царская Расія, пад выглядам барацьбы з «мяцежні-

* В. І. Ленін, т. IV, стар. 61.

камі», адпраўляе рускую армію на захват Манчжурый. Урад царскай Расіі імкнуўся выкарыстаць спрыяючы момант для новых заваёў.

Ленін так характарызуе разбойніцкую палітыку імперыялістаў у адносінах да кітайскага народа.

«Гэту палітыку рабунку даўно вядуць у адносінах да Кітая буржуазныя ўрады Еўропы, а цяпер да яе далучыўся і рускі самадзяржаўны ўрад» *).

Ленін тады-ж паказаў, што вайна з Кітаем вядзецца не ў інтарэсах рускага народа, а дзеля нажывы кучкі капіталістаў. Царскі ўрад захапіў у Кітаі Порт-Артур, акупаваў Манчжурью, панасаджваў у кітайскіх пагранічных абласцях зграі падрадчыкаў, інжынераў і афіцэраў. На пабудове чыгункі, якую праводзіў царскі ўрад, рабочым-кітайцам плацілі па 10 капеек у дзень.

Ленін паказаў, каму была выгадна такая шалёная палітыка ў Кітаі:

«Яна выгадна кучцы капіталістаў-тузоў, якія вядуць гандлёвыя справы з Кітаем, кучцы фабрыкантаў, якія вырабляюць тавары на азіяцкі рынак, кучцы падрадчыкаў, якія нажываюць цяпер шалёныя грошы на тэрміновых ваенных заказах. Такая палітыка выгадна кучцы дваран, якія займаюць высокія месцы на грамадзянскай і ваеннай службе. Ім патрэбна палітыка прыгод, таму што ў ёй можна выслужыцца, зрабіць кар'еру, праславіць сябе «подвігамі». Інтарэсам гэтай кучкі капіталістаў і чыноўных прайдох наш урад, без хістання, прыносіць у афяру інтарэсы ўсяго народа. Самадзяржаўны царскі ўрад і ў гэтым выпадку, як і заўсёды, аказваецца ўрадам безадказных чыноўнікаў, якія рабалепнічаюць перад тузамі-капіталістамі і дваранамі» **).

Народ Расіі ад вайны царпеў многа бядот. Дзесяткі тысяч рускіх салдат адпраўляліся ў Кітай. Іх сем'і разараліся. На вайну выдаткоўваліся сотні мільёнаў рублёў. Велізарны рост дзяржаўных даўгоў і выдаткаў выклікаў павелічэнне налагаў. Становішча рабочых і сялян пагаршалася. Улада капіталістаў узмацнялася. Расла смяротнасць сялянства. У Сібіры панаваў голад. Такія плады прыносіла вайна для народа.

Царскі ўрад не толькі трымаў у рабстве свой народ, ён пасылаў яго на «уціхаміранне» іншых народаў, што ўзнімаліся супроць свайго рабства.

Народнае паўстанне ў Кітаі, накіраванае супроць чужаземцаў-імперыялістаў, аказалася разгромленым пры самым актыўным удзеле царскай арміі. Гераічная спроба паўстанцаў прагнаць імперыялістаў абышлася надта дорага кітайскаму народу. Кітаю былі навязаны вельмі цяжкія ўмовы міру. Па дагавору, які быў падпісан 7 верасня 1901 года, Кітай абавязваўся ўнесці звыш мільярда рублёў кантрыбуцыі замежным дзяржавам.

Па гэтаму-ж дагавору ўводзілася пастаянная ваенная акупацыя паласы ўздоўж чыгункі ад Пекіна да Цяньцзіна. Пекінскі дыпламатычны квартал ператварыўся ў крэпасць чужаземцаў, занятую пастаянным гарнізонам і прыстасаваную для вайны з Кітаем. Былі ра-

*) В. І. Ленін. т. IV, стар. 61.

**) Там-жа, т. IV, стар. 62.

насланы экспедыцыі для канчатковага падаўлення паўстанцкага руху. Многія кіраўнікі і ўдзельнікі народнага паўстання былі пакараны смерцю. Але народныя масы Кітая і ў далейшым не раз узнімаліся на барацьбу за сваё вызваленне. Мы з'яўляемся зараз сведкамі таго, як увесь Кітай узяўся на барацьбу з японскімі захватчыкамі.

Спроба рускага царызма замацавацца ў Манчжурый не ўдалася. Царскай Расіі аказалі моцнае супраціўленне іншыя дзяржавы. Адмірал Алексееў пачаў перагаворы з кітайскім урадам аб тым, каб адклікаць кітайскія войскі з Мукдэнскай правінцыі, а на іх месца ўвесці рускую армію. Англія і Японія выступілі супроць гэтага. Барацьба за кітайскія землі разгарэлася з новаю сілай. Англія і Японія заключылі саюз супроць Расіі. Пацвердзіліся словы Леніна аб тым, што на Усход насоўваецца новая вайна.

«Царскаму ўраду пагражае банкруцтва, а ён кідаецца ў палітыку заваёў, — палітыку, якая не толькі патрабуе велізарных грашовых сродкаў, але і пагражае ўцягнуць у яшчэ больш небяспечныя войны» *).

IA.

Набліжалася руска-японская вайна.

Разразілася яна ў студзені 1904 года, калі Японія нечакана напала на рускую крэпасць Порт-Артур і потым заняла яе.

«Царскі ўрад аказаўся вымушаным заключыць ганебны мір з Японіяй. Японія захапіла Карэю, забрала ў Расіі Порт-Артур і палавіну Сахаліна» **).

Т. Гладзікаў.

*) В. І. Ленін, т. IV, стар. 63.

**) Кароткі курс гісторыі ВКП(б), стар. 53.

Уп. Галоўліта БССР № III 147.

Тыраж 6.945 экз.

380.160 друк. зм. (7 арк.)

Здана ў набор 12/II—39 г.

Падпісана да друку 4/III—39 г.

РЭДКАЛІГІЯ.

Друкарня імя Сталіна, Менск, Дом Дзям'яна, Зак. № 307.

031

ЦАНА 40 кап.

80000000 1988902

Адкрыта падпіска на 1939 год
на тэарэтычны і палітычны журнал ЦК КП(б)Б
Большэвік Беларусі

Год выдання 13

Выходзіць адзін раз у месяц

„Большэвік Беларусі“ разлічан

на шырокі партыйны і комсамольскі актыў, на партыйныя і непартыйныя кадры савецкай інтэлігенцыі.

„Большэвік Беларусі“ ставіць

сваёй задачай аказанне дапамогі таварышам, якія працуюць над вывучэннем тэорыі марксізма-ленінізма, у першую чаргу над вывучэннем „Кароткага курса гісторыі ВКП(б).“

„Большэвік Беларусі“ змяшчае

галоўным чынам тэарэтычныя артыкулы па пытаннях марксізма-ленінізма, а таксама публікуе на сваіх старонках кансультацыі, адказы чытачам па пытаннях марксізма-ленінізма і метадчныя ўказанні таварышам, якія вывучаюць гісторыю ВКП(б).

„Большэвік Беларусі“ асвятляе

вопыт большэвіцкай прапаганды (самастойная работа над вывучэннем „Кароткага курса гісторыі ВКП(б)“ і твораў Маркса-Энгельса-Леніна-Сталіна, лекцыі лепшых прапагандыстаў, вопыт іх работы і т. д.), а таксама вопыт і практыку работы партыйных і савецкіх арганізацый, пытанні сацыялістычнага будаўніцтва, бягучай палітыкі і міжнароднага жыцця.

падпісная цана:

На 12 мес. . . . 4 р. 80 н.
 „ 6 „ 2 р. 40 н.
 „ 3 „ 1 р. 20 н.
 „ 1 „ 40 н.

падпіска прымаецца:

штомесячна ўсім райбюро „Союзпечати“, унаўнаважанымі па друку на прадпрыемствах, усімі паштовымі аддзяленнямі і пісьманосцамі.

Адрас рэдакцыі: Менск, вул. Карла Маркса, Памешканне Парткурсаў пры ЦК КП(б)Б, пакоі 13, 14, 15. Тэлефон № 24-887.

УВАГА!

Па ўсіх пытаннях падпіскі і распаўсюджвання журнала ЦК КП(б)Б „Большэвік Беларусі“ належыць звяртацца ў выдавецтва ЦК КП(б)Б „Звязда“ (Менск, Савецкая, 63).